

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 113 | בבא קמא מ"ג. – ע"ב: | טבת ה'תשפ"ד

ירושה בתשלומי נזיקין

המוזיק את חבריו משלם את הנזק לניזק, והיכא שמת הניזק משלם לירישי הניזק, ואשה נשואה בעלה הוא הירוש שלה. וכן חיוב כופר הוא לירישי הנהרג. הגמ' דנה כשהבעל הוא הירוש, מאחר שאין הבעל יורש בראוי אלא רק ממוחזק, איזה תשלומין נחשבים מוחזק והבעל יורש אותם.

נזיקין – איש נזקו לירושיו, ואשה נזקה לבעל, שהרי הבעל יורש את אשתו, דכתיב "לשארו הקרוב אליו וירש אותה" ושאריו זו אשתו, ואין הבעל שהיא יורשת אותו, דהא כתיב "ממשפחתו". ואם נתגרשה נזקה לירושיה.

כופר – תשלום הכופר על האשה (שהרי שייך כופר גם באשה דכתיב גבי מועד "כי יגח שור את איש או את אשה") לירושיה ולא לבעל, והטעם משום שאין כופר משלם אלא לאחר מיתה, דכתיב "השור יסקל וכו' אם כופר יושת עליו" והשור אינו סקילה עד שימות הניזק דכתיב "והמית איש והשור יסקל", ומימלא לא זכתה בו האשה מחיים, ואין הבעל נוטל בראוי כממוחזק. לה"ש קמ"ל קרא שאע"פ שאמזוהו למיתה אינו משתלם מחיים, ומימלא הוא ראוי ולא מוחזק, ולתוס' (ד"ה הוה) א"א ללמוד מכופר לשאר ראוי, דשאני כופר דלעולם הוה ראוי, וא"א ללמוד כופר מירושיה, כיון שבכופר התחלה נעשתה מחיים.

דמי ולדות – הבעל מקבל את הדמי ולדות אע"פ שנתגרשה האשה אחרי החבלה, או שבא עליה בזנות, דכתיב "כאשר ישת עליו בעל האשה". אמנם איתא בירושלמי שאם בא על אמו או על אחותו אינו זוכה בדמי ולדות, דבעינן שיהיה ראוי להיות בעל. תוד"ה אפילו.

מה הדין כשאין ירושיים – הכה שפחה שנשתחררה ואח"כ נתעברה ממנו, או גירות ונתעברה מגו, ויצאו ילדיה, ומתו שניהם, פטור המזיק מנזק וצער ומדמי ולדות, דהואיל ואין להם ירושיים כל הקודם בהם זכה, וכיון שזה בידו הוא קודם לכל אדם, אבל ישראלית אפי' אין לה גנים יש לה ירושיים אחרים. ואם היתה שפחה כשחבל בה ישלם לאדון אפי' דמי ולדות. רש"י. וה"ה בישראלית הנשואה לגר פטור המזיק מדמי ולדות. (תוד"ה היתה). וריב"א מנאר דאירי שנתעברה בעודה שפחה, ולכן אין הבעל זוכה בדמי ולדות, ואח"כ שנתחררה. עוד כתבו התוס' (ד"ה נתון) דלא נקט ריפוי ושבת, מפני שבדרך כלל אין באופן זה ריפוי ושבת יותר מאשר אם היתה יולדת. ולא נקט בושט, משום דאירי בנתכוון להכות חבריו והכה את האשה, כפשטיה דקרא.

מ"ג ואם גבו הבי"ד קרקע או מעות תמורת הנזק לאשה, תלוי במחלוקת רבה ורב נחמן לגבי ירושת בכור היכא שגבו הירושים את חוב אביהם, אליבא דרבנן, לרב נחמן במועת חשיב מוחזק דמעות הלוה האב ומעות נטלו ובקרקע לא, ולרבה בקרקע חשיב מוחזק שהרי היתה מושבעת לאביהם ובמועת לא. וממילא ה"ה כאן בתשלומי נזיקין לבעל, אמנם שנוקין לרב נחמן אף במועת היו ראוי, דלא שייך טעמא דזווי יהיב זווי שקיל. ורי"י מפרש שרב נחמן מחויבי מעות למוחזקים, מפני שדרך לפרוע מעות, וא"כ ה"ה הכא. (תוד"ה לרב). והיינו לרבנן שבכור נוטל פי שניים במלוה ולא בריבית, דס"ל שאין בכור נוטל פי שניים בשבח ששבחו הנכסים לאחר מיתת אביהם, אמנם לרבי שאפי' בריבית שזה שבחא דמימלא נוטל פי שנים כ"ש במלוה בין בגבו קרקע בין בגבו מעות חשיב מוחזק, אמנם בכופר מודה רבי שזה ראוי, כיון שאין בו שום חיוב מחיים. וכתבו התוס' (ד"ה ונוקמה) שרבה סובר ששעבודא לאו דאורייתא, ולדבריו בין בגבו קרקע בין בגבו מעות אין הבעל יורש.

דיני מודה בחיובי נזיקין, וחיוב דמים כשאין כופר בהרג אדם ללא עדים, או כשהרג עבד – איתא בכתובות שמי שמודה ששורו המית עבד אינו משלם על פי עצמו. אי נימא שיש חיוב כופר אף שאין חיוב סקילה ניחא, שהרי השור אינו נסקל על פי הודאתו, דכמיתא בעינן כן מיתת השור, ואם אינו נהרג על פי הודאתו ולרבה דס"ל דליכא דמים שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר, צ"ל דאירי שאין עדים על הנגיחה והבעלים מודה, שבוה אין משלם כופר, אבל משלם דמי האדם לירושיו, דלא גרעה מיתה מנוקין שחייב לשלם דמים אע"פ שהשור לא נסקל, (ולמ"ד שכופר הוא דמי נזיק, הנ"מ בין דמים לכופר היא אם מת המזיק, דכפרה ליכא לאחר מיתה, אבל דמים משלם, וכן נ"מ שדמים שייך לחלוף, וכופר לא שייך לחלוף. תוד"ה מא) אבל שור שהמית עבד או נזק משלם דמים, וסיבת החילוק הוא דמי אדם לדמי עבד היא, משלם שייך לשלם על פי עצמו דכופר כפרה ולא קנס, משא"כ שלושים של עבד שהם קנס, והיינו היכא שיש עדים על הנגיחה, אלא שאין

ידוע אם השור תם או מועד, והוא הודה שהשור מועד, שבוה בכופר ובנזיקין חייב כיון שהשור נסקל, שהרי תם בין מועד חייבים סקילה, ובשלושים של עבד פטור.

חיוב על קטנים – אדם שהרג קטן חייב מיתה, דכתיב "כייכה כלנפש אדם", ושור שהרג קטנים חייב סקילה דכתיב "או בן יגח או בת יגח" דמשמע קטנים דלעיל מינה כתיב "והמית איש או אשה". וא"א ללמוד דין זה מקו"מ מאדם (שהרי קטן פטור דכתיב ואצ"כ כי יכה", ושור קטן שהרג חייב דשור בן יומו קרוי שור, דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד"), דאיכא למיפרך מה לאדם שכן חייב בד' דברים, תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים. וחיוב שור שהרג קטן הוא בין בתם בין במועד, דכתיב "גח" תרי זמינא, וא"א ללמוד מגדולים שחייבים עליהם בין בתם בין במועד, אף שהורע כוחם בנזקין שאם הזיקו חייבים לשלם, וקטן החובל באחרים פטור, דאין דנים קל מחמור (תם ממועד, וי"מ קטן הפטור מן המצוות מגדול) להחמיר, וכן איכא למיפרך מה לאיש ואשה שכן חייבים במצוות. וה"גח" השני בא לומר שחייב גם על נזיקין אם לא הרגו.

חיובי נזיקין ומיתה שלא בכונה

להלן יבואר מה הדין בחיובים שונים כאשר הנזק או המיתה היו שלא בכונה, כגון חיוב סקילה וכופר ושלושים של עבד בשור שהרג אדם, ובאדם שהרג אדם ע"י אש, ובשור המזיק.

שור שהמית אדם – שלא בכונה פטור מסקילה כדאיתא לקמן מ"ד שבתכיון להרוג את דבהמה וכו' פטור ממיתה, וכמיתא בעלים כן מיתת השור. שיש רבה ור"ל דפטור וכו' גומ' בשלושים של עבד, דכתיב "כסף שלושים שקלים יתן לאדונו והשור יסקל", תלה הכתוב ל' שקלים בסקילת השור. ובבן חורין, לרבה פטור ממוכר, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו", תלה הכתוב חיוב כופר בסקילת השור, ולרבי יוחנן חייב בכופר, דכתיב "אם כופר" לרבות, וכן חייב בשלושים של עבד, דכתיב "אם עבד". (ור"ל לא סובר שיש לדרוש תיבת "אם" בשלושים של עבד, כיון שאינו כתוב בתשלומין, משא"כ בכופר). וכן לר"א לעיל מ"א: שלא בכונה חייב כופר. רש"י. ודברי רבה הם אליבא דר"ע. ורב ושמואל שנחלקו לקמן מ"ד. בשור שהיה מתחך בכותל והרג שלא בכונה אם חייב כופר, אליבא דר"ע פליגי. תוד"ה אמר.

הרג אדם ע"י אש שלא בכונה – רבא מסתפק אם הממית אדם ע"י אש שלא בכונה משלם דמים, כדמצינו בשור שלא בכונה שאע"פ שאין יכול לבוא בשום ענין לידי חיוב כופר וקנס משלם דמים אע"פ שפטור מכופר, וכ"ש שכונה ישלם דמים (תוד"ה אשו), או שאינו משלם דמים מפני שבשור מצוינו כופר במזיק בכונה ולכן להוכיח ממה שהמצית אש בגדיש והיה שם (עבד סמוך וגדי כפות חייב על הגדי והגדיש ופטור על העבד מפני שהיה עליו לברוח, אבל אם היה) עבד כפות וגדי סמוך ונשרפו פטור, דאירי בהצית בגופו של עבד, דקם ליה בדברא מיניה, אבל בלא הכי אין קלדי"מ, למ"ד אשו שטום ממונו, (ולמ"ד אשו משום חצייה היינו אדם המזיק, תוס' שם). והא דתניא שאש חמורה מבור שמועדת לאכול אף דבר שאינו ראוי לה כגון ליתכה נירו וסכסכה אבניו, ולא תנא שבאש חייב לשלם דמים שלא בכונה ובכור פטור, דלפיכך שור ולא אדם, וי"ל דתנא ושיר.

מ"ד – איתא במתני' שור שהיה מתחך בכותל או שנתכוין לבהמה או נכרי או נפל, והרג ישראל בן קיימא, פטור. שיטת רב שפטור ממיתה ומכופר. ושיטת שמואל שפטור ממיתה וחיוב כופר דס"ל שיש חיוב כופר גם שלא בכונה. וכיון שתם פטור מכופר (ואינו חייב מיתה אלא בכונה), צ"ל דאירי במועד להתחך על בני אדם בכתלים, ולא נתכוון להרוג אלא התחך להנאות (דחזינן שהמשיך להתחך בכותל גם אחרי שנפל), והמשיך לדחוף את הכותל עד שהרג את האדם, דאל"כ הוי צרוורת ואין כופר כתוב אלא בגניחה, דהוי גופו ממש. ותניא כוותיה דשמואל. שיטת התוס' שאם נתחך כמה פעמים והרג אדם לא נעשה בזה מועד כלל, כיון שזה שלא בכונה, והנזק בסוגיה הוא לחייבו מותן שן כבר בפעם הראשונה. עוד כתבו התוס' שמה שרב מחייב כופר לקמן מ"ה: בשור דחאו ירוקא על פי הכור ונפל לבור והרג אדם, התם אירי שיועד שהוא מוכרך את האדם, וכדאיתא לעיל כ"ו. ששור שדרס על תינוק חייב כופר, אע"פ שהשור אינו חייב סקילה כיון שאינו מתכוון להרוג. תוד"ה והא ד"ה הכא.

פינת הריבית

בפרשת ויחי (ג ה) "אבי השביעני וכו' בקברי אשר כרית לי שמה תקברני", וברש"י שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מביית לבן ועשה אותו כרי, ואומר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה, עכ"ל.

נה עובדה זו, שיעקב קנה מעשיו את חלקו במערת המכפלה, נאמרת ע"י יוסף לפרעה בבואו לבקשו לקבחו שם, ואי"א אלא אומר דרשני אין זה נוגע לבקשתו.

והנה לעיל פר' יגש (מו 1) הוסיף רש"י דאמר יעקב נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי ולכן נתנם לעשיו בחלקו. והנה לא הפקירם אלא קנה לו בהם קבר בחלקת אבותיו, ולמה לצורך זה כדאין לו נכסי חו"ל.

אולי י"ל דהא דאין נכסי חו"ל כדאין לו ליעקב, הוא מפני שמקומו האמיתי רק בא"י ואין ראוייה לו שיימנת לברכת חו"ל, לכן בבואו אליה [אז פגש בעשיו] ראוי הוא לפרוק מעליו כל נכסי חו"ל שלא להשתמש בהם להנאותו גרידא, אולם בכדי לפדות חלק עשיו מאדמת הקדש שאינה ראוייה לו, אדרבה ראוי לו להמיר נכסי חו"ל ולתתם לראוי להם תמורת חלקו של עשיו בארץ.

עפ"י י"ל שפרעה רצה שיעקב יקבר במצרים בכדי שתתברך ארצו, על כן בא יוסף להבחירו כי כבר נתרוקן יעקב מכל קשר לברכת חו"ל והמירה באדמת קודש, ואין ראוייה לו מנחת גופו אלא בארץ ישראל.

ולדין נלמד דאמנם יהודי מוזקק לענייני עוה"י, אך מ"מ יש לו ומזוניים השראת השכינה שאינה שורה אלא במקום שרצויה שם – "אם אבא באהלה ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמנא מקום לה' משכנת לאבירי יעקב" (תהלים קלב ז).

וכן יש למצוא בעבודת התענית, דהנה בחורבן ביהמ"ק נוצר העדר עצום, ואזינו תועלת יש בהוספתנו בנו העדר חיות ע"י תענית. אלא שעניינה ניתוק מהתלות בענייני עוה"י, היפך ההתדבקות ברצונות ארציים המביאים שנאת חינוס, 'לתאוה יבקש נפרד' (משלי יח א), ומזוניים השראת השכינה שאינה שורה אלא במקום שרצויה שם – "אם אבא באהלה ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמנא מקום לה' משכנת לאבירי יעקב" (תהלים קלב ז).

יעו"י מה שביאר בחינוך (מצ' תפח) משרשי המצוה לשמור בגרמים, ותורף דבריו שהאדם ביסודו צריך שמחה, ותרופתו בשובע שמחות לשמו ולזכרו ית'. והמבואר מדבריו דשמחת הרגלים משפיעה שמחה לכל השנה. ודומות מצויני דהשכינה תורה מנצח בפסח "למנוח תזכור את יום שבועת מא"מ כל ימי חייך".

והכ"נ נימא גבי תענית, שקניינה לכל השנה ניתוק מהתדבקות עצמותינו לחומר, לחתור להיות יותר משפיעים בו מאשר מושפעים ממנו.

כך גם בני תורה בענייני כספים יש להם להיות יותר נשאנים לדקדוק ההלכה שבהם מאשר להנאת המסחר גופו. נציגה נא שאלה גדולה למעשה בהחלפת כספים. יהודי שיש בידו שקלים ורוצה להחליפם לדולרים, והנה פונה אליו חבירו ומציע לו תן לי את השקלים על מנת שבעוד חודש אתן לך דולרים כפי ערכם היום, האם הדבר מותר.

בב"מ (מוד: מבו) שטמטבע זהב, הואיל ואינו חרף מטמטבע כסף, חשיב פירי, והמלווה הרי הוא כמלוה פירות שאסור מדרבנן שמה יתייקר ונראה כפוער לו יותר ממה שהלווהו [משא"כ מטמטבע כסף הוא היציב, והשתנות המחירים אינה נזקפת לו אלא לשאר המוצרים שיש ורק אם יש ללוה פירות התירו חכמים דהחשיב את הפירות שיש לו כאילו פורעם מיידית למלוה ונמצא שנתיקרו ברשות המלוה. וכן אם יצא השער – וביד הלוה לקנות מיד פירות במחיר העכשווי – מותר, דחשיבין כאילו קנה ופרע לו וברשותו נתייקר.

ולפי"י כך גם באופן של מוקח וממכר אם בא להקדים מטמטבע כסף לשלוחני ע"מ שיתן לו לאחר זמן מטמטבע זהב כשער הקדומה, אם עדיין לא יצא השער, אסור מדין הקדמת מעות במקח (סי' קעה), שמה יתייקר והובא ונמצא פורע לו יותר ממה שנתן לו.

מנהל אושר בכבוד (תנ"מ)
אושר בכבוד
חובשים עתיד כהלכה
ביעודם ובכרמתם של מרגן ורובן גדולי ישראל שלישיא
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
www.osher-b.org | info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח אושר בכבוד

אמנם לכאורה יש לו לשלוחני מטבעות זהב מותר. אולם דוקא אם יש לו את כל סך המטבעות שחייב לו, דדוקא בהלוואת סאה בסאה (מין במינו) התירו אפי' יש לו מטע, אבל בהקדמת מעות במקום הצריכו שיהיה לו כל מה שחייב לו (קעה ד).

והנה נחלקו הראשונים האם מטבע של מדינה אחרת חשיב פירי ואסור להלוותו כדון סאה בסאה, כיון שאינו חריף במדינה זו, או דכיון דהוי חריף במדינתו חשיב טיבעא [אף שמסתמא עלול להתתייקר ביום המדינה זו מ"מ לא פלוג לקולא. דעכ"פ שם מטבע עליו, וביחס למדינתו לא נחשב שמשנתנה מחירו, לגבי מטבע זו עצמה]. הרשב"א בתשובה הובאה בב"י (קסב א ב) ס"ל דהוי פירי, אבל הריטב"א (ב"מ מד סוע"א) הביא בשם קצת רבותינו דהוי טבעא ושורי סאה בסאה, אם כי הביא שיש חוששין בדבר זה, וכן תלמיד הרשב"א (שם מד:–) נקט לקולא.

א"כ האם דולרים חשיבא טבעא או פירי לענין סאה בסאה לכאורה בפלוגתא דא תליא, דלרשב"א הוי פירי ואסור להלוות דולר בדולר אא"כ יש לו [שהרי לא חשיב שיש לו שער קבוע, דתמיד משתנה], ולריטב"א ותל' הרשב"א הוי טבעא ושורי. אכן יתכן דאף לריטב"א ותל' הרשב"א לא חשיב טבעא אלא מטבעות ממש של מדינות אחרות, שהיו גם הם יוצאים בהוצאה קצת, ולא היה שערם רגיל כ"כ להשתנות, משא"כ שטרות דידן, וצ"ע.

הנה הגרשו"א (מנח"ש א כז ג) נקט דדוקא כגון מטבע זהב שיש ערך לחומר ממנו הוא עשוי חשיב פירי הואיל ואינו חריף, אבל שטרות כסף, דידן שכל ערכם הוא כח הקניה שבהם, ודאי הוי טבעא אף שאינו חריף ולכן גם הרשב"א שהחשיב מטבע של מדינה אחרת כפירי יודה בדולרים דהוי טבעא ומותר להלוותם אף אם הם ללוה דולרים כלל [גם נתיבות שלום (ס"קסה) הביא כן בשמו, ויעו"ש בשם הגרשו"א וצ"ל שהתיר מטבעא אחרת. כי גם בארץ יש בשם הגרשו"א דוקא בדולרים, וכפיה"ג היום המציאות שונה, ועכ"פ מדהווקק לסברא זו למדנו דפליג אהיתרא דהגרשו"א, וכן נקטו רבים מפוסקי זמננו דלא כהגרשו"א].

אמנם כ"ו לגבי סאה בסאה, אבל בנידון דידן שמקבל שקלים ע"מ לתת במקום זה דולרים לאח"כ כשער שעת הקבלה, יש לדון אם להחשיבו כמקנה, או דאמתי חשיב כדרך הלוואה, כי תכליתו היא להרוויח זמן (יעו"ש טור בשם רמ"ה קעה ו וב"י שם).

אם זה הלוואה, כיון שהם שני מינים, הרי נאסר להלוות מין אחד ע"מ לקבל מין אחר בפרעון החוב אע"פ ששניהם שוים בזמן ההלוואה ואפי' ביש לו (סוס"י קסב), כיון ששני מינים רגילים להשתנות זמ"ז, ורק בדרך מו"מ מותר כמבואר בט"ז וע"ש שם.

והנה בנידון דידן שאמר 'תן לי' ולא השתמשו בלשון הלוואה י"ל דהוי דרך מקוח וש"י. אמנם בש"ך (קעה יד) מבואר דאף שהתירו פסיקה בהזולה ביש לו מ"מ מטבע חריפה אסור להחליפה במטבע שאינה חריפה בהמתנת זמן, אפי' שלא בדרך הלוואה, ואפי' ביש לו, דאף דבעלמא הוי פירי, מ"מ כיון שעכ"פ מדובר במטבע טבועה מחזי כהלוואה [אמנם מהר"י הלוי אחי הט"ז סי' ד, ובית מאיר קעה ו התירו, וכ"מ ברשב"א נו. בשם הראב"ד]. א"כ י"ל דהה"נ ייאסרו שני מינים אפי' שלא בהזולה ואפי' שלא בדרך הלוואה, דעצם זה שהם טבועות מחזי כהלוואה ואסור מדיון שני מינים כנ"ל [דהא גם בדרך הלוואה אינה באמת הלוואה אלא מקח].

ויש לדחות דגם הש"ך לא אסר אלא במטבע טבועה היוצאת בהוצאה באותו מקום משא"כ בדולר שאינו יוצא בהוצאה כיום [וגם מי שמסכים לקחת דולרים מיד בודק מה שוויו בש"ח ומוכר לפי השווי בש"ח] י"ל שאינו חשוב כמטבע טבועה לענין זה, ולכו"ע מותר לקנותו בהמתנת זמן אם יש למוכר את כל הדולרים, וצ"ע.

ועכ"פ להגרשו"א דהחשיבו כטבעא מסתברא דאסור, עד כמה שנדמה ניד"ד להש"ך וכו', ויתכן שלגבי חומרת הש"ך כו"ע יודו לסברת הגרשו"א. ועכ"פ דרך הלוואה ודאי אסור משום שני מינים.

וכן להיפך, המבקש דולרים ע"מ לתת שקלים לאח"כ, אפי' אי הוי כטרשא דשרי שלא בהזולה ניכרת (ריש סי' קעג), מ"מ יתכן דלהש"ך הג"ל ייאסר וככל האמור לעיל.

ביעודם ובברכתם של מרגן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

מ"ד: שור שהזיק שלא בכונה רבי יהודה מחיב, דיילף מכופר, דדנים תשלומין מתשלומין ולא ממייתה. ור"ש פוטר, דיילף ממייתת השור, דדנים חיובא דשור מחיובא דשור, ואילו כופר הוא חיובא דבעלים.

שור שנתכוון לאדם והרג אדם אחר- לר"ש פטור, דכמייתת הבעלים כך מייתת השור דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת", והבעלים אינו חייב מיתה אלא בכונה לאותו אדם דכתיב "וארב לו". ולרבנן חייב גם בבעלים בנתכוין להרוג את זה והרג את זה, ומ"וארב לו" דורשים רבנן שאם זרק אבן לתוך קבוצת אנשים פטור, אף אם רובם ישראלים ולא אמרינן זיל בתר רובא ולישראל נתכוון, דכיון שהכנעני קבוע הוי כמחצה על מחצה, וספק נפשות להקל, ומכאן לומדים לשאר מקומות את הכלל של כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. רש"י. וגם לר"ש לומדים מכאן דין קבוע, דהיכא שאמר לאותו שעומד שם אני מתכוון, אם כולם ישראלים חייב, ואם יש כנעני אחד ביניהם פטור מדין קבוע. (תוד"ה כל). עוד כתבו התוס' (ד"ה הוה) שלמ"ד התראת ספק לא שמה התראה פטור אף אם ספק נפשות לחומר, דאין זה התראה, והכא איירי למ"ד שמה התראה, ומ"מ פטור כיון שלא ודאי יבוא לכלל איסור, דאין ידוע את מי יכה.

איזה שור חייב סקילה- כתיב בפרשה ז' פעמים "שור", חד לגופיה (תוד"ה שור שור) ושש ללמד שגם בשור של אשה, או של יתומים שאין להם אפטרופוס, או של יתומים שיש להם אפטרופוס, או שור הפקר, או שור ההקדש, או שור של גר שמת ואין לו יורשים, חייב השור מיתה. ולר"י שור שאין לו בעלים (הפקד הקדש וגר) פטור ממייתה, ואפי' אם נגח ואח"כ הקדיש או הפקיר פטור, דכתיב "והועד בבעליו והמית השור יסקל" עד שתהא מיתה והעמדה בדין (דאין העדאה אלא בב"ד) וגמר דין שוים כאחד.

שור הנסקל שהקדישו או שחטו- שור שהרג אדם ולא נגמר דינו והקדישו בעליו, חל ההקדש ואם נהנה ממנו מעל, ואם מכרו חלה המכירה לרדיא, ואם שחטו בשרו מותר. ואם נגמר דינו ואח"כ הקדישו לא חל ההקדש כיון שאינו ברשותו, ואם מכרו אינו מכור משום שאסור בהנאה, ולר"ת (תוד"ה מכור) מחיים הוא מותר בהנאה ואינו מכור משום שאסור להשתנות ולענות את דינו, ואם שחטו בשרו אסור. בתוס' (שם) מביאים ביאור אחר מדברי רש"י, שמכרו לפני שנגמר דינו מכור, מפני שהבעלים טוען ללוקח שהיה עליו לשחטו לפני שיגמר דינו, ולפי זה במכרו לאחר שנגמר דינו לא אמרינן שכוונת הלוקח לתת את המעות במתנה, כמו שאומרים במקדש אחרת, דשאני הכא שהוא סבור שיוכל להשתנות למלאכתו או אפי' לשוחטו.

שור שהזיק אצל השומר

אדם שקיבל שמירה על שור, ושומר חנים חייב בפשיעה, שומר שכר חייב בגניבה ואבידה, והשוואל חייב באונסים. ובאופן שקבלת השמירה כוללת גם שהשור לא יזיק, חיוב השמירה שלו תלוי גם בחיוב השמירה הנצרך בשור תם או בשור מועד, ואם שמרו כפי הדין אין חייבים על נזקיו. והיכא שהשור המית אדם, בכל גוונא השור חייב מיתה, ויש לדון מתי השומר חייב לשלם לבעלים או לשלם כופר, והאם השומר יכול להחזיר את השור כשהוא חייב מיתה, ועי"ל להפטר מתשלומין.

מ"ה. אם מועיל שיחזירו השומר לבעלים אחרי שהזיק-

שור שהוא ברשות שומר, ונגח אדם והרגו, השור חייב מיתה בין בתם בין במועד, ואם החזירו השומר לרשות הבעלים לפני גמר דין פטור, ואם החזירו אחר גמר דין, לרבנן חייב, ולרבי יעקב פטור.

רבה מבאר שלא נחלקו אם אפשר לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, דא"כ למה נחלקו כאן ולא לגבי חמץ בפסח (דהתם מבואר שלרבנן בשור יכול להחזירו רק לפני שנגמר דינו, ובחמץ יכול להחזירו אף לאחר הפסח. רש"י. והתוס' (ד"ה דאם) מבארים שעדיף היה לחלוק בחמץ בפסח כיון שבוז ליכא למיטעי שנחלקו בדבר אחר). אלא מחלוקתם היא שלרבנן אין גומרים דינו של שור שלא בפניו, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת", כמייתת הבעלים כך מייתת השור, ולכן בהחזירו אחר גמר דין חייב, דטוען הבעלים שאם השור היה אצלו היה מבריחו לאגם, ואיירי שהתפיסו בידים לב"ד,

דאי לאו הכי גם בחמץ יוכל לומר לו שאם היה מחזיר היה אוכל את החמץ. רש"י. ולתוס' (ד"ה השתא) איירי אף בתפסוהו ב"ד מאלהן, וכוננת הגמ' דהוי הזיק ניכר, ובהזיק ניכר אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, וכיון שדל פשיעה נפל ביד ב"ד חייב, אבל בחמץ הוי הזיק שאינו ניכר. ולרבי יעקב לא היה מועיל שיבריח את השור, דגומרים דינו של שור אף שלא בפניו, וממילא הוי הזיק שאינו ניכר. (לתוס'). ורק באדם צריך בפניו דכתיב "עד עמדו לפני העדה למשפט", כיון שיש לו טענות לטעון. עוד כתבו התוס' ששור תם שהזיק ברשות שומר, לא יפטר אם יחזירו לרשות בעלים, כיון שהנזק הוא בפשיעת השומר, ונפל השור ביד הניזק, לר"ע הוחלט ביד הניזק, ולרבי ישמעאל יכול לגבות מגופו והוי הזיק ניכר.

אם השומר חייב לשלם כשהשור הזיק או הרג- כשהזיק אם השומר שמר את השור שמירה מעולה, פטור, חוץ משואל שהוא חייב לבעלים כשנסקל, כיון שהוא חייב גם באונסים. וכתבו התוס' (ד"ה אפילו) דמ"מ השואל פטור מכופר. ואם לא שמר כלל דינו כדין הבעלים לשלם בתם חצי נזק ובמועד נזק שלם, ואם השור הרג, תם נהרג ופטור מן הכופר, ומועד נהרג וחייב כופר, והשומר משלם את דמי השור לבעלים. ואם שמר שמירה פחותה דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, לר"מ דס"ל שמועד צריך שמירה מעולה, במועד השומר חייב כופר, וכן חייב לשלם דמי השור לבעליו, דהוי כגניבה ואבידה, אמנם שומר חנים פטור, דאינו מחויב יותר מזה, דלא הוי פשיעה, אבל משלם את הכופר כיון דבעי כפרה, וה"ה שוכר שלר"מ דינו כשומר חנים. ולרבי יהודה בשור מועד השומר פטור מכופר, דסגי ליה בשמירה פחותה. ולר"א דס"ל שאין לשור שמירה אלא סכין, בשומר חנים פטור מדמי השור אפילו בשמירה פחותה, אבל חייב כופר אפילו בשמירה מעולה, ובשומר שכר ושואל חייב, ובשוכר תלוי אם דינו כשומר חנים או כשומר שכר.

קבלת שמירה בסתמא- המוסר שורו לשומר חנים, אם לא קיבל עליו שמירת נזקיו, פטור בין אם הזיק בין אם הוזק, ואם קיבל עליו שמירת נזקיו, והכיר בו שהוא נגחן, אם הזיק חייב, ואם הוזק פטור, דבסתמא לא קיבל אלא לשמור שלא יזיק ולא שלא יזוק כיון שהשורים מפחדים להתייצב כנגדו.

חיוב שמירה בשור

אדם שיש לו שור הוי חייב בשמירתו, וכל חיוב נזיקין הוא היכא שלא שמרו כפי חיובו, ולהלן יבואר מהו שיעור חיוב השמירה בשור תם ובשור מועד.

שיטת ר"מ שבין תם בין מועד צריך שמירה מעולה, דס"ל שסתם שוורים אין רגילים הבעלים לשומרם, וכשחייבה תורה שור תם למדנו שצריך שמירה פחותה, ומדכתיב במועד "ולא ישמרנו" לומדים שצריך שמירה מעולה, ויליף נגיחה נגיחה לתם בגזירה שוה. ואם קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי והיינו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצא והזיק חייב, אבל אם שמרו שמירה מעולה פטור.

שיטת רבי יהודה שמועד מספיק לו שמירה פחותה, ותם צריך שמירה מעולה, דס"ל שסתם שוורים רגילים הבעלים לשומרם שמירה פחותה, וממילא כשחייבה התורה שור תם והיינו אע"פ ששמרו כדרך שרגילים לשמור, למדנו שצריך לשמורו שמירה מעולה, ומועד כיון דכתיב ביה "ולא ישמרנו", והוי רבוי אחר רבוי שהוא בא למעט, סגי ליה בשמירה פחותה, ולא ילפינן תם ממועד, דכתיב "ולא ישמרנו" לזה ולא לאחר. ואמר בר אדא בר אבהו שאם שמר מועד שמירה פחותה אינו פטור אלא מחצי נזק, אבל **צד תמות** במקומה עומדת, דלא מסתבר שמפני שנעשה מועד יהיה צריך פחות שמירה מתם, וכיון שצד תמות במקומה עומדת לחומר, ממילא ה"ה לקולא, שמשלם מגופו, ואין מעמידים אפטרופוס לגבות צד תמות, אמנם אם מודה לא מיפטר, דכיון דאייעד לאו קנסא הוא. (תוד"ה לא). ורב חולק וסובר שאין צד תמות במועד, ולא שייך תמות בשור מועד, אלא באופן שהועד לקרן ימין ולא לקרן שמאל. והתוס' (ד"ה מועד) מסתפקים אם מועד לקרן שמאל ג"ש שהוא מועד לקרן ימין, שהיא יותר מזומנת להזיק, או שגם בזה אינו מועד.

שיטת ראב"י שבין תם בין מועד מספיקה להם שמירה פחותה, דס"ל כר"י כנ"ל, ויליף תם נגיחה נגיחה ממועד.

מִזְוּן, **שיטת ר"א** שמועד אין לו שמירה כלל אלא סכין,

דאסור לאדם לגדל כלב רע בתוך ביתו, ו"ולא ישמרנו" היינו לא יקיימנו, וחיוב אפי' אם שמרו שמירה מעולה והפיל את הכותל ויצא. רש"י ותוס' (ד"ה אלא) בביאור הראשון. ובביאור השני כתבו התוס' ש"א מדבר רק על האיסור להחזיקו, אבל לענין חיוב ממון אם שמרו שמירה מעולה פטור, ואם שמרו שמירה פחותה חייב. ואין לומר דלר"א "ולא ישמרנו" היינו שלא שייך בו שמירה, דא"כ ה"ה בהא דכתיב "ולא יכסנו", והא תנן כיסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור. וגם לביאור הראשון בתוס' פטור בבור, מפני שיותר שייך לכסות בור מלשמור שור.

סיכום הסוגיה מ"ב – מ"ו.

ירושה בתשלומי נזיקין – איש נזקיו ליורשיו, אשה נזקיה לבעלה, אבל הכופר הולך ליורשיה כיון שאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, וכופר נחשב מוחזק לכו"ע. ודמי ולדות הולכים לבעל אף בגרושה או כשבא עליה בזנות (אא"כ היא עוהה עליו. תוס'), ואם היא שפחה זה הולך לאדון, ואם אין יורשים (דמי ולדות בנשואה לגר) זכה המזיק במה שבידו. ונזק וצער של האשה, לרבי בין בגבו קרקע בין בגבו מעות הבעל יורש, ולרבנן יש מחלוקת אם דווקא במעות נחשב מוחזק או דווקא בקרקע, וכתבו התוס' שלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא בין מעות בין קרקע אין הבעל יורש. (מ"ב:ג.מ").

דיני מזיק שלא בכונה – שור שהמית שלא בכונה לר"ש פטור מסקילה ולרבנן חייב. (מ"ד:). ולגבי כופר ושלושים של עבד, לרבה ולר"ל פטור, ולריו"ח חייב. ורבא מסתפק האם יש חיוב דמים בממית אדם ע"י אש שלא בכונה. (מ"ג:). שור שהזיק שלא בכונה, ר"י מחייב ור"ש פטור. (מ"ד:). לרב אין חיוב כופר שלא בכונה, ולשמואל חייב (ואיירי במועד להתחכך בכתלים, והמית בגופו ולא בצדויות. לרש"י איירי בנתייעד, ולתוס' חייב כופר בפעם הראשונה מדין שן). (מ"ד:).

חיוב שמירת השור (וג"מ שאם שמר כדין פטור), לר"מ תם ומועד צריכים שמירה מעולה, לר"י תם (וצד תמות במועד) צריכים שמירה מעולה ולמועד מספיקה שמירה פחותה, לראב"י אף תלם מספיקה שמירה פחותה, ולר"א אין למועד שמירה אלא סכין (לרש"י ותוס' אף בשמר שמיירה מעולה חייב, ולביאור השני ב'תוס' פטור). (מ"ה:). שן ורגל די להם בשמירה פחותה. (נ"ה:). בור כיסהו כראוי פטור.

חיוב נזיקין בשומר – שומר ששמר את השור כדין חיוב שמירת תם או מועד, הוא והבעלים פטורים מתשלומי נזיקין ומכופר, אמנם היכא שהשור המית אדם שהשור נסקל, אם שמר שמירה פחותה, שומר חינם פטור ושוכמו שכר חייב, דהוי כגניבה ואבידה, ואם שמר שמירה מעולה הוא שומר שכר פטור ושואר חייב, ולגבי חיוב כופר היכא שלא שמר שמירה מעולה, בשואר חינם הבעלים חייב כופר, ובשומר שכר השומר חייב כופר. (מ"ה:). השואל שור בחזקת תם ונמצא מועד, למ"ד רשות אינה משנה יש לשור דין מועד, ולמ"ד רשות משנה יש מחלוקת אמוראים אם נחשב שנשתנתה רשות השור או לא. ולענין מי חייב לשלם, הגמ' מזכירה כמה טענות לפטור את השומר, א' שהוא לא ידע שהשור נגחן. ב' שאם השור היה תם הוא היה מודה ונפטר. ג' למ"ד פלגא נזקא ממונא היה מבריחו לאגמא. ובאופן שלא שייכים הטענות הללו, חייב השומר חצי נזק והבעלים חצי נזק. (מ'). שור שהרג אדם ברשות השומר חייב מיתה בין בתם בין במועד, ואם החזירו השומר לבית בעלים לפני גמר דין פטור, ואם החזירו לאחר גמר דין, לרבנן חייב ולרבי יעקב פטור, ורבה ובאר שלא נחלקו אם יכול לומר לו הרי ישלך לפניך, אלא נחלקו אם גומרים דינו של שור שלא בפניו וממילא חייב מפני שהיה יכול להבריחו, או לא. (מ"ה:). שור תם שהחזירו השומר לבעלים אחרי שהזיק אינו נפטר בכך. תוס'.

חיוב מיתה ברוצח וכן חיוב סקילה בשור שייכים גם בהרג קטן או קטנה. (מ"ג:). שור שאין לו בעלים, לת"ק חייב סקילה, ולר"י פטור אפ"ה אם הפקידו או הקדישו אחרי הנגיחה. שור של אשה או של יתומים שהרג חייב סקילה. לפני גמר דין יכול הבעלים להקדישו או למוכר את השור, ואם שחטו בשרו מותר, משא"כ לאחר גמר דין. (מ"ד:).

המודה ששורו הרג אדם ואין עדים, אינו משלם כופר, ורבה סובר שמשלם דמים, אבל שור שהרג עבד אינו משלם דמים. (מ"ד:).

שור שנגח את הפרה

דין ממון המוטל בספק

שור שנגח, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם. תם משלם מגופו ומועד מן העליה. פרה תמה מעוברת שנגחה משלם חצי נזק גם מגוף העובר. שור שנגח פרה מעוברת, והפילה מחמת הנגיחה, משלם על העובר.

הנדון בסוגיה הוא מה הדין כשיש ספק אם הפרה נוגחת היתה מעוברת בזמן הנגיחה, אם משלם מגוף העובר, וכן כשיש ספק אם העובר מת מחמת הנגיחה, מן משלם על העובר.

עוד יבואר מתי לפי סומכוס ממון המוטל בספק חולקין, והאם לפי חכמים המוציא מחבירו עליו הראיה כשהרוב מסייע למוציא.

דין ממון המוטל בספק – לסומכוס ולתנא דמתני', ממון המוטל בספק חולקין, והתוס' (ד"ה שור) מוכיחים מהגמ' ב"מ ק. שרק בעומדת באגם סובר סומכוס שיחלוקו, ולפי זה לר"ע דס"ל יוחלט השור, אם השור נוגח באגם ליכא מוחזק. אמנם מהגמ' לעיל ל"ה: משמע שאף כשיש חזקת סובר סומכוס שיחלוקו. ושיטת שמואל וכן איתא בברייתא שחכמים חולקים ואומרים 'זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה'. ללישנא קמא באו חכמים לרבות בלשון "כלל גדול בדין", שאפי' אם הניזק אומר ברי והמזיק אומר שמא, המוציא מחבירו עליו הראיה. והקשו התוס' (ד"ה דאפילו) למה לא אומרים שהניזק מחויב שבועה, וכיון שהוא שמא מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ותי' א' שמואל חולק על דין מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ב' למ"ד פלגא נזקא קנסא אין לחייב בשמא יותר ממודה בקנס שהוא פטור. ג' היכא שלא היה עליו לדעת (כגון שאינו יודע אם היתה מעוברת בזמן הנגיחה) לא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם, וכדמצינו בשבועת מנה לאבא ביד אבין לא אומרים מתוך. עוד כתבו התוס' שרבי יהודה סובר שברי ושמא ברי עדיף, אמנם כל זה דווקא בברי טוב ושמא גרוע, והיינו היכא שהיה עליו לדעת ולהכחישו, אבל בברי גרוע ושמא טוב אין ברי עדיף.

ללישנא בתרא באו לרבות שגם המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, המוציא מחבירו עליו הראיה, וכדלהלן.

המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן – אם הוא רגיל לקנות לרדיא המקח בטל, ואם הוא רגיל לקנות לשחיטה אין המקח בטל, ואם הוא רגיל לקנות לזה ולזה, רואים לפי המחיר ששילם למה היתה כוונתו לקנות, ואף לרבנן שבמוכר צמד לא אומרים שהדמים מודיעים אם היתה כוונתו למכור גם את הבקר, שאני התם שמוכר הוא מוחזק, (ולגירסה אחת בגמ' יש לו גם רוב), אבל כאן שיש חזקה כנגד רוב, הדמים מכריעים. (תוד"ה ונחזי). ואם מחיר שור לשחיטה התייקר ונשתוה למחיר שור לחרישה, לרב הרי זה מקח טעות, דרובא דאינשי קונים לחרישה, אמנם אם אין למוכר מעות מקבל הלוקח את השור במקום מעות, ואפי' אם מעות המכר אינם קיימים, אם יש למוכר מעות אחרים חייב לתת לו מעות, דדין מקח טעות כדין בעל חוב שאם יש לו מעות אינו יכול לתת שאר דברים, (ובנזיקין יכול לתת שוה כסף אפי' אם יש לו כסף, ובשכיר צריך לטרוח ולהביא מעות אפי' אם אין לו. תוד"ה ה"ג.) ולשמואל כיון שהדמים אצל המוכר, המוציא מחבירו עליו הראיה ויכול המוכר לומר ללוקח שמכר לשחיטה, דרק באיסורא אזלינן בתר רובא, אבל בממון המוציא מחבירו עליו הראיה.

מִזְוּן: מנלן שהמוציא מחבירו עליו הראיה – לרבי שמואל בר נחמני לומדים מ"מי בעל דברים יגש אליהם" שהתובע דבר צריך להגיש ראיה אליהם. ולרב אשי א"צ קרא דמסברא ידעינן לה, והפסוק בא ללמד שאין נזקקין אלא לתובע תחילה, (אמנם אם זילי נכסיה שיש כאן תגרים שיקנו ממנו ביוקר ומחר ילכו, או שמחיר קרקעותיו יורד מחמת תביעה זו, נזקקין לנתבע תחילה). לרש"י נזקקין לתובע תחילה כגון שתובע מחבירו מנה, והנתבע טוען שהתובע תפס משלו או שנתן לו משכון, מוציאים את המנה מהנתבע ואח"כ נזקקים לטענת הנתבע. וכתבו התוס' (ד"ה שאין) דאיירי שיש לתובע שטר, דבלאו הכי הרי המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים. אמנם כתבו התוס' דאיירי שהתובע טוען שהעדים שידוע שהיו בשעת מעשה יודעים שטענתו אמת, ובוזה לולא קרא ממתנינים להם, אבל בלאו הכי ודאי אין ונתנים לו אלא ל' יום לפרוע חובו או להביא עדים. אמנם היכא שהנתבע טוען שיש לו תביעות אחרות על התובע ואינו מוכחש אין התביעה, אין ממתנינים לו כלל.

שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה מת **בצידה** ואין ידוע אם נולד לפני הנגיחה ולא מת מחמת הנגיחה, או שנולד אחרי הנגיחה ומחמת הנגיחה הפילתו, לסומכוס משלם חצי נזק לפרה, ורביע נזק לולד דתם משלם חצי נזק וממון המוטל בספק חולקין. ולחכמים המוציא מחבירו עליו הראיה.

שומת הולד היא על גב הפרה, דאם שמין הפרה והולד כל אחד בפני עצמו, עולין דמי הנזק הרבה. לרבא הטעם כדי שלא יפסיד המזיק (וכן הדין בקוטע יד עבדו של חבירו ששמין כמה שוה העבד עם יד ובלאי יד, ואין שמין כמה אדם רוצה ליטול כדי לקטוע יד עבדו שזה יקר מאד, וכן הדין במזיק שדה חבירו

ששמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה וכמה היא יפה), ולרב אחא בריה דרבא, אין לחוש שיפסיד המזיק, אלא הטעם הוא משום שהזיק לו פרה מעוברת. (מ"ז:).

ומה שהיתה הפרה שוה יותר כשהיתה מעוברת מחמת שהיתה מפוטמת בשומן יותר, משלם לבעל הפרה, ומה שהיתה יפה יותר מחמת הנפח, לרב פפא משלם לבעל הפרה, ולרב אחא בריה דרב איקא חולקין, (והכא יש יותר זכות לבעל הפרה בנפח, ממה שיש לבעל בשבח ולדות (מ"ט), כיון שבעל הפרה יכול למכור את הפרה. (תוד"ה נפחא). וכן הלכה. (מ"ז:).

פרה שנגחה את השור ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם ילדה לפני הנגיחה או אחריה, לשיטת סומכוס אם הפרה והולד הם של אותו אדם, משלם חצי נזק ממה נפשו, ואם הפרה והולד של שני בני אדם כגון שמכר לו פרה חוץ מעוברה, לאביי אם תבע את בעל הולד תחילה משלם שמינית מהנזק שהרי יש לו שותף בנזק ויש ספק אם בכלל הזיק, ובעל הפרה משלם רבע נזק שהרי גילה התובע שהולד היה שותף בנזק, (ואפי' לרבי נתן דס"ל דאי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי, זה דווקא בשור שדחף חבירו לבור שהבור ודאי הרג את השור, אבל הכא אם היתה מעוברת שנגחה, הפרה לא עשתה את כל הנזק. תוד"ה גלית). ואם תבע תחילה את בעל הפרה לל"ק משלם חצי נזק דהפרה ודאי הזיקה וצריך להביא ראיה שהיה שותף, ולל"ב משלם בעל הפרה רבע נזק, מפני שיכול לדחותו שהוא יודע שהעובר היה שותף בנזק, והיינו שכיון שיש להעמיד את הפרה בחזקת שהיתה מעוברת בשעת הנגיחה, ויש כאן גם חזקת ממון, מודה סומכוס שהמוציא מחבירו עליו הראיה, אבל להוציא ממון מבעל הולד לא מועילה חזקה זו. תוד"ה מיידע ידעי.

מִזְוּן. ולרבא כשהפרה והולד של אדם אחד אם הפרה נמצאת גובה את כל חצי הנזק, מן הפרה דתם אין משתלם אלא מנופן, ואם הפרה לא נמצאת גובה רק רבע נזק מהולד, והיינו לרבי ישמעאל שהמזיק בעל חוב, אבל לר"ע דס"ל שהמזיק והניזק שותפים בשור, הניזק מפסיד אם מתה הפרה. (תוד"ה ליאת). אמנם סובר רבא שפרה מעוברת שהזיקה יכול לגבות מהולד את כל חצי הנזק, מפני שהוא כגוף הפרה, אבל תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה, דפירשא בעלמא הוא -דבר המופרש ממנה.

מדברי התוס' בסוגין –

דעת ריב"א שמה שהגמ' מחשבת את נזק העובר לחצי מהנזק הכללי אינו בדווקא, שהרי ודאי העובר לא הזיק כמו הפרה, אלא שמין לפי חלקו בשווי הפרה. (תוד"ה ורביע).

מה שמצינו הכא שגובים את נזק הפרה מהעובר, היינו משום שעובר ירך אמו, (אבל בשני שוורים תמים שהזיקו א"א לגבות מאחד מהם מה שחבירו הזיק), ובבהמה מעוברת שנרבעה, להלכה אסור, ואין מחלוקת אלא בגרבעה ולבסוף עיברה, אם זה זה גורם מותר או אסור, ולכן ענין עובר ירך אמו, מלבד לענין טריפה, שאף אם אמי טריפה הולד מותר, כיון שיש לו חיות בפני עצמו. (תוד"ה מאי טעמא גופה).

מה שמצינו שביצת טריפה אסורה אע"פ שהיא פירשה בעלמא, משום שכשהיא מעורה בגידים אינה פירשה, ואפי' ביצים שנולדו מיד אחרי שנטרפה אסורים משום גזירה, (וביצת נבילה אסורה אטו ביצת טריפה), אבל בסוגין א"א לגבות מהביצה, דמי יימר שהיתה מעורה בגידים בשעת הנזק. (ד"ה מאי טעמא פירשה).

סיכום הסוגיה – ממון המוטל בספק, לרבנן המוציא מחבירו עליו הראיה (וכלל זה הוא סברא, וקרא ד"מי בעל דברים יגש אליהם" אתא למימר שנזקקין לתובע תחילה, לרש"י היינו כשטוען הלוה שנתן משכון או שגב ממונו, ויש למלוה שטר, ולתוס' איירי שהלוה רוצה להתעבד עד שיובאו עדים שאנו יודעים שהיו שם בשעת מעשה). לל"ק בגמ' אפי' תבובע ברי ונתבע שמא המוציא מחבירו עליו הראיה, (וס"ל דלא אמרינן מתוך שאינו יכול להשבע משלם בעלמא, או דווקא כאן שהברי גרוע והשמא טוב או משום דפלגא נזקא קנסא ומודה בקנס פטור). והיכא שיש רוב כנגד המולוזק, לרב הולכים אחרי הרוב, ולשמואל המוציא מחבירו עליו הראיה, (וי"מ במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, במקום שאין ראיה מהמחיר ששילם, והוא גברא דזבין להא ולהא, ויש לו מעות). ולשיטת סומכוס ממון המוטל בספק חולקין, (והתוס' נדים אם זה דווקא כשאין מוחזק או בכל גוונא), ולסומכוס היכא שיש ספק אם הפרה הפילה מחמת הנגיחה, משלם רבע נזק על העובר, ושמיין ולד אגב פרה, והפסד הפיטוס שייך לבעל הפרה, והפסד הנפח י"א לבעל פרה וי"א חולקין). והיכא שיש ספק אם הפרה היתה מעוברת כשנגחה, בעל הפרה משלם מה שודאי הוזק מחמתו

(לרבי"א מחלקים את הנזק לפי שווי הפרה והעובר), ובשאר הנזק וכן כלפי בעל העובר, חולקין, אמנם ללי"ק טובר אביי שאם תבע תאלו את בעל הפרה יכול לתבוע ממנו כל הנזק, כיון שהוא ודאי הזיק, ולל"ב בעל הפרה משלם רק מה שהוא ודאי חייב, כיון שחזקת מעוברת מסייעת לחזקת ממון.

הנכנס לרשות חבירו והזיק או הוזק

אדם חייב בשמירת שורו שלא זייק, ואם לא שמרו כדין והזיק חייב לשלם, ואם מסרו לשומר נכנס השומר תחתיו לחיוב השמירה. הגדון בסוגיה הוא מה הדין באופן שאדם הנכנס דבר לחצר חבירו, ברשות או שלא ברשות, האם חובת השמירה מוטלת על המכניס או על בעה"ב, ומה הדין בהזיקו זה את זה או כשהוזק משור של אדם שלישי, ומי חייב על נזקי הבור כשהשור חפר בור, ומה הדין באדם שנכנס שלא ברשות והזיק או הוזק, ומה הדין כשהנכנס הזיק או הוזק מאדם אחר שנכנס.

מ"ז: דין המכניס שלא ברשות- המכניס קדירות או פירות או שור לחצר חבירו שלא ברשות, אם בהמתו של בעה"ב הזיקה את מה שהכניס, בעה"ב פטור, ואם בהמת בעה"ב ניזוקה ממה שהכניס, המכניס חייב.

ואם בהמת בעה"ב אכלה את הפירות שהכניס וניזוקה מזה, שיטת רב שהמכניס פטור, **דהוה לה שלא תאכל**, ורק בהוחלקה בהם חייב המכניס. וכתבו התוס' (ד"ה הוה) שאכילה נחשבת רוח מצויה, כדמצינו ששומר חינם חייב אם הבהמה אכלה חיטים והתריזוה ומתה, וטעם הפטור הוא משום שהשור הביא עליו בכונה את הדבר שהזיקו). והא דתניא שהנותן סם המות לפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, לל"ק ה"ה אם אכלה פירות והוזקה פטור מדיני אדם, דהוה לה שלא תאכל, וקמ"ל דאפי' סם המות שאינה רגילה לאכול חייב בדיני שמים, ולל"ב בסם המות פטור אף בדיני שמים, ואינו חייב בדיני שמים אלא כשסם המות הוא פרי שרגילה לאכול.

דין המכניס ברשות, ובעה"ב לא קיבל שמירה להדיא- לרבנן בסתמא יש בהסכמה להכניס קבלת שמירה, ולרבי בסתמא אין בזה קבלת שמירה, אא"כ קיבל עליו לשמור, ועל כן היכא שמה שהכניס הוזק ע"י בהמת בעל החצר, לרבנן חייב ולרבי פטור. ואם הזיק המכניס את בעל החצר, לשיטת רבי המכניס פטור, דבסתמא גם המכניס לא קיבל שמירה על בעל החצר, ולשיטת רבנן, לרבי זירא יש מחלוקת תנאים במתני' אם המכניס חייב, דכמו שבעל החצר קיבל לשמור, כך קיבל המכניס לשמור שלא זייק, או שהמכניס פטור, ולרבא לרבנן אם הכניס ברשות קיבל עליו בעל החצר שמירה אפי' אם נשברו הקדירות ברוח דכונתו לומר תכניס ואני ישמור לך, אבל המכניס לא קיבל שמירה כלל. (ולא דמי להא ביתא קמך (ב"מ מ"ט): שאפי' בשכר לא קיבל שמירה, דאינו אלא מראה מקום, והשכר הוא על שכירות המקום. תוד"ה ואפילו), ובכהאי גוונא אם אכל והוזק חייב בעל החצר, ולא אמרינן הוה לה שלא תאכל, דקיבל עליו שמירה אפי' חנק את עצמו.

הוזק המכניס ע"י שור של אדם שלישי- הגמ' מוסתפקת אם ברשות לרבנן בסתמא, ולרבי כשקיבל שמירה, חייב גם כשהוזק מעלמא, או רק כשהוזק מבעל החצר, ולפי צד זה מה שהגמ' אמרה שמקבל שמירה אפי' נשברו ברוח, אינו אלא דיחויא בעלמא, או שהספק הוא רק אם הוזק בתוך החצר, דבעל החצר לא העלה בדעתו שייכנסו שוורים לחצירו ויזיקוהו, אבל ביצא לחוץ והוזק ודאי חייב. (תוד"ה או). עוד כתבו התוס' (ד"ה מאי) שבהזק מעלמא איירי שהזיקו שור של חשו"ו שאינו יכול לתובעם, או שכונות הגמ' שהמכניס יתבע מבעל החצר ובעל החצר יתבע מבעל השור.

מ"ח. ולגבי חיוב האדם השלישי, אם הכניס ברשות והוזק בשן חייב, דהוי שן בחצר הניזק מפני שהקנה לו מקום בחצירו (ומה שפטור בחצר השותפין היינו כשאחד מהשותפים הזיק לחבירו ולא כשאחר הזיק לאחד מהם), ואם הוזק בקרן חייב חצי נזק ולר"ט נזק שלם, ואם הכניס שלא ברשות פטור בשן דהוי כשן ברה"ר, ובקרן חייב חצי נזק אף לר"ט.

מתי חיוב השמירה הוא על הנכנס ברשות ולא על בעה"ב- אשה שנכנסה לאפות ועיסתה אצל בעה"ב, ואכלה בהמת בעה"ב מהעיסה ומתה, חייבת האשה

לשלם על הבהמה, ואף לרב דאמרינן "הוה לה שלא תאכל", ועוד דהכא הרי נכנסה ברשות, מ"מ כיון שאפיה הוא דבר המצריך צניעות כיון שהאשה מגלה זרועותיה, ממילא בעה"ב הולך משם, והיא מחויבת בשמירה, אבל הנכנסת ברשות לטחון חיטים שא"צ צניעות ואכלתן בהמתו של בעה"ב והוזקה פטורה, (ואם נכנסה שלא ברשות חייבת אם הזיקה ובעה"ב פטור אם הוזקה, ואף שבעה"ב משתכר בטחינה צריך רשות. תוד"ה שנכנסה).

שור שנכנס שלא ברשות וחפר בורות בחצר בעה"ב, בעל השור חייב בנזקי החצר, ובעל החצר חייב בנזקי הבור אם הפקירו רשותו, ואף שאין אדם חייב על בור ששורו חפר ברה"ר, דכתיב "כי יכרה איש בור" ולא שור בור, הכא כיון שהיה עליו למלא את הבור לפני שהפקירו, נחשב כאילו הוא בעצמו חפר שהוא נתן תקלה ברה"ר במה שהפקיר את הבור. (וכתבו התוס' (ד"ה אע"ג) שאף אם אדם חפר בור בחצרו, החופר חייב לשלם על הנזק לחצר, ובעל החצר חייב בנזקי הבור, וצ"ט). ואם השור הזיק את בעה"ב או שבעה"ב הוזק בו, חייב, ואם רביץ ושיבר כלים או שנתקל בו בעה"ב חייב, ואם הרביץ גללים ולאחר מיכן נטנפו כליו של בעה"ב פטור, דבור פטור על הכלים, ואף לרב שתקלה שלא הפקיר חייב משום שור, סתם גללים אפקורי מפקר להו, אבל אם הוא עצמו הוזק חייב בעל השור, אע"פ שהפקירו אח"כ, דכיון שבשעת נפילה זה היה שלו היה עליו לסלקו, ואין זה נחשב שהשור חפר את הבור. ורק אם שורו חפר בור ברה"ר או שנקשר בגלגלי דליל שאינו שלו פטור. רש"י. והתוס' (ד"ה וטינפו) כתבו ד"ל שבמפקיר הגללים פטור אף על האדם שהוזק, דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס. וכתבו שיותר נראה כפירוש הקונטרס.

אדם שנכנס שלא ברשות והזיק את בעה"ב או שבעה"ב הוזק בו חייב, ואם לא ידע בו בעה"ב והזיקו פטור בין בהזיקו בידיים ובין בנזק דממילא, אבל אם ידע בו והזיקו בידיים, בין בכונה בין שלא בכונה חייב, דאין לו רשות להזיקו אלא להוציאו וניזיקין באינו מתכוון חייב.

מ"ח: שנים שנמצאים באותו מקום ברשות כגון ברה"ר או בחצר השותפין או שנתן להם בעה"ב רשות להכנס, או שלא ברשות כגון שני אנשים שרצים ברה"ר, אם הזיקו זה את זה בידיים ואפי' שלא בכונה חייבים, ואם הוזקו זה בזה פטורים, ואם רק אחד מהם ברשות, מי שברשות פטור אם הזיק, והשני חייב אם הזיק. לתוס' (ד"ה שניהם) איירי בנכנסו לחצר של אדם אחר ולא היה אחד יודע מחבירו, שאם שניהם ברשות או שלא ברשות, כל אחד צריך לחשוב שגם השני נכנס כמותו, אבל מי שנכנס ברשות אין עליו לחשוב שאחד נכנס שלא ברשות.

שור שנכנס שלא ברשות ונפל לבור- אם הבאיש את מימיו, בשעת נפילה חייב לכו"ע דהוי מזיק ממש ולא דמי לבור, ואם הזיק לאחר נפילה לשמואל פטור דבור פטור על הכלים וכל החפצים נקראים כלים, ולרב חייב דכיון שלא הפקירו חיובו משום שור, ודווקא בהבאיש מגופו שהיה מלוכלך בטיט, אבל אם הבאיש מריחו פטור דגרמא בעלמא הוא דסרחון נבילה ממילא קא אתי, והנבילה גורמת לסרחון שיבוא. ואם אביו או בנו של בעה"ב היו בבור, במותני איתא שחייב כופר, לרב איירי במועד ליפול על בני אדם בבורות, ולא הרגוהו בפעמים הקודמות (דבסתמא אמרינן דאיירי שברח או שלא מכיזים אותו או שהוזמו זוממי זוממים, אבל כאן שהוא בבור לא שייך לומר הכי) משום דחזא ירוקא ונפל ולא התכוון ליפול, ואף ששלא בכונה אין השור בסקילה ואין הבעלים משלמים כופר, זה דווקא בקרן, אבל כאן חיובו מדין שן דמתכוון להנאתו, והוי אורחיה כיון דאייעד, (ואיכא כופר בשן, כמו שמצינו לגבי רגל שרגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק משלם כופר. ואין לומר שבפעם הרביעית נגח בכונה, דא"כ לענין גניחה בכונה לא הוי מועד). וכתבו התוס' (ד"ה דחזא) דלפי זה א"צ ליפול ג"פ על בני אדם, אלא אי שנתיעד להפיל עצמו בבור כדי לאכול ירק. ולשמואל איירי בתם ומתני' כריה"ג דס"ל שתם חייב חצי כופר (ולפי זה ה"ה באדם אחר חייב חצי כופר), ולעולא מתני' כריה"ג דס"ל כר"ט שקרן חייב בחצו הניזק נזק שלם, וה"ה שחייב כופר שלם.

מתי מקבל בעל החצר שמירה במכניס ברשות- אמר כנוס שורך ושמרו והזיק חייב, ואם הוזק פטור, ואם אמר כנוס שורך ואני אשמרו אם הוזק חייב, ואם הזיק פטור,

ואם אמר כנוס שורך בסתמא, לרבנן קיבל עליו שמירה, ולרבי לא קיבל עליו שמירה. וכל זה לרבא (מ"ז): אבל לרבי זירא לפי רבי אין אחד מקבל שמירה על חבירו. (תוד"ה טעמא). ולרב פפא רבי טובר כר"ט, וממילא אם אמר כנוס שורך ושמרו לא הקנה לו מקום והוי קרן בחצר הניזק דחייב נזק שלם, אבל בסתמא הקנה לו מקום והוי כרה"ר דאינו חייב אלא חצי נזק.

סיכום הסוגיה-

המכניס דבר לחצר חבירו שלא ברשות, אם הוא הזיק את בעל החצר חייב, (אמנם אם בהמת בעה"ב אכלה והוזקה פטור לפי רב, דהוי לה שלא תאכל), ואם בעל החצר הזיק אותו פטור. ואם אדם שלישי הזיק אותו, יש לזה דין מזיק ברה"ר, שפטור בשן ורגל וחייב בקרן. ואם השור חפר בורות בחצר, בעל השור חייב בנזקי החצר, אולם בנזקי הבור חייב בעל החצר כיון שהיה עליו לסתמרו, ואם הרביץ גללים ונטנפו כליו של בעה"ב פטור, דבור פטור על כלים (והוי בור אף לרב, דסתם גללים אפקורי מפקר להו), ואם בעה"ב עצמו הוזק, לרש"י חייב, ואין כאן פטור של "איש בור" ולא שור בור, מפני שזה נחשב איש בור כיון שבשעת נפילה היה עליו לפנותם, ולתוס' י"ל דפטור, דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס. ואם נפל לבור והבאיש מימיו, בשעת נפילה לא הוי חייב על המים, ולאחר נפילה אם הפקיר הוי בור ופטור על כלים, ואם לא הפקיר, לשמואל הוי בור ופטור על כלים, ולרב הוי שור וחייב על כלים. ואם נפל על אדם והרגו חייב כופר, והיינו לרב היכא שהוא מועד לכך, ולשמואל היינו לריה"ג שתם משלם חצי כופר.

ואם הכניס ברשות, אם להדיא לא קיבל שמירה, אם המכניס הזיק חייב, ואם המכניס הוזק בעה"ב פטור, ואם הוזק ע"י אדם שלישי, יש לזה דין של חצר הניזק שחייב בשן ורגל ובקרן מועדת, ובקרן תמה לרבנן חייב ח"נ ולר"ט נזק שלם. ואם בעה"ב קיבל שמירה להדיא, אם המכניס הזיק פטור, ואם המכניס הוזק בעה"ב חייב. ואם הסכים להכניס בסתמא ולא דיברו על ענין השמירה, והוזק ע"י בעל החצר, לרבנן ההסכמה להכניס הרי היא קבלת שמירה, ולרבי אין בזה קבלת שמירה, והיכא שהמכניס הזיק את בעל החצר עצמו, לרבי ודאי פטור מפני שגם המכניס לא קיבל על עצמו לשמור, ולרבנן, לרבי זירא יש בזה מחלוקת תנאים אם שניהם קיבלו שמירה שלא יזיקו זה את זה, או שרק בעה"ב קיבל שמירה, ולרבא המכניס פטור לפי רבנן, מפני שבעה"ב קיבל שמירה גם על זה. ואם הוזק מעלמא, הגמי מסתפקת אם זה כלל קבלת השמירה לפני רבנן או לא. אשה שנכנסת ללוש, אע"פ שנכנסה ברשות, כיון שזה דבר המצריך צניעות בעה"ב יוצא משם וחובת השמירה מוטלת עליה.

דמי ולדות

כתיב "וכי יצצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון עונש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפלילים", והיינו שאדם המכה אשה והפילה עוברת מחמת המכה, חייב לשלם לבעלה את דמי העובר. ובסוגיה יבואר מה הדין שלא בכונה, ומה הדין בשור שנחנ אשה או שפחה והפילה עוברת, וכיצד משערים את שווי העובר, ולמי המכה משלם דמי ולדות וזוק וצער, ומה הדין בחובל באשת גר ואח"כ הגר מת.

אדם ושור, בכונה ושלא בכונה- אדם שהיה מתכוון לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה, חייב בדמי ולדות, אבל שור אינו חייב בדמי ולדות שלא בכונה. ולרב אדא בר אהבה אף שור שהכה אשה בכונה פטור מדמי ולדות, אא"כ היא שפחה, דאז דינו כמזיק בהמה מעוברת, דכתיב "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור, ואף שמ"שור" ולא אדם ממועטים גם עבד ושפחה, הכא מיעט רחמנא ששור פטור מדמי ולדות כשהם של הבעל, דכתיב "בעל האשה", אבל כשהולדות של האדון דכתיב "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" לא נתמעט שור. תוד"ה חמרתא.

מ"ט. כיצד שמין דמי ולדות ושבח ולדות- לת"ק שמין דמי ולדות, וכן את מה שהאשה השביחה מכח העיבור - שהיא נראית משובחת ובעלת אברים מחמת העיבור, ע"י ששמין כמה היתה האשה שוה לפני הלידה ואחריה, ונותן לבעל, דכתיב "הרה" (וכבר כתיב "ויצאו ילדיה") לומר ששבח הריון לבעל, ומה שגוף האשה הוכחש מחמת המכה, שהיא שוה עכשיו פחות מאשה בריאה שאינה מעוברת, אינו של הבעל, אלא כמבואר בכתובות ס"ה: שבזק שבסתר היא מקבלת שני שליש והוא שליש, ובזק שבגלוי היא מקבלת שליש והוא מקבל שני שליש, ומה שהאשה מקבלת דינו כנכסי מילוג. ולרשב"ג שמין כמה הולדות שוים, ולא כמה האשה שוה, דס"ל שבלידה הראשונה האשה עצמה שוה אחרי הלידה יותר

מלפני הלידה מפני שהיא מסוכנת למות בצער לידה, וגם בלידות האחרות שהאשה שוה יותר לפני הלידה, כיון שלא האשה מקבלת את הדמי ולדות אלא הבעל, שמין את הולדות ונותן לבעל, ובשבח האשה חולקים מפני שזה בא מחמת שניהם. (דעת התוס' (לעיל מ"ז. ד"ה וכן) שרשב"ג מודה ששמין את הולדות בפני עצמם, דכיון שגוף האשה אינו ממון הבעל אין ראוי לשום אגב האשה, ולא נחלקו רשב"ג ורבנן אלא לענין שבח ולדות). ומ"הרה"ר דורש רשב"ג שאינו חייב עד שיכנה כנגד בית הריון, ובכל מקום שמגיע ממנו חום לעובר והיינו כנגד כל החלל, לאפוקי יד ורגל.

למי משלם דמי ולדות ושאר התשלומין - נזק וצער נותן לאשה או ליורשיה כשאר חבלות, ומתחלקים בזה שני שליש ושליש וכנ"ל, (ואיירי בגרושה שאין הבעל יורשה), ודמי ולדות נותן לבעל, ואם הבעל מת נותן ליורשיו, ואם אין לו יורשים זכה. ואם היתה שפחה ונשתחררה או גיורת, והיינו שהבעל הוא גר או עבד משוחרר ואין לו יורשים (בנים נוספים) והוא מת, לרבה אם חבל בה בחיי הגר ומת הגר זכה המחזיק בנכסי הגר זכה, וזה קודם לאחרים לזכות במה שבידו, אבל אם חבל בה לאחר מיתת הגר משלם לאשה, מפני שהאשה זכתה בולדות, ולרב חסדא גם זהו פטור, דאין הולדות צררי (-קשרי מעות) ששייך בהם זכיה, והחייב חל בשעת החבלה, (ומ"מ מודה רב חסדא שיוורשים זוכים בדמי ולדות. תוד"ה אטו), ורק כשיש בעל זיכתה לו תורה דמי ולדות.

מ"ט: הגמ' מביאה ברייתא שכתוב בה שאם חבל בה לאחר מיתת הגר חייב, ובברייתא אחרת כתוב שפטור, והגמ' אומרת שלרבה ודאי יש כאן מחלוקת, ולרב חסדא י"ל דהא דתני חייב היינו רשב"ג, דכיון שמחיים יש לה חצי משבח הולדות, לאחר מיתה זוכה בהכל, והא דתני פטור איירי בדמי הולדות או דאתיא כרבנן.

זכיה ברכוש של גר שמת ללא יורשים-

שטרות- המחזיק שטרות של גר ששיעבד לו ישראל אחר קרקעיתו, ומת הגר, לא זוכה בקרקע המשועבדת לחוב, כיון שלא החזיק בקרקע, ורב ייבא סבא מסתפק אם זכה בשטרות עצמם לצור ע"פ צלוחיתו או לא.

משכון של ישראל שהיה אצל גר ומת הגר, ובא ישראל אחר והחזיק בו, מוציאים אותו ממנו, מפני שכבר פקע השעבוד במיתת הגר והקרקע חזרה לרשות בעליה. (ואף במשכון שלא בשעת הלואה למ"ד דבעל חוב קונה משכון, מ"מ לא זכה המחזיק, דאין למלוה במשכון אלא שעבוד, שהרי יכול הלוה לפדותו בדמים. תוד"ה משכונו), אבל משכון של גר שהיה אצל ישראל ומת הגר, אם הישראל נמצא בעיר, קנה את המשכון בקנין חצר, דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אם החצר משתמרת, (דאי לאו הכי בעינו עומד בצד שדהו. (תוד"ה והלכתא). ואם אינו בחצירו והיינו שהמשכון לא בחצר של המלוה, וקדם אחר וזכה בו, זכה המלוה כנגד מעותיו, והמחזיק כנגד השאר.

נזקי בור ברה"ר וברה"י

לאחר שנתבארו בארוכה דיני נזקי שור ואדם המזיק ועוד עניינים, עוברת הגמרא (מ"ט - :ט"ד): לבאר דיני בור.

כתיב "כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אֹר כִּי יִכְרֵה אִישׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֶנּוּ, וּנְפַל שִׁמְהוּ שׁוֹר אֹר חֲמוֹר, בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף יְשִׁיב לְבַעְלָיו, וְהִמֹּת יִהְיֶה לוֹ".

סוגייתנו דנה באיזה מקום חייבה תורה על נזקי בור, אם דווקא בבור ברשותו שהוא הבעלים עליו, אבל ברה"ר שזה לא שלו אין על מה לחייבו, או שדווקא ברה"ר חייב מפני שהוא עשה את התקלה, אבל ברשותו פטור אפילו הפקיר רשותו, דלא הפקיר להתחייב בנזקיו, או שבשני האופנים חייב.

לתנא דמתני' החופר בור ברה"י ופתחו לרה"ר, וכ"ש אם חפר ברה"ר ופתחו לרה"ר, (וכלל הדברים הוא שהבור נדון לפי פתחו ולא לפי מקומו. תוד"ה החופר), או שחפר ברה"ר ופתחו לרה"י, או ברה"י ופתחו לרה"י אחרת חייב, ובשני מקרים אלה איירי שהפקיר את רשותו במקום פי הבור, שאינו יכול לטעון תונך ברשותי מאי בעי. וסבר תנא דמתני' דחייבא דבור הוא בין ברה"ר בין ברה"י, ובלבד שיפקיר רשותו. רש"י. וה"ה אם חפרו מתחילה סמוך לרה"ר. (תוד"ה ברה"ר). ור"י (תוד"ה ברה"י) מנאר שפתחו לרה"י אחר היינו לרשות חבירו, וקמ"ל שחייב על נזקי הבור

אע"פ שאין מצויים רבים בחצר חבירו. והקשו התוס' שכיון שהחופר חייב לשלם על נזקי החצר, א"כ על בעל החצר למלא את הבור, ולמה חייב החופר בנזקי הבור.

ג. דעת רבי ישמעאל ור"ע - לרבה בבור ברה"ר לכו"ע חייב, דכתיב "כי יפתח וכי יכרה" אם על פתיחה חייב על כריה לא כ"ש (דס"ל לתלמוד שלנו שעונשים מן הדין. ובמכילתא לומדים מ"כי יכרה" שאין עונשים מן הדין. תוד"ה על), אלא ללמד שחייב בבור שעל עסקי פתיחה וכריה בא לו החיוב - שאין לו חלק בו אלא שכרוה או שפתחו, והיינו ברה"ר שאין הקרקע שלו, ונחלקו בבור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו (דאם הפקיר גם את הבור הו"ל בור ברה"ר), שלר"ע חייב דכתיב **"בעל הבור"** - בבור שיש לו בעלים, ולרבי ישמעאל פטור (לרש"י טעם הפטור מפני שיכול לטעון שלא הפקיר את רשותו ע"מ להתחייב בנזקי הבור. ולתוס' (ד"ה בבור) טעם הפטור מפני שיכול לטעון לו תונך ברשותי מאי בעי), ואם הפקיר גם את הבור הוי בור ברה"ר, וכוונת התורה בעל התקלה, ומתני' כר"ע. ולרב יוסף בבור ברה"י לכו"ע חייב דכתיב בעל הבור, ונחלקו בבור ברה"ר, שלרבי ישמעאל חייב דכתיב "כי יפתח וכי יכרה", ולר"ע פטור, ואיצטריך קרא לומר שכרוה אינו חייב לאטום את הבור אלא מספיק שיכסהו, וכן שפותח בור חייב לכסותו, ומתני' כרבי ישמעאל.

אמנם אם **לא הפקיר לא רשותו ולא בורו** לכו"ע פטור דאמר ליה ברשותאי מאי בעי, ואפ"י החופר בור ברה"ר ופתחו לרה"י פטור לכו"ע, אף שאסור לעשות חלל תחת רה"ר.

החופר בור ברה"י הסמוכה לרה"ר אם חפר לאושין יסוד לחומת ביתו, לת"ק פטור דדרך לעשות כך ואינו פושע, ולרבי יוסי ברבי יהודה חייב עד שיעשה מחיצה גבוהה י' טפחים, או שירחיק ד' טפחים ממקום דריסת רגלי אדם ובהמה, ואם חפר סתם דינו כחופר בור ברשותו וכנ"ל, ואם הרחיב את החפירה לרה"ר דינו כחופר ברה"ר, ומ"מ אם חפר לאושין לת"ק פטור ולרבי יוסי בר"י חייב.

החופר ופותח בור ברה"ר **ומסר אותו לרבים** שאמר להם שהוא נותנו להם לשתות מי גשמים המתכנסים שם, והמים ראויים לשתית בהמות, פטור על נזקי הבור. וכן היה עושה נחוניא חופר שיחין. ומעשה שנפלה בתו לבור, ונזדמן לה זכר של רחלים אילו של יצחק וזקן אחד אברהם מנהיגו והעלוה, וידע רבי חנינא בן דוסא שלא תמות שם, וכן ידע שעלתה אחר ב' שעות דבזמן זה כבר אינה ראויה לחיות בתוך הבור, משום דדבר שאותו צדיק מצטער בו, וכי יכשל בו זרעו, ומ"מ מת בנו בצמא, מפני שהקב"ה מדקדק עם חסידיו כחוט השערה, ודבר שנצטער בו היינו רק אותו דבר עצמו. תוד"ה דבר.

כל האומר הקב"ה ותן יותרו חיייו יפקרו חיייו וגופו, מפני שמורה אל הבריות לחטוא.

הקב"ה מאריך אף מאריך רוגז וממתין מלהפרע, לצדיקים ממתין מלשלם שכר טוב לאלתו, ולרשעים מלהפרע מהם לאלתר (ואם סופם לעשות תשובה זה טובה להם, אבל אם אין סופם לעשות תשובה זה גורם להאבידם מן העולם. תוד"ה ארך).

ג. לא יסקל אדם מרשותו לרה"ר, ומעשה באחד שהיה מסקל, ואמר לו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך, וסופו שנצרך למכור שדהו, ונתקל באותם אבנים.

המשך דיני בור

בור שאין בו גובה י' טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, ואם הוזק בו חייב. וכן הדין בשיח ו**מערה חריצין ונעיצין**. והמושגה השמיעה שבכל סוגי חפירות אלו חייב, שהבור הוא קטן ועגול והשיח ארוך, והשיח הוא צר אבל המערה מרובעת, והמערה היא מקורה משא"כ חריצין, והחריצין שהם קצרים מלמטה ורחבים למעלה אין הרווח למעלה גדול מלמטה משא"כ נעיצין, וקמ"ל תנא שבכל אלו יש הבל וחייב.

חיוב בבור על הבל וחבטה - לרב אין חייבים בבור אלא כשהזיק ע"י הבלו, אבל על החבטה פטור, דקרקע עולם

שאינה שלו הזיקתו, וכתיב "ונפל" שיפול דרך נפילה לעומק ועל פניו. ולשמואל חייב על ההבל אע"ג דממילא קא אתי, דהתורה מחייבת בבור אפילו אם הוא מלא ספוגין של צמר, וכ"ש שחייב על החבטה שהוא עשה אותה, ד"ונפל" כל דהו משמע, ומ"מ בכל אופן שמת בבור חייב אף לרב, ואף אם נשברה מפרקתו, דאיכא למימר הבלא נמי קטלתיה, ואם נשברה רגלו וכיחש י"ל שמחמת הבל הבור חלה וכיחש. ונ"מ במחלוקת רב ושמואל היכא שעשה ברה"ר מקום גבוה, ונפל שם שור, דלרב פטור ולשמואל חייב. ואף לרב חייב על נזק בבור פחות מי', דאין בו הבל למיתה ויש בו הבל לניזקין. וכן נ"מ בנפל דרך אחוריו, וכן בבור שרוחבו יותר מעומקו, דליכא הבל. (תוד"ה איכא). עוד כתבו התוס' (ד"ה לשמואל) שאם נחבט בגובה עצמו, מודה רב דחייב, דחבטה דידיה היא. ובנתקל בגובה ונתבט בקרקע, דנים התוס' אם גם לשמואל פטור, כיון שזה לא קרקע הבור, (איירי בגמ' שעשה הגבהה ה"ט וחפירה ה"ט) או שלשמואל חייב (ודווקא בנפל מחוץ לבור מקול הכריה פטור, כיון שקול הכריה גרם לנפילה, וגם החבטה לא ממנו, ואין לחייב לרבי נתן מדין כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי, כיון שלא עשה אלא חצי מהתקלה).

נ"א. ושיטת רב נחמן ג"כ שדווקא בעשרה יש בו כדי להמית, כדאשכחן גבי מעקה שאינו חייב אלא בגבוה י' טפחים מרה"ר ולא פחות, (ומ"מ אם רה"ר גבוהה י"ט מהבית פטור מן המעקה, דכתיב "ממנו" ולא לתוכו). אמנם בבור דווקא כשהתגלגלה הבהמה לבור אין בו כדי להמית אלא בעשרה, אבל בהמה שנופלת כדרכה, כיון שמכריסה לקרקע יש ד' טפחים, א"כ גם בששה טפחים יש בו כדי להמית. ועל כן ס"ל לר"נ שבהמה שנפלה לבור פחות מי' ונשחטה אסורה, שמא היא טריפה מחמת ריסוק אברים, ואע"פ שאין רואים בה מכה אלא שאינה יכולה לעמוד, ואם שהתה מעת לעת או שעמדה מותרת, וצריכה בדיקה, ואנו אינו בקיאים בבדיקה וצריך להמתין י"ב חודש, ואם הלכה א"צ אפילו בדיקה. (תוד"ה אם). ובית הסקילה היה גבוה ב' קומות, ולא פחות אע"פ שגם בפחות מכך יש בו כדי להמית, משום דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" והיינו לברור לו מיתה יפה, ולא יותר מב' קומות כיון דמיינוול.

בור של שני שותפין

להלן יבוארו כמה אופנים שיש שנים השותפים בבור, ויבואר כמה כל אחד חייב לשלם.

בור של שני שותפין אם עבר עליו הראשון ולא כסהו והשני ולא כסהו והניחו הראשון לשני משתמש ודולה, השני חייב.

היכי משכחת לה בור של שני שותפין-

א' אליבא דר"ע שבור ברשותו חייב, בחצר של שניהם והפקירו רשותם ולא בורם, אבל אם הפקירו גם את בורם פטורים לכו"ע. (תוד"ה בור).

ב' היכא שכל אחד חפר חמשה, ואליבא דרבי שניהם חייבים בנזקי הבור, והאחרון חייב על מיתה מפני שהמיתה לא היתה מתחילה, ולרבנן האחרון חייב גם על ניזקין, (וכן נחלקו בהניח אבן על פי הבור והשלימה לעשרה, וקמ"ל שאף שלא ההבל שלו הרג מ"מ האחרון חייב על מיתה. ורבא מסתפק היכא שאחר סתם טפח וחזר וחפרו, אם פטור משום דמאי דעבד שקליה, או שחייב משום שנסתלקו מעשי ראשון וקמה ליה ברשותיה), דכתיב "איש בור" אחד ולא שניים, ואמר קרא "והמות יהיה לו" לחייב מי שעשה את המיתה, דאף דיילפינן מזה לפטור בשור פסולי המוקדשין שנפל לבור (כגון ככור בעל מום שהוא של כהן, או בשאר קרבנות אם נפדה, שהם של הבעלים, ומ"מ פטור דבעינן שיוכל להאכילו לכלבים, וכתיב לגבי פסולי המוקדשין שנפדו "ותזבח (ולא גיזה) בשר (ולא חלב) ואכלת (ולא לכלבין)", אמנם לגבי נגיחה חייבים בשור פסולי המוקדשין, ורק בהקדש גמור פטורים), מ"מ ממילא לומדים ג"כ דאיירי שעשה את המיתה, והיכא שאחד חפר ח' והשני הוסיף טפח, שניהם חייבים לכו"ע. (תוד"ה האחרון).

ג' אחד חפר ט' ועקרו שניהם חוליא אחרונה בבת אחת, דבין לרבי בין לרבנן שניהם חייבים, דתרווייהו משוו ליה בור.

שנים ששלחו שליח לחפור פטורים, דאין שליח לדבר עבירה דאין המשלח חייב, דדברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין.

החופר בור עשרה ובא אחר והשלימו לכ' ובא אחר והשלימו לל', כולם חייבים.

נ"א: **החופר בור עשרה ובא אחר וסייד וכייד** וקצרו והוסיף בו הבל, בברייתא מבואר שהאחרון חייב. רב זביד מבאר דהברייתא כרבנן, ואירי היכא שלפני ססייד וכייד לא היה בזה שיעור מיתה שהיה רחבו יותר מעומקו, דבלאו הכי אף לרבנן כולם חייבים, או שהברייתא כרבי, ואירי שמתחילה לא היה שם הבל אף לנזיקין שהיתה רחבה הרבה.

המרחיב בור שחפר חבירו, לרב אשי אם מת בחבטה האחרון חייב מפני שקירב את החבטה ושמא לא היה השור ממשין ללכת עד מקום הבור, ואם מת ע"י ההבל פטור שהרי מיעט את ההבל והקשו התוס' (ד"ה א') דמי"מ הרי לולא שהרחיב את הבור לא היה השור נופל. וי"א שכוונת רב אשי שאם נפל מהצד שהרחיב חייב, ואם נפל מהצד השני פטור.

הבל מכח המים שבבור - בור שמונה שיש בו ב' טפחים מים חייב על המיתה, דכל טפח מים כשני טפחים בלא מים. והגמ' מסתפקת מה הדין בבור ט' שאחד מהם מים, או בבור ז' וג' מהם מים, ששינה את עומק הבור ומאיזך שינה את כמות המים, אם יש בזה הבל למיתה או לא.

בור שרחבו יותר מעומקו אין בו הבל, ואם עומקו יותר מרוחבו יש בו הבל, ואם עומקו כרוחבו נחלקו בזה רבה ורב יוסף.

מתי מסתלקת חובת השמירה מאחד מהשותפין - בור של שני שותפין, עבר עליו הראשון ולא כיסהו והשני ולא כיסהו, אם עברו סתם בזה אחר זה וראו שאינו מכוסה שניהם חייבים, אבל יש מקרה שרק השני חייב, והיינו לרבנן היכא שהניחו לשני משתמש, ולרבי אליעזר בן יעקב נפטר כשמטר לו דלוי -מכסה הבור, דרבנן סברי אין ברירה, וממילא השני נעשה שואל על חלקו של ראשון, וקיבל על זה שמירה, ולראבי"ש יש ברירה, וכל אחד ממלא בשלו והשני לא קיבל שמירה על חלקו של ראשון, וכן מצינו שנחלקו לגבי שותפין שנדרו הנאה זה מזה, שלת"ק אסורים להכנס לחצר דאין ברירה (ואפי' באין בה דין חלוקה, אע"פ שאין יכול למחות בו סתם שלא להכנס יכול לאסור עליו, כמו שהמשיכר בית לחבירו יכול המשכיר להקדישו ולאסור על השוכר להכנס, ולא דמי לבעל חוב שיכול לגבות קרקע אפי' אם הלה הקדישה, דשאני התם שגוף הקרקע נהיה שלו, אבל בשוכר גוף הקרקע נשאר של המשכיר. תוד"ה השותפין. עוד כתבו התוס' (ד"ה זה) שמה שמצינו שהמודר הנאה מותר בדריסת הרגל, היינו בבקעה שאין דרך להקפיד, אבל בחצר אף המודר הנאת מאכל אסור בדריסת הרגל, כיון שרגילים להשכיר כיוצא בו), ולראבי"מ מותרים דכל אחד לשלו נכנס.

אמירת לך חזק וקני בקניינים-

המוכר בור לחבירו ולא קנאו בכסף אלא בחזקה, צריך לומר לו לך חזק וקני, ואם מסר לו דליו מהני כמו לך חזק וקני.

נ"ב. ובבית היכא שקונה בחזקה צריך לומר לו לך חזק וקני, ומסירת המפתח היא כאמירת לך חזק וקני. וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שנעילת דלת מספיקה בשביל לקנות, משום שזה הוראת בעלות, ודלא כשיטת רשב"ם שדווקא אם קבע בדלת מנעול היו חזקה. ומסירת מפתח היו כאומר לך חזק וקני, ובחמץ בשוכר ומשכיר מי שהמפתח בידו עליו לבדוק את החמץ, כיון שהוא זה שיכול להכנס לבית.

ובעדר אם קונה במשיכה שמכישה במקל והיא רצה לפניו, צריך לומר לך משוך וקני, ומסירת משכוכית כאמירת לך משוך וקני, וכן יכול לקנות במסירה ברה"ר או בחצר שאינה של שניהם, שאין משיכה קונה שם אלא בסימטא או בחצר של שניהם. (משכוכית י"א קרקשתא, וי"א העז ההולכת ראשונה).

מתי כסוי פוטר מחיוב בור

החופר בור וכסהו כראוי פטור מתשלומי נזיקין, דכתיב "ולא יכסנו" הא כסהו פטור, אע"פ שמעיקרא לא היה שם בור כלל. (נה"ה). בור של שני שותפין, וכגון ששניהם בעלים על הבור למ"ד שבור ברשותו חייב, או ששניהם חפרו את הבור (א.נ"א), שני השותפין חייבים לשלם על נזקי הבור, או לכסותו כראוי. הגמ' מבארת באיזה אופן רק אחד מהשותפים אחראי על נזקי הבור, ואיזה כיסוי נחשב כיסוי ראוי הפוטר מתשלומין.

עוד יבואר בגמ' מה הדין כאשר יש גורם נוסף לנפילה לבור, מי חייב לשלם, וכמוה.

בור שכיסהו אחד מהשותפין - בור של שני שותפין שכסהו הראשון כשהשתמש בו, ובא השני ומוצאו מגולה כגון שהכסוי התליע ונשבר, ולא כיסהו, השני חייב. לרב הראשון פטור עד בכדי שי'דע לרש"י היינו שיבוא הראשון ויראה שהבור מגולה, ואז שניהם חייבים. ולתוס' היינו שיצא קול שהבור מגולה, דמסתמא שמע הראשון בזה. ולשמואל עד בכדי שיודיעוהו אע"פ שלא ראה בעצמו, וי"מ שאפי' ראה בעצמו פטור עד שיודיעוהו, ולשון ראשון כשר. רש"י. ולתוס' שמואל מצריך שיודיעוהו ולא שישמע סתם. ולרבי יוחנן עד בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסהו. לפי רש"י, השני שבא והשתמש בבור חייב מיד, מפני שהיה עליו להעמיד שומרים, ולתוס' גם לשני נתנים זמן זה. ושמואל סובר שמיד עליו להושיב שומרים שאף אחד לא יפול בבור.

נ"ב: **כסהו כראוי והתליע מתוכו** פטור. ואף אם הכסוי היה ראוי לשוורים ולגמלים יש בזה חידוש דלא אמרינן איבעי ליה למיזל ולמינקש עלה.

כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ולא בפני גמלים אם נפלו שם גמלים חייב, כיון שלגבי גמלים הוא פושע. רש"י. וביארו התוס' (ד"ה ואתו) שאף אי לא שכיהי גמלים כלל, עליו לחוש שיעברו שם גמלים ויפלו בבור, ואם נתרועע ע"י גמלים ונפלו בו שוורים, אם מצויים שם גמלים חייב אף על שוורים, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שהגמלים יערערו את הכסוי, ואם לא מצויים שם גמלים פטור, ואם שכיהי לפרקים, ללישנא קמא אגמ' מסתפקת אם חייב דהוי פושע כיון דשכיהי לפרקים, או דפטור דהוי אנוס כיון שעכשיו אין שם גמלים. וללישנא בתרא במקרה הנ"ל פשיטא שהוא פושע אף לענין גמלים, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיבואו גמלים, והספק הוא היכא דשכיהי גמלים ולא ערערו גמלים את הכסוי אלא התליע מתוכו, (והיכא דלמי שכיהי גמלים פשיטא דפטור, דלא אמרינן מיגו כיון דלא שכיהי חיוב על גמלים. תוד"ה ושכיהי). והגמ' פושטת שלא אומרים מיגו דהוי פושע לענין גמלים הוי פושע לענין התלעה, וכמו שפטור אם נפל לבור שור פקח המהלך ביום, ולא אמרינן שמתוך שהוא פושע לענין חרש (שטוה וקטן וסומא ומהלך בלילה שחייב אם נפל) הוי פושע לענין פקח.

וכתבו התוס' (שם) דאין לחייב כאן מדין תחילתו בפשיעה (לענין שוורים אם יעברו גמלים תחילה) וסופו באונס (שהתליע), כיון שהאנוס לא בא מחמת הפשיעה, דאפי' אם היה מכסה כראוי היה מתליע, אמנם לשיטת אביי (ב"מ ל"ו) חייב אף היכא שהאנוס לא בא מחמת הפשיעה. עוד כתבו התוס' דאיירי הכא בכסוי שאם גמלים עוברים עליו מיד הוא נפחת והגמלים נופלים, דבהו אינו פושע לענין שור פקח, דכיון שהכסוי נפל, השור יראה את הבור ולא יפול, (ולפי זה הוי תחילתו וסופו באונס), אבל היכא שהגמלים רק מערערים את הכסוי, א"כ י"ל שזה נחשב פשיעה גם לגבי שוורים ויהיה חייב.

נ"ג. **נפילה מחמת קול הכריה** - איתא במתני' נפל לפניו מקול הכריה חייב, לאחריו מקול הכריה פטור, (לאחריו לא איירי דווקא בנפל מקול הכריה. רש"י במתני'). לשמואל דס"ל שחיוב בור הוא גם על חבטה, אם נפל לבור עצמו אף אם נפל לאחריו חייב, ולאחריו דפטור היינו בנתקל בבור ונפל לאחרוי הבור. ולרב הכונה לפניו ולאחריו ממש ושניהם בבור עצמו, ולאחריו פטור משום שחיוב בור הוא על הבל ולא על חבטה, ובנפל לאחריו ליכא הבל, והא דתני בברייתא שאף בנפל לאחריו חייב, לרב חסדא איירי בבור ברשותו דמודה רב שחייב אף בנפל לאחריו, משום שגם החבטה היא של בעל הבור. ולרבה איירי בנפל לפניו והתהפך לפני שהגיע למטה, דחייב מפני שכבר השפיע עליו ההבל. ולרב יוסף איירי שנכנס שור לחצר בעה"ב שלא ברשות, ולא הפקיר בעה"ב לא רשותו ולא בורו, והזיק השור את הבור, שנפל לבור והבאיש מימיו. ובברייתא איתא שלומדים מ"ונפלא" שאינו חייב אלא כשנפל לפניו בדרך נפילה שכך הדרך ברוב המקרים, אבל אם נפל לאחריו מקול הכריה פטור אע"פ שנפל לבור, ומבואר כדברי רב.

והא דבעל הבור לא יכול לטעון שהכורה גרם לנזק, משום דס"ל כרבי נתן דלהלן. רש"י במשנה מבאר בב' אופנים מה החידוש בדין הנ"ל, או שהחידוש שאף ששור פקח שנפל לבור

ביום פטור בעל הבור, הכא חייב מפני שקול הכריה ביעתתו. או שהחידוש שאף שהכורה גרם לנפילה, וא"א לחייב את הכורה מפני שהוא גרמא בעלמא, מ"מ בעל הבור חייב כרבי נתן. ואיירי בכורה שכיר, שמרחיב או מעמיק את הבור, שהוא פטור כיון שהוא גרמא, והנדון הוא אם לחייב את החופר הראשון או לא. וי"מ שאף היכא שהכורה הוא בעל הבור היה צד לפטורו כיון שהנפילה היא מקול הכריה שזה גרמא. עוד כתב רש"י (נ"ג. ד"ה מאי) שלרבנן נחשב שכל הנזק נעשה ע"י הכורה, וממילא שניהם פטורים.

דין שניים השותפים בנזק

הגמרא שוארת מה הדין בכמה אופנים שיש שני שותפים בנזק, כגון שור שדחף את חבירו לבור, או המניח אבן על פי הבור ושור נתקל בה ונפל לבור, או בשני שוורים שנגנחו, או בשור ואדם שדחפו לבור, מי נחשב שותף בנזק, וכמה כל אחד עשה מהנזק, ומה הדין כשאחד מהשותפים פטור מלשלם האם השני משלם את חלקו של הראשון או לא.

שור שדחף חבירו לבור, או שהניח אבן על פי הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור (זה אינו גרמא, דאבן היינו בור שזה הזיקא בידיים), לרבנן בעל השור חייב ובעל הבור פטור מפני שבעל הבור טוען שלולא דחיפת השור לא היה נופל בבור, ובעל השור חייב אף אם הנופל הוא שור פקח. רש"י. ולתוס' בעל הבור פטור מנזח"כ "ונפלא" ולא שיפילוהו אחרים. ולרבי נתן בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה, והיינו בטוטה או מהלך בלילה, דאילו בשור פקח פטור בעל הבור אף בהפילוהו אחרים, (דאי לאו הכי אף בנפל מעצמו חייב, דהוי תחילתו בפשיעה לענין שיפילוהו וסופו באונס שנפל מעצמו. תוד"ה ובעל). ואם השור הדוחף הוא תם בעל השור משלם רבע ובעל הבור ג' רבעים. וצ"ב דאם נחשב שכל אחד עשה את כל הנזק מפני שהיה מת ע"י השור גם בלי הבור, וכן היה מת ע"י הבור גם בלי השור, למה שור תם לא משלם מחצה, ואם כל אחד עשה חצי נזק כיון שבפועל הנזק נעשה ע"י שניהם יחד, למה בבעל הבור משלם ג' רבעים. רבא מבאר שהשור והבור כל אחד עשה את כל הנזק, ומי"מ בשור תם משלם רבע, דאמר שותפתאי מאי אהניא לי, ובעל הבור משלם את שאר הנזק, כיון שהוא עשה את כל הנזק. וללישנא בתרא כל אחד עשה חצי נזק, ומי"מ בעל הבור משלם ג' רבעים, משום שבעל השור טוען שהוא מצא את השור מת בבור, והבור הרגו, ואף שהבור עשה רק חצי נזק, מי"מ כיון שהוא גמר את הנזק ונראה כמו שעשאו כולו, כי ליכא לאישתלומי מבעל השור משתלם מבעל הבור. (תוד"ה לעולם. ר"י רצה לפרש שנחשב שבעל הבור עשה את כל הנזק, וחזר בו, דא"כ בעל השור שהזיק רק חצי ויש לו שותף ישלם רבע בתם ושמינית במועד), וממילא מה שבעל השור לא משלם ישלם בעל הבור, אבל לרבנן נחשב שהשור עשה הכל, דבתר מעיקרא אזלי, וממילא בעל השור משלם חצי נזק בתם ונזק שלם במועד, ובעל הבור פטור.

נ"ג: **שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו** - פסולי המוקדשין היינו בכור בעל מום, דכיון שאין לו פדיון הרי הוא בקדושתו ו"שור הקדש" קרינן ביה, ואע"פ שהכהן אוכלו, משלחן גבוה זכה, אבל אם נפדה חייב ד"שור רעהו" קרינן ביה. (ושאר פסולי המוקדשין שנפדו, "שור רעהו" קרינן בהו, וחייב לשלם אם נגחו. רש"י. אע"ג דאסורים בגיזה ועבודה. תוד"ה שור ושור). לרבנן תם משלם רבע נזק ומועד חצי נזק, ולרבי נתן תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם. וביארו התוס' (ד"ה הא) שהגמ' כאן סוברת שכל אחד עשה את כל הנזק, שהיי לא שייך כאן הסברא דהאי תוראי בבירך אשכחתינהו, ולכן לרבי נתן כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי, וקמ"ל שרבנן גם בזה סוברים שלא אומרים כי ליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי, אע"פ שכאן אין עדיפות לאחד יותר מהשני.

שור ואדם שדחפו לבור לרבי נתן נחשב ששלתם שותפים בנזק (אבל לרבנן הדוחף הוא המזיק). וכתבו התוס' (ד"ה שור ואדם) דאיירי שהאדם דחף שלא בכונה, (והא דחייב בבשת איירי בשעת הנפילה כבר ידע), דאי בכונה אין לחייב את בעל הבור, דהוי כאדם ששם סתלית חבירו באש של אחר שבעל האש פטור. לענין נזקין כגון אדם שהוזק בבור, דלא נתמעט מ"שור" ולא אדם אלא מיתה ולא נזיקין, כולם חייבים. לענין ד' דברים ודמי ולדות, אדם חייב ושור ובור פטורים דכתיב "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו, ובדמי ולדות כתיב "אנשים". ולענין כופר ושלשים של עבד, שור חייב ואיירי שלא דחפו בבת אחת, דבבת אחת השור פטור ממיתה, וכדמצינו שבהכוחו י' בני אדם ביי מקלות בבת אחת כולם פטורים ממיתה לכו"ע, וכיון דפטור ממיתה פטור מכופר. (תוד"ה לענין), ואדם ובור פטורים (ואדם פטור אף בשוגג, מדתנא דבי חזקיה). ולענין כלים ושור פסולי המוקדשין

שנפל לבור אחרי שנפדה דקרינן ביה "שור רעהו" אדם ושור חייבים ובור פטור (דכתיב "והמת יהיה לו" שיכול למכור את הנבילה, וזה טעון קבורה. רש"י. והתוס' (ד"ה לענין כלים) כתבו שיש דעות שרק להאכילו לכלבים אסור, ובפסחים כ"ט מבואר שלהסיקו תחת תבשילו מותר לכ"ע, אמנם לרב יוסף יש מחלוקת בכל ההנאות אם מותר, ושמו רבא ס"ל כרב יוסף. ובעלים מטפלים בנבילה לומדים מדכתיב גבי שור "והמת יהיה לו" ומסתבר יותר לפטור בבור, שכן פטר בו את הכלים, ובשור אע"פ שפטרנו תורה מחצי נזק, לא מצינו שפטרנו תורה מנזק שלם).

ג"ד. חיוב על כלים שנפלו לבור-

לרבנן בור פטור על הכלים, דכתיב "חמור" ולא כתיב ונפל שמה הנופל, ו"או" מייבעי ליה לחלק דלא תימא שאינו חייב עד שיפלו שם שור וחמור יחד, (והיינו כרבי יאשיה שמצריך או לחלק, ודלא כרבי יונתן. תוד"ה או), דליכא למידרש מ"ונפל" דטובא משמע. ולרבי יהודה בור חייב על הכלים, דכתיב "או" וכן מרבים מזה גם שאר מטלטלין, וצריך לרבות כלים כיון שלא שייך בהם מיתה ממש, ולחלק לומד רבי יהודה מ"ונפל".

הגמ' אומרת שאם לומדים כלל ופרט וכלל, "ונפל" כלל, "שור וחמור" פרט, "בעל הבור ישלם" חזר וכלל, א"כ מרבים כל דבר שהוא כעין הפרט, וא"א לרבות עופות, די"ל שמה שכתוב גם שור וגם חמור הטעם הוא משום דשור קרב לגבי מזבח, וחמור קדוש בבכורה, ומרבים מ"כסף ישיב לבעליו" כל דאית ליה בעלים, (ולא ילפינן שור שור משבת דבר שנדרש בכלל ופרט וכלל ולא מרבים מ"והמת יהיה לו" כל דבר ששייך בו מיתה, וכלים שבירתם זו היא מיתתם, ולכן לרבנן אתא חמור למעוטינהו, והאיל ואינו מיתה ממש, ולרב שחייב בור הוא על הבל, כלים חדשים מיפקעי בהבלא, דאיצטריך לפטור שור פסולי המוקדשין שנפדו שנפל לבור). ו"שור" ממעט אדם שאינו מין בהמה, ו"חמור" לרבנן ממעט כלים וכנ"ל, ולרבי יהודה צ"ע מה דורשים מ"חמור", (וכן צ"ע לכו"ע מה דורשים מדכתיב "שה" לגבי אבידה שהרי כתוב "לכל אבידת אחיך". וכתבו התוס' (ד"ה חמור) שאין למעט שטרות מ"חמור" דבור, דלמאן דלא דאין דינא דגרמי, גם הוא עצמו פטור, ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי אינו חייב אלא מדרבנן. עוד כתבו התוס' (ד"ה שה) שלא איצטריך למיכתב שה כדי לדרוש פרט וכלל ולרבות כל דבר, דקים ליה להש"ס שמאבידה מרבים כל דבר, וא"צ לכתוב שום פרט. אי נמי "לכל אבידה" הוי רבויא כאילו יש פרט וכלל).

ג"ד: **חיוב בור בשור חרש שוטה וקטן**- אם השור הוא של חרש שוטה וקטן חייב, וה"ה בשור של פקה. אבל שור שהוא עצמו פקה, והלך ביום ונפל, פטור, דבעי ליה עיוני ומיזל, ושור שהוא חרש שוטה וקטן, או פקה המהלך בלילה, חייב.

אחד שור ואחד כל בהמה חיה ועוף

בכל המקומות דלהלן, אע"פ שהתורה דיברה על שור או גם על חמור או על בהמה, אין כונת התורה דווקא למינים אלו, אלא התורה דיברה במינים המצויים, והוא הדין בשאר בהמות וחיות ועופות.

נפילת הבור דכתיב "כסף ישיב לבעליו" כל דאית ליה בעלים.

הפרשת הר סיני דכתיב "אם בהמה אם איש לא יחיה" וחיה בכלל בהמה דכתיב "את הבהמה אשר תאכל" וכתבי בתריה "איל צבי ויחמור וכו' ", ו"אם" מרבה עופות.

תשלומי כפל דכתיב "על כל דבר פשע".

השבת אבידה דכתיב "לכל אבידת אחיך".

פריקה דיליף חמור חמור משבת.

חסימה דיליף שור שור משבת.

כלאים דחרישה, דיליף שור שור משבת, ולכלאים דהרבעה, דיליף בהמתך בהמתך משבת, ואדם מותר למשוך קרן יחד עם בהמה דכתיב "למען ינוח" להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר.

שבת דהתורה פירטה בדברות האחרונות "שורך וחמוורך וכל בהמתך", אע"פ שכבר בדברות הראשונות נאמר

"בהמתך", ללמד שבכל מקום שכתבה התורה שור וחמור, חיה ועוף בכלל. ומה שלא דורשים כלל ופרט וכלל שאע"פ שהם מרוחקים זה מזה, מ"מ הם חדא מילתא, דזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו (תוד"ה בהמתך), (והיו מרבים רק דבר הקרב למזבח כשור, וקדוש בבכורה כחמור), דכתיב "וכל" והוי רבוי, (או משום דכתיב "כל" אבל "בכל" אינו רבוי, ולכן לגבי מעשר דורשים כלל ופרט וכלל. או דדווקא "כל" דהכא הוי רבוי, דהוי ליה למיכתב "ובהמתך" כמו בדברות הראשונות), והתורה פירטה שור חמור ובהמה, ללמד על חסימה פריקה וכלאים.

ג"ה. דברות הראשונות לא נאמר בהם טוב הואיל וסופם להשתבר, וח"ו פסקה טובה מישראל.

הרואה ט' בחלומו סימן יפה לו, הואיל והמקום הראשון שיש ט' בתורה הוא בתיבת טוב.

הרואה בחלומו תיבת הספד כתובה, חסו עליו מן השמים ופדאוהו.

דיני כלאים

לעיל נתבאר שאיסור כלאים שנאמר לגבי רביעה וכן איסור כלאים דחרישה, נאמר בכל בהמה חיה ועוף. הגמ' כאן מבארת מה נקרא ב' מינים, ומה הדין במינים שבים.

תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה, ואינם מין אחד אע"פ שהם גדלים יחד.

אווז ואוז הבר כלאים זה בזה, ולא משום שזה חרטומו ארוך וזה חרטומו קצר, דא"כ גמל פרסי שצוארו עבה יהיה כלאים בגמל ערבי שצוארו דק, אלא י"א מפני שאווז הבר ביציו מבחוץ ואווז רגיל ביציו מבפנים, וי"א מפני שזו טעונה כל פעם ביצה אחת, וזו טעונה כמה ביצים.

המרביע ב' מינים שבים לוקה, דאתיא למינהו למינהו מיבשה, ור"י ב"ר יהודה הגיה דאיירי לענין איסור מנהיג בכלאים, דמשמע בבראשית רבה ובירושלמי שא"א להרביע דגים, וכתבו התוס' (ד"ה המרביע) שא"צ להגיה, דאע"פ שא"א להרביע דגים אפשר להרביע חיות שבים. עוד כתבו התוס' (ד"ה אתיא) שא"א ללמוד משבת, כיון שרק במיני יבשה יש רגילות לחמור אחריהם. עוד כתבו התוס' (ד"ה למינהו) שרבנן ור"א נחלקו אם לבני נח יש איסור כלאים או לא.

רחבה מסתפק אם המנהיג בעז ודג ע"י שקשר קרון לשניהם, זה מהלך ביבשה וזה צף על המים, לוקה, ואינו דומה לזוורע חיטה בארץ ושעורה בחול", (בערוגה אחת בתוך ג' טפחים, דרק לכלאי הכנס צריך חיטה שעורה וחרצן במפולת יד. והך סוגיה כרבנן המחייבים בב' מינים, אבל לרבי יהודה צריך ג' זרעים מב' מינים או מג' מינים. תוד"ה אלא), דשאני חו"ל שאינו מקום חיובא דכל חובת קרקע אינה נוהגת מן התורה בחו"ל, אבל המנהיג בשני מיני דגים בים לוקה, דדרשינן למינהו למינהו מיבשה.

הכונס

איזה שמירה פוטרת מתשלומי נזיקין

מי שבהמתו הזיקה ע"י קרן או שן או רגל, או שהזיק ע"י אש או בור, והוא לא שמרם כראוי, חייב לשלם על הנזק. לעיל מ"ה: יש כמה שיטות איזה חיוב שמירה יש בקרן תמו ובקרן מועדת. הגמ' כאן מבארת מה נקרא שמירה כראוי הפוטרת מלשלם בשן ורגל אש ובור.

קרן ושן ורגל- הכונס צאן לדיר ונעל בפניה כראוי, והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה, או שנפרצה הדלת בלילה ויצאה והזיקה, פטור, דכיון ששמרה מאי הוה ליה למיעבד, (ואם נפרצה ביום, איתא לעיל י"ד. דחייב, כיון שיש לזה קול ומסתמא ידע שנפרצה. אי נמי בלילה אפי' נודע לו שנפרצה ויצאה הבהמה פטור, דא"צ לטרוח יותר מדאי לחזר אחריה באפילה. תוד"ה נפרצה). וכן בפרצוה ליסטים פטור, וגם הליסטים פטורים אם לא הוציאוה. (תוד"ה או). אבל אם לא נעל בפניה כראוי, והיינו דלת שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, ויצאה והזיקה, או שהניחה בחמה או שמסרה לשמירת חרש שוטה וקטן (כדלהלן ג"ו). והזיקה, חייב.

לרבי מני בר פטיש מתני' כרבי יהודה דס"ל שלמועד מספיקה שמירה פחותה, אבל לר"מ שבין תם בין מועד צריכים שמירה מעולה, ולר"א שמועד אין לו שמירה אלא סכין, חייב אף אם נעל כראוי. והגמ' דוחה שאף לר"מ שן ורגל אינם חייבים שמירה מעולה, מפני שהתורה מיעטה בשמירתם, דכתיב "ושלח" וכתיב "וביער" עד דעביד כעין ושלח וביער בפשיעה, ולכן המשנה דיברה בצאן ולא בשור, כדי לומר דאיירי בשן ורגל.

אש התורה מיעטה בשמירתה, ואינו חייב עד דעביד כעין מבעיר בפשיעה, דכתיב "שלם ישלם המבעיר את הבעירה".

בור התורה מיעטה בשמירתו, ופטרה את הכורה אם כיסהו דכתיב "ולא יכסנו", משמע דפטור אפי' בכסוי פורתא, אע"פ שלא אטמו לגמרי. (רש"י). והיינו שכל כסוי שאינו אטימה נחשב כשמירה פחותה. (תוד"ה הא). ושיטת התוס' שכיון שפותח בור מכוסה כראוי די לכסתו כמו שהיה, א"כ הא דכתיב "ולא יכסנו" היינו שאותו כסוי שמספיק בפותח בור מכוסה כראוי מספיק גם לחופר בור.

פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים

לרבי יהושע המזיק בגרמא, והיינו שלא עשה בעצמו את הנזק אלא עשה מעשה שהוא גרם לנזק, וכמו במקרים דלהלן, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. (ונחלקו הראשונים אם החיוב בדיני שמים הוא חיוב תשלומין, או שיקבל עונש משמים). והגמ' מבארת מתי זה רק גרמא, ומתי הוי מעשה בידיים.

הפורץ גדר בפני בהמת חבירו ויצאה הבהמה וברחה, אם הכותל היה רעוע, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים על הבהמה, אע"פ שהכותל עומד להריסה כדי שלא יפול על בני אדם, אי נמי הכותל עומד ליפול מעצמו. (תוד"ה אילמא). ואם הכותל בריא חייב אף בדיני אדם על הכותל, ועל הבהמה פטור גם בזה. (רש"י). מפני שהוא גרמא בעלמא. תוס' שם.

ג"ו. הכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה כדי שתבער בה האש פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. י"מ דאיירי שע"י כפיפת הקמה הגיעה האש לשם ברוח שאינה מצויה, אבל אם הגיעה ברוח מצויה חייב בדיני אדם מפני שהבעיר ביזים. (רש"י). דאין חילוק בין מקרב הדבר אצל האש, למקרב האש אצל הדבר. ולפי זה מה שמצינו שהכופת אדם במקום שסוף חמה או צינה או ארי לבוא פטור, למ"ד אשו משום חיציזי איירי דווקא כשכפתו במקום שהיה שם, אבל אם הביאו לשם חייב. ודין מצמצם שחייב אף אם לא קירב את הניצן, זה רק דבבר שהנזק מצוי מיד. ובהשיך בו את הנחש פטור למ"ד ארס נחש מעצמו הוא מקיא, מפני שהארס עדיין לא בעולם, ובאתקיל עליה בדקא דמיא פטור אפי' אם הביאו לשם מתחילה, דהוי כזורק חץ ותריסי ביזו, שאפי' קדם הוא וסילקו פטור. (תוד"ה אילימא). ולרב אשי איירי שעשה שהקמה של חבירו תהיה טמונה והמבעיר יפטר מתשלומין, וקמ"ל שחייב בדיני שמים, ואינו יכול לומר שכיסה כדי שלא תבער בה האש, ואפי' אם באמת כוונתו היתה לטובה, היה עליו לחוש שזה יגרום להפסד. (תוד"ה כסוי').

השוכר עידי שקר להעיד עבור חבירו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואינו יכול לטעון דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין, ואיירי שאין לחבירו מה לשלם, או שהלך למדינת הים, או שאין אנו יודעים שהם עידי שקר. ודווקא שוכר, אבל אמר פטור מדיני שמים, דסבור שלא ישמעו לו. (תוד"ה אלא). ואם שכרם לעצמו חייב אף בדיני אדם להחזיר את הממון שהוציא שלא בדין. (רש"י). ואף אם לא יודעים שהם עידי שקר, זה לא נחשב שהוא פטור. תוד"ה ממונא.

היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו, והוא עד אחד, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואינו יכול לטעון שהיה יכול הנתבע להשבע לשקר, דשמא לא היה נשבע אלא משלם. ואם הם שניים עובר על "אם לא יגיד ונשא עונו", ואיירי בשניים מדקפיד קרא אהגדה משמע שאם היה מעיד היה מתחייב לשלם. ועוד דכל מקום דכתיב "עד" הכונה לשני עדים. (רש"י). ואע"פ שהפסוק מדבר לענין קרבן שבועה, ואינו חייב קרבן אלא כשעבר על שבועתו, מ"מ אף בלא שבועה איכא נשיאות עוון. ואיירי שאמר בב"ד שאינו יודע עדות, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אבל באומר חוץ לב"ד אין לחוש, מפני שיכול לחזור בו ולהעיד. תוד"ה פשיטא.

מקרים נוספים שפטורים מדיני אדם וחייבים בדיני שמים-

העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, ששקל כנגדם משקלות ופסלם ממלאכה, והוי הזק שאינו ניכר. (רש"י). וכתבו התוס' (ד"ה העושה) שמי החטאת נפסלים עד שישים לתוכם את האפר, והפרה נפסלת עד שתיעשה אפר.

הנותן סם המות בפני בהמת חבירו.

השולח את הבעירה ביד חש"ו.

המבעית את חבירו שתקע באזנו והבהילו שלא עשה בו מעשה בידים.

נשברה כזו ברה"ר ולא סילקו או שנפל גמלו ולא העמידו, והזיקו, לר"מ חייב, ולחכמים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים.

איזה שמירה פוטרת מתשלומי נזיקין

הנועל את הدير כראוי ונפרץ הכותל בלילה ויצאה והזיקה, אם הכותל בריא פטור אפי' לא חתרה, ואם הכותל רעוע וחתרה ויצאה והזיקה דינו כדין תחילתו בפשיעה וסופו באונס, ואם הניחה בחמה שהיא מצטערת מהשמש, או שמסרה לחרש שוטה וקטן ויצאה והזיקה חייב, ואפי' חתרה, ואפי' למי"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא חייב, דכיון שהניחה בחמה היא תעשה כל מה שהיא יכולה כדי לצאת, וכולה פשיעה הוי.

נ"ו: הוציאוה ליסטים הליסטים חייבים דאיכא משיכה ושינוי רשות והיא שלהם לכל דבר. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה פסיטא) דאיירי בהוציאוה לגוזלה. וטעם חיוב הגזלן הוא, מפני שמי שבידו לשמור הוא נקרא בעלים לענין נזיקין, והגזלן חייב לשמור לפי שהוציאה מיד הבעלים שהיה חייב לשומרה. אי נמי כיון שקנאה להתחייב באונסים הוא חייב בשמירתה. (אבל נזיק המחזיק בשור המזיק לר"ע דס"ל ייחלט השור, אינו חייב על נזקי החלק השני, כיון שאינו מתכוון להחזיק בחלק המזיק, אי נמי פטור מנזיקין כיון שאינו חייב באונסים. ואפי' לא הוציאוה בידים אלא שעמדו בפניה שלא תוכל ללכת אלא לקמה לאכול חייבים מדין שן ורגל ולא מדין אש, ונ"מ שהמעמיד פטור ברה"ו. (תוד"ה המעמיד). וי"מ דאיירי שהכישוה במקל וחייבים דהכשה במקל הוי משיכה (ובאופנים אלו המעמיד בהמת חבירו על קמת חבירו חייב).

מסרה לרועה- אם הבעלים מסר את הבהמה לשומר חינם או לשואל או לשומר שכר או לשוכר, הם חייבים בשמירה במקומו. ואם השומר מסר לשומר אחר, (לרב אלעזר (א"א): פטור ו)לרבא חייב אפילו באונסים (דיכול לטעון שרק השומר הראשון נאמן עליו בשבועה), אא"כ מסרה הרועה לתלמידו, שדרך לעשות כך.

שומר אבידה

כתב הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' קס"ו) שהמגביה אבידה נעשה שומר עליה, מפני שהתורה חייבתו בכך, ומפני שדעתו להתחייב בשמירתה. והנה בסתם שומר יש חילוק בחיוב האחריות בין מי שמקבל שכר על שמירתו, שהוא חייב בגניבה ואבידה, לבין מי שאינו מקבל שכר על שמירתו שהוא חייב בגניבה ואבידה. הגמ' דנה מה רמת חיוב האחריות של שומר אבידה, ועד מתי הוא חייב בשמירת האבידה.

לרבה שומר אבידה דינו כשומר חינם, כיון שאין לו הנאה. ולרב יוסף דינו כשומר שכר, י"מ משום שע"י שמירת האבידה נפטר מלתת לחם לעני בשעה שהוא מטפל באבידה, (אבל בשאר זמנים חייב לתת פרוטה לעני, דעוסק במצוה פטור מן המצוה רק אם אינו יכול לקיים שניהם. וגם רבה מודה שהוא פטור בשעה שהוא מטפל באבידה, אלא דס"ל שאינו נעשה שומר שכר בכך. (תוד"ה בהיאי). וי"מ משום שהתורה שעבדה אותו בעל כרחו. שיטת ר"ח ובה"ג שהלכה כרב יוסף, ור"י סובר שהלכה כרבה.

נ"ז. חיוב גניבה ואבידה- לרב יוסף שומר אבידה חייב בגניבה ואבידה, ולרבה פטור, אמנם בעלי חיים שנגנבו או אבדו מבית שומר האבידה חייב אף לרבה, דכיון שהם מלומדות לצאת צריכים שמירה יתירה, ומדובר שנגנבו שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. הגמ' כאן מבארת מתי משלם רק מה שנהנית. ועוד נתבאר כאן בתוס' כללי דין מבריה ארי מנכסי חבירו, מתי פטור מלשלם.

להיכן צריך להחזיר את האבידה- שומר אבידה שהחזיר את האבידה, אם החזירה שחרית דשכיח דעייל ונפיק, אינו חייב לטפל בה, ואם החזירה בצהרים דלא שכיח דעייל ונפיק, ונגנבה או אבדה, חייב באחריותה, אפי' לרבה, ואפילו שומר חינם חייב, דפושע הוא. ואם החזירה לגינתו ולחורבתו שאינה משתמרת אלא ברוח מצויה (תוד"ה אלא), לרב יוסף פטור דכתיב **"השב תשיבם"**, ולרבה חייב, וקרא איירי בגינתו וחורבתו המשתמרת, וקמ"ל שא"צ דעת בעלים, וכדאמר רבי אלעזר הכל צריכים דעת בעלים והיינו שגנב וגזלן וד' שומרים צריכים להודיע לבעלים שהם החזירו, ואם לא הודיעו חייבים באחריות, חוץ מהשבת אבידה, לפי שריבתה בו תורה השבות הרבה.

הטוען טענת גנב באבידה- לרבה פטור בטענה זו, ואם נמצא שהוא הגנב משלם כפל. ולרב יוסף חייב קרן בטענה זו, וממילא אינו משלם כפל כשנמצא שהוא הגנב, אמנם אם טען טענת ליסטים מזוין פטור בטענה זו דהוי אונס, ואם נמצא שהוא הגנב משלם כפל, דס"ל לרב יוסף שכיון שהוא מתחבא מבני אדם דינו כגנב ומשלם כפל, וכן הפוסר עצמו בטענת ליסטים מזוין משלם כפל. וכתבו התוס' (ד"ה כגון) שמשמע כאן שאף בגניבות באונס גמור (כגון ששמו כספים בחפירה בקרקע שא"א לגוננם אלא במחילות תחת הקרקע, בא עליו חולי של טירוף הדעת, שניה נפלה עליו באונס, אונס המנועה מלשמור, ולרבה הוי אונס אם הלך או ישן בזמן שרגילים לעשות כך) שומר שכר חייב, כיון ססתג גניבה קרובה לאונס וחייב בה הכתוב, ואע"פ שליסטים מזוין פטור למרות שאין אונסו גדול יותר. ודוחק.

ליסטים מזוין

יש ג' סוגי שומרים, שומר חינם חייב רק בפשיעה, שומר שכר חייב אף בגניבה ואבידה, ושואל חייב אף באונסים. ושוכר נחלקו ר"מ ור"י אם דינו כשומר חינם או כשומר שכר. גנב שהעידו בב"ד אינו גניבתו חייב לשלם לבעלים כפל, אבל גזלן שחוטף כנב ואינו מסתתר אינו משלם אלא קרן. שומר חינם שטען שבג ממנו החפץ פטור מלשלם, ואם נשבע שהחפץ נגנב ונמצא שהוא הגנב משלם כפל לבעלים.

הגמ' דנה אם ליסטים מזוין שזה אונס, ואף שומר שכר פטור בזה, משלם קרן כגזלן או כפל כגנב, וכן מה הדין בשומר שכר שטען טענת ליסטים מזוין אם משילם כפל.

אם ליסטים מזוין דינו כגנב לענין תשלומי כפל- אביי אמר שליסטים מזוין דינו כגזלן, שמשלם קרן ולא כפל. ואמר לו רב יוסף שליסטים מזוין דינו כגנב, כיון שהוא מתחבא מאנשים.

נ"ז: והא דאיתא בברייתא ששומר שכר יותר קל משומר חינם בכך שאינו משלם תשלומי כפל, לרב יוסף הכונה ששומר שכר אינו משלם כפל בכל טענת גניבה, משא"כ שומר חינם.

והא דיליף חיוב שואל בגניבה ואבידה ק"ו משומר שכר, ולא פריך מה לשומר שכר שמשלם כפל בטוען טענת ליסטים מזוין, לרב יוסף הטעם הוא משום דס"ל שקרן בלא שבועה עדיפה מכפיאל בשבועה, דאין הכפל אלא קנס על השבועה. והתוס' (ד"ה נמצא) מסתפקים אם שומר שכר משלם כפל בטוען טענת גנב בבעלים.

מי מקבל כפל כשהשוכר שילם על הגניבה- השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמר הרניי משלם ואיני נשבע ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשוכר. הגמ' אומרת שאין מכאן ראיה שליסטים מזוין דינו כגנב, ולכן אף אם שוכר דינו כשומר שכר כשיטת רבי יהודה, שייך תשלומי כפל בליסטים מזוין, ד"ל דס"ל לתנא דברייתא כר"מ (ורבה בר אבوه מחליף את השיטות) ששוכר דינו כשומר חינם, ושייך כפל בטענת גניבה רגילה.

בהמה שהזיקה פירות,

מתי משלם רק מה שנהנית

בהמה שאכלה פירות בחצר הניזק, חייב הבעלים לשלם מה שהזיקה. אמנם אם הבעלים שמר כראוי (שמירה פחותה, והיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה) פטור מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. הגמ' כאן מבארת מתי משלם רק מה שנהנית. ועוד נתבאר כאן בתוס' כללי דין מבריה ארי מנכסי חבירו, מתי פטור מלשלם.

נ"ח. בהמה שנפלה לגינה באונס, מגג בעליה או מרה"ר, ונהנית, אם נהנתה מהגינה במה שנחבטה בפירות ולא בקרקע, והפירות הופסדו, משלמת מה שנהנית, ולא מה שהזיקה, אא"כ יכולה לרדת לשם ולאכול, דהוי תחילתו בפשיעה וסופו באונס ומשלמת מה שהזיקה. (תוד"ה נפלה). ואם אכלה לאחר שנפלה, פשיטא שמשלמת מה שנהנית, ולא אמרינן היה לה שלא תאכל אלא לענין שאין בעל הפירות חייב אם הוזקה, ולא לענין לפטור אותה מתשלום.

מתי המציל ממונן חבירו נחשב מבריה ארי- בהמה נפלה על פירות ונהנתה שלא הוזקה, בעל הבהמה חייב לשלם, ולא דמי למבריה ארי מנכסי חבירו, דמצוה הוא דקעבד ואינו מקבל כלום, דשאני הכא שבעל הגינה לא עשה זאת מדעתו, ועוד שיש לו פסידא. וביארו התוס' (ד"ה א"א) שבמדעתו חשיב מבריה ארי אפי' היכא דאית ליה פסידא, משא"כ בשלא מדעתו לא חשיב מבריה ארי אלא בלית ליה פסידא, אי נמי מבריה ארי אפי' כשכפפו להבריה אין פסידא למבריה, וכן היכא דאיכא פסידא אי הוי מדעתו חשיב מבריה ארי, אבל כאן שזה שלא מדעתו וגם יש לו פסידא לא חשיב מבריה ארי. עוד כתבו התוס' שרק היכא שאין ההפסד ברור, ואינו מצילו אלא מן הדאגה והפחד, אין מבריה ארי נוטל שכר, וכגון שהארי רחוק ואינו יודע אם יבוא, (ובסוגין איירי שלא היו דמי הבהמה נפחתים בנפילה, והנזון הוא על מה שהבעלים היה משלם כדי שלא תצטער. וכן פורע חובו של חבירו לא נחשב שהצילו מהפסד, כיון שהוא חייב לפרוע, אי נמי כדמפרש בירושלמי שיכול לומר שהיה מפיסו והיה מוחל לו, וזה שייך אפי' אם יש משכון, ואפי' בבעל חוב דוחק יכול לומר שהיה מבקש מאוהביו שיפרעו עבורו), אבל היכא שההפסד ברור, כגון היכא שהיו דמי הבהמה נפחתים ע"י הנפילה (לולא הסברא שזה בעל כרחו), או שדואי היה הארי דורס, ודאי צריך לשלם לו. עוד כתבו התוס' דהיכא שעכו"ם אנס קרקע של ישראל, ובא ישראל אחר ולקחו ממנו, שיטת רבינו גרשום שלא יחזיר לבעלים בחינם. אבל שיטת רש"י שאם הישראל אינו מסור בידו להורגו אין בזה דין סיקריקון לתת לבעלים רביע אפי' אם שהתה ביד העכו"ם י"ב חודש, אלא מחזיר לו בחינם. ושיטת ר"י שזה לא דומה למבריה ארי כיון שהבית יצא מחזקת ישראל לחזקת העכו"ם, ונטל מה שהנהנו, וכן במקום שהשר הנכרי מחזיק בקרקעות היהודים הבורחים מעירם, נוטל מה שהנהנו, דאין זה דינא דמלכותא אלא גזילה דמלכותא. עוד כתבו התוס' שהמשיבחי נכסי חבירו כגון יורד לשהו חבירו, אין זה שייך לדין מבריה ארי, ונוטל מבעל הבית מה שהנהנו.

באיזה נפילה איירי- לרב כהנא איירי בהוחלקה מרה"ר לגינה במימי רגליה דאונסא דלא סליק אדעתיה הוא, אבל אם דחפתה חברתה משלמת מה שהזיקה, מפני שהוא פושע בכך שלא העבירם אחת אחת. ולרבא אפי' בדחפתה חברתה משלמת מה שנהנית, וכ"ש אם הוחלקה במימי רגליה.

אכלה ערוגה אחרת- נפלה לגינה ואכלה מיד מאותה ערוגה משלם מה שנהנית, דכיון שהיא אנוסה בנפילה היא אנוסה גם באכילה, דכין שראתה לפניה תבואה לא מוקמה אנפשה, ואם הלכה לערוגה אחרת ואכלה, לרב כהנא משלם מה שהזיקה, ולריו"ח כל זמן שהיא בגינה אפי' אם אכלה כל היום אינו משלם ואלא מה שנהנית, עד שתצא בידיעת הבעלים, אמנם אם יצאה לדעת הבעלים וחזרה, משלם מה שהזיקה אף אם לא ידע שחזרה, ולא סגי לה בשמירה פחותה, מפני שהיה עליו לחשוב שתחזור לשם כיון שהיא למדה לאכול שם.

ירדה כדרכה והזיקה- אם אכלה משלמת מה שהזיקה. ואם הזיקה במי לידה, למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, חייב, ולמ"ד פטור יש להסתפק אי חשיב אונס, או שהיה עליו להעלות בדעתו שתלד שם כיון שהוא ידע שהיא קרובה ללדת.

שומת הנזק בנוק של פירות מחוברים

בכל נזק של פירות מחוברים יש כמה אפשרויות איך לחשב את הנזק, יש אפשרות לשום כמה שוים אותם פירות שאכלה, ויש אפשרות לשום כמה הקרקע שזה פחות אחרי האכילה, ובאופן זה גופא יש לדון לפי איזה גודל קרקע שמין כמה נפחתה הקרקע.

עוד יש לדון היכא שאכלה פירות בתחילת גידולם, אם משלם כפי שווים עכשיו, או כפי מה שהיו שווים אם היו גדלים עד סוף גידולם.

נְחִיָּה: **כיצד משלמת מה שהזיקה** – אין שמין כמה שזה מזה שהבהמה אכלה, מפני שהניזק מרויח בכך ששמין אותה בכל שוויה, וכתיב "וביער בשדה אחר" ללמד ששמין ע"ג שדה אחר (ומדכתיב גבי וביער ולא גבי תשלומין ש"מ נמי לפטור רה"ר). ואין שמין כמה שזה ערוגה אחת מתוך בית כור מפני שהניזק מפסיד. אלא שמין בית סאה באותה שדה כמה היתה יפה לפני הנזק, וכמה פחתו דמיה בגלל הנזק.

ונחלקו בגמ' איך משערים את הבית סאה, לרבי יוסי ברבי חנינא משערים סאה בשישים סאים, רש"י מבאר שמתחילה שמין כמה שזה שטח של ס' סאין, ולפי זה משערים כמה שזה בית סאה, ואח"כ שמין כמה נפחתו דמי הבית סאה בגלל הנזק. ואין שמין מתחילה כמה פחתו דמי ס' סאין בגלל הנזק, מפני שבאופן זה לא ישלם כלום, דאין קרחת ערוגה קטנה ניכרת בס' סאין. ואין שמין כמה שזה בית סאה, מפני שבית סאה דמיה יקרים, מפני שזה שטח קטן ואינו מצוי להמכר, ועניים שאין להם ממון לשטח גדול קונים אותו ביתר מדמיו. ולרבי ינאי משערים תרקב בשישים תרקים, והיינו סאה בל' סאין, דס"ל שלס' סאין אין קונים מצויים, מפני שזה הרבה בשביל עני ומעט בשביל עשיר, וא"כ הניזק יפסיד. ולחוקריה קלח בשישים קלחים והיינו מה שאכלה בשישים שיעורים כמותו. רש"י. והתוס' (ד"ה שמין) ביארו שמדובר שאכלה סאה פירות (ולא בית סאה) ומשערים אותה אגב שישים סאים, ולרבי ינאי משערים תרקב אגב שישים תרקים, ואפי' אם אכלה פחות או יותר משערים בשיעור זה, (זה פחות מאשר לשער בשישים סאים, מפני שקרחת תרקב אינה ניכרת בשישים תרקים כמו קרחת סאה בשישים סאים), ולחוקיה לעולם מחשבים שישים כנגד הנזק, ואין שמין קב בשישים קבים היכא שאכלה קב, מפני שהמזיק מרויח כיון ששישים קבים מחירים נמוך מפני שאין מצוי לזה קונים, כיון שזה הרבה בשביל עני ומעט בשביל אדם בינוני או עשיר, ועוד שאין קרחת קב ניכרת בשישים קבים, ולא כור בשישים כורים היכא שאכלה כור, מפני שהמזיק מפסיד כיון ששישים כורים מחירים גבוה, לפי שעשיר שמחפש קרקע גדולה מוכן לשלם על זה הרבה יותר, ועוד שקרחת כור היא גדולה מאד.

שומת הנזק באדם המזיק – ריש גלותא חייב אדם שקצץ דקל לשלם שליש משווי שלשת הדקלים שהיו שם. ורב נחמן אמר ששמין בשישים, וטען רבא שרק כשממונו הזיק מצינו קולא ששמין בשישים, ולא כשהזיק בגופו, וענה לו אבבי שאין חילוק בין אדם לבהמה. ולהלכה בדקל ארמאה שמין אגב שדה אחר, אבל בדקלא פרסאה שהוא חשוב מאד הלכה כריש גלותא.

קטמה נטיעה משלם שתי כסף על נטיעה בת שנתה, ועל בת ב' שנים ארבעה כסף.
אכלה שחת לריה"ג נדון במשווייר שבו כפי מה שתעלה ערוגה בימי הקציר, ולחכמים רואים כמה היתה יפה וכמה היא יפה, והיינו בשישים. ורבי ישמעאל שאמר ש"מיטב שדהו" היינו שדהו של ניזק, כוונתו כריה"ג, ואין כוונתו שאם אכלה ערוגה ואין ידוע אם אותה ערוגה היתה שמינה או כחושה ישלם שמינה, דבכהאי גוונא ישלם כחושה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכתבו התוס' (ד"ה ומאי) שכונת הגמ' שמלבד שרבי ישמעאל בא לומר שמושלם ממיטב של הניזק, ולא ממיטב של מזיק כשיטת ר"ע, רבי ישמעאל בא גם לומר שנדון במשויר שבו.

נְטוּ. **בהמה שאכלה ענבים** כשהם סמדר דקים בתחילת גידולם מיד לאחר שפרחו, לחכמים שמין כמה היתה הקרקע יפה עם הענבים, וכמה היא יפה בלי הענבים, והיינו בשישים וכדלעיל. ולרבי יהושע ור"ש בן יהודה אין משלם לפי מה שנפחתה הקרקע אלא בלולבי גפנים ויחורי תאנים האשכולות והתאנים הנראים בעת החנטה, ועדיין לא פרחו, אבל אם אכלה סמדר או פגים או בוסר משלם דמי ענבים העומדות לביצר, וכתבו התוס' (ד"ה אכלה) שרבי יהושע מודה שבאכלה התבואה גדולה כמו סמדר בענבים משלם לפי שווי התבואה שנשארה, מפני שתבואה רגילה להתקלקל כולה יחד, ובשחת יסבור או כריה"ג או כרבנן. אי נמי בתבואה לא קנסו כ"כ כמו בענבים, ולא יאה נדון במשוירי שבו. עוד כתבו התוס' שגם לרבי יהושע שמין את הפירות אגב קרקע. ומ"מ יש מחלוקת בין רבי יהושע ור"ש בן יהודה, שלר"ש בן יהודה מנכים מהתשלום את מה שהיה הכרם מכחיש מהענבים ע"י ניקתם, (וכמו שמצינו שלדעתו אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה, (ואמרו לו

חכמים שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון, אבל לולא סברא זו גם חכמים היו מודים שמנכים. תוד"ה מאי). וכן מצינו במכה אשה ויצאו ילדיה, שלרבי יוסי מנכים את שכר המיילדת והוא משלם מה שהאשה ניזוקה ומצטערת עכשיו יותר ממה שהיתה ניזוקה ומצטערת אצל המיילדת, וכן מנכים את המזונות שצריך להוסיף לאשתו בימי קושי הלידה, ולבן עזאי מנכים רק את המזונות, אבל לא את הוצאות המיילדת, מפני שהוא יכול לומר שאשתו לא נצרכת למיילדת). ולרבי יהושע אין מנכים כחש זה.

נְטוּ: **הקוצץ כופרא** תמרים שאינן גמורות כמו בוסר בענבים, שמין אותם בשישים, ושומא זו כוללת את מה שהם יהיו שווים בזמן הביציר, שהרי הקונה קרקע עם פירותיה לוקח בחשבון גם את השבח שלאחר זמן. (דין זה אמרו אליעזר זעירא לאנשי ריש גלותא, כשחבשוהו מפני שלבש נעליים שחורות (וכתבו התוס' (ד"ה הוה) שהכונה שגם הרצועות היו שחורות, אבל נעליים שחורות היו גם אחרים רגילים ללבוש), מושום אבילות על ירושלים, וההארה להם בזה שהוא גברא רבה הראוי להתאבל על ירושלים, והסכים שמואל לדין זה).

בהמה שאכלה פירות גמורים שכבר נתבשלו כל צרכם, לר"ש בזה אין שמין אגב השדה, אלא משלם פירות גמורים, ופסק רב הלכה כר"ש. וכתבו התוס' (ד"ה ופסק) שמכאן לומדים לכל מקום שכל העומד להקצין כקצוץ דמי.

המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתם בהמתו של בעל השדה, פטור, ואם הוזקה בהם בעל הגדיש חייב, ואם הגדיש ברשות, בעל החצר חייב, ולרבי אינו חייב עד שיקבל עליו לשמור, ובשומר הגרנות אפי' רבי מודה שאם אמור לו עייל וגדוש, יש בזה קבלת שמירה.

אשה שלא הסכימה שבעלה ימכור שדה המיוחדת לכתובתה לאחזד, ולשני כן הסכימה, לרבי יהודה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ולר"מ איבדה כתובתה מפני שאם כוונתה לעשות נחת רוח לבעלה היתה מסכימה למכירה הראשונה, (אבל בלוקח אחד מודה ר"מ, וכן היכא שכתבה ללוקח שטר נפרד, או שכתבה בשטר הבעל שהיא מוכרת ולא רק שמוחלת על כתובתה, איבדה כתובתה. ודעת ר"א משנין'ן שלרב ששטר שאין בו אחריות זה טעות סופר, קנה ע"י השטר, אבל אם פירשה שאינה מקבלת אחריות לא קנה, ולשמואל אחריות אינה טעות סופר, ולא קנה אלא בכתב לה אחריות. תוד"ה כתב). ורב דן למעשה כר"מ.

מזיק ע"י אש

אחד מד' אבות נזיקין הוא הבער', והיינו שאדם שהבעיר אש ופשע בשמירתה והאש התפשטה ע"י רוח מצויה ושרפה את ממון חבירו, חייב, ויש בזה חידוש שאע"פ שללא הרוח האש לא היתה הולכת ושורפת (-כח אחר מעורב בו), בכל אופן המבעיר חייב. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש (כ"ב.) אם החיוב באש הוא רק מפני שהיא ממונו, או גם משום שהיא נחשבת כמו חצייו.

ולהלן (נ"ט: - ס"ב): 'ביארו פרטי דיני אש, מה הדין כשיש שותף נוסף בנזק (כגון ששלח את האש ביד אחר, פטור אש היכא שהליבוי היה ברוח שאינה מצויה, עד היכן חייב כהאש התפשטה ועברה גדר וכדומה, דין טמון באש, ועוד).

חיוב מזיק באש כשיש לו שותף בנזק

המדליק אש והאש התפשטה ע"י רוח מצויה, והזיקה, חייב לשלם. אולם היכא שהאש עדיין אינה מזומנת להזיק, כגון שצריך ללבות את הגחלת, פטור משלם, וכדלהלן.

השולח את הבעירה ביד חש"ו – לריש לקיש אם מסר לו גחלת וליבה אותה החש"ו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, אבל מסר לו שלהבת חייב, דמעשיו גרמו לו. ולרבי יוחנן אף בשלהבת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, דצבתא דחרש גרים, ואינו חייב עד שימסור לו גם גוזזא (-קוצים) וגם סילתא (-עצים דקים) וגם שרגא.

ס. שלח ביד פקה, הפקח חייב.

אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים, האחרון חייב מפני שללא האחרון לא עשה הראשון כלום.

בא אחר וליבה (מלשון "לבת אש", וי"ג ניבה מלשון "בורא ניב שפתים" שכשהאדם מדבר יוצאת רוח משפתיו), המלבה חייב.

ליבתה הרוח כולם פטורים. והיינו ברוח שאינה מצויה, אבל אם באה רוח מצויה חייב, אע"פ שבלא הרוח לא היה כאן אש. תוד"ה לבתה.

ליבה הוא וליבתה הרוח-

בברייתא מבואר שאם יש בלבוי שלו בכדי ללבות חייב, ואם לאו פטור. וכתבו התוס' (שם) שאפי' אם הרוח אינה מצויה חייב, היכא שכשהוא ליבה כבר התחילה רוח זו. עוד כתבו התוס' (ד"ה ליבה) דאיירי שלבוי הרוח בפני עצמו אינו מספיק כדי ללבות, שבוה אם יש בלבוייו כדי ללבות חייב, דבזה יכול זה אינו יכול נחשב שהיכול עשה הכל, והאינו יכול הוא מסייע שאין בו ממש, ואם אין בלבוייו כדי ללבות פטור אע"פ שגם בלבוי הרוח אין כדי ללבות, דאין לחייב באש אלא היכא שעשה אש שיכולה להזיק ברוח מצויה, וכאן עצם עשית האש לא נעשתה על ידו אלא בסיוע הרוח. והיכא שיש בלבוי הרוח בכדי ללבות, פטור אף היכא שגם בלבוייו יש כדי ללבות, כיון שגם בלעדיו הרוח היתה מזיקה.

הגמ' ושאלת מה החילוק בין זה לזורה בשבת שהוא חייב, ומבואר שהעושה דבר ע"י הרוח, נחשב שהוא עצמו עשה. (תוס' שם). ויש בגמ' ד' תירוצים:

לאבוי איירי שליבה מצד אחר מאשר הרוח, רש"י מבאר שבאופן זה לא הועיל ליבויו כלל. והתוס' (שם) ביארו שבאמת הלבוי נעשה על ידו בסיוע הרוח, אמנם כיון שאין דרך רוח מצד אחר לסייע ללבוי, הוי כרוח שאינה מצויה. ובאופן אחר ביארו התוס', שהוא ליבה את המדורה מצד אחד והרוח ליבתה מהצד השני, ולולא הרוח האש שהוא ליבה היתה נכבית.

לרבא איירי שליבה ברוח מצויה, ובאה רוח שאינה מצויה שלא היה עליו להעלות בדעתו שתבוא פתאום רוח שאינה מצויה. לרבי זירא איירי שהוציא הבל חם מפיו שאין זה לבוי כלל. רש"י. והתוס' (ד"ה רבי זירא) ביארו שאין דרך לבוי חם וקר להצטרף יחד.

לרב אשי שאני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה וכשהגיעה הרוח נתקיימה מחשבתו, כיון דניחא ליה ברוח, אבל המזיק בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. וכתבו התוס' (ד"ה רב אשי) דהא דאיאת בב"ב כ"ו. שלמר בר רב אשי צריך להרחיק את ניפוץ השפתן (רקתא) מרה"ר, דהוי כוורה רוח מסייעתו, אין הכוונה שאם לא הרחיק חייב לשלם, דגרמא בניזיקין פטור, אלא דגרמא אסור, ולכן חייב להרחיק. עוד כתבו התוס' (שם) דהא דאיאת לקמן (ס"ב): שגץ היוצא מתחת הפטיש והזיק חייב, איירי שניחא ליה שהגץ ילך, ומכח בכח חזק באופן שאחר גמר כותו זיק ברוח מצויה. עוד כתבו התוס' (ד"ה והכא) דמשמע הכא שאם שניים הביאו אש ועצים וליבו יחד ואין בכל אחד כדי ללבות פטורים, וזה תימה.

על מה חייב באש – כתיב "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה", פירטה תורה קוצים גדיש קמה ושדה, מושום דהו"א שרק בקוצים חייב, כיון דשכיח אש גבייהו ושכיח בהם פשיעה, שרגילים לא להזהר משריפתם כיון שלכן הם עומדים, ולכן יש לתלות שהוא פשע, אבל בגדיש פטור משום שיש לומר שהוא אנוס, קמ"ל "גדיש". ומאיךך הו"א שרק בגדיש חייב משום שזה הפסד מרובה, אבל בקוצים פטור, קמ"ל "קוצים". ו"קמה" בא ללמד פטור טמון, ומ"או" לומדים לרבות כל בעלי קומה, -כל בעלי חיים ואילנות, ולחלק לומדים מ"אֵן השדה". ולרבי יהודה טמון באש חייב, ומ"קמה" מרבים כל בעלי קומה, ומ"או" לומדים לחלק, ו"אֵן השדה" כתוב אגב "או הקמה". ומשדה לומדים לחייב בליחכה נירו וסכסכה אבניו.

ענייני סכנה ופורענות

הגמ' מבארת כאן מה הסיבה שמגיעה פורענות לעולם, ומה צריך האדם לעשות כדי להשמר מהסכנה.

אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם, ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים, דכתיב "כי תצא אש ומצאה קוצים (רשעים) ונאכל (כבר) גדיש (צדיקים)". וכן כתיב "והכרתי ממך צדיק ורשע". וטיבותא הוא לצדיקים, דכתיב "כי מפני הרעה נאסף הצדיק".

כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר".

ס: לעולם יכנס אדם בכי טוב בעוד החמה זורחת יכנס למלון ולא ימתין עד שתחשך, ויצא בכי טוב אחרי שיאיר הבוקר. וכי טוב הוא לישנא מעליא, כדכתיב "וירא אלוקים את האור כי טוב", והיינו שטוב לצאת ולהיכנס באור, מפני המזיקים והליסטים. שיטת ר"ת (תוד"ה לעולם) שדווקא כשיצא מעיר אחרת צריך לצאת באור אבל מעירו לא, מפני שבעירו הוא מכיר המוקשים והפתחים, ואם יש סכנה גם בעירו, צריך לצאת באור גם מעירו.

בזמן שיש דבר בעיר יש להשאר בבית, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר", וגם ביום אין לצאת דכתיב "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך", ואע"פ שבבית יש אימה ישאר שם, דכתיב "מחוץ תשכל חרב, ומחדרים אימה". רבא סגר את החלונות בעידן ריתחא. וכשמהלך בדרך ילך בצד, דכיון שיש למלאך המות רשות הוא מהלך באמצע הדרך, (ובזמן שלום ילך באמצע ולא בצד, שכיון שאין למלאך המות רשות הוא מהלך בצד). ולא יכנס יחיד לבית הכנסת, מפני שמלאך המות מפקיד שם את כליו, אא"כ יש שם תינוקות שלומדים, ולא מתפללים שם עשרה.

בזמן שיש רעב בעיר יש ללכת למקום אחר, דכתיב "ויהי רעב בארץ וילך אברם מצרימה לגור שם", ואפי' אם יש שם ספק פיקוח נפש ילך, דכתיב "אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם, לכו ונפלה אל מותנה ארם אם יחיונו נחיה".

כלבים בוכים, מלאך המות בא לעיר, ואם הכלבים שוחקים ואין עמהם נקיבה, אליהו הנביא בא לעיר.

כתיב "כי תצא אש וכו' " והיינו שאמר הקב"ה אני הצתי אש בציון, ועלי לשלם את הבערה שהבערתי ולבנותה באש. וממה שפתח הכתוב ב"תצא" מעצמה, וסיים ב"המבעיר" בידיים, לומדים שחיוב אשו הוא משום חציצו, ונ"מ לחייבו בד' דברים אם הוזק בה אדם.

ביאור המעשה שנתאזה דוד למים וכו'

כתיב "ויתאזה דוד ויאמר מי ישקני מים מבור בית לחם אשר בשער, ויבקעו שלושת הגבורים במחנה פלישתים וישאבו מים וכו', ולא אבה לשתותם, ויסך אותם לד' ".

לרב נחמן הסתפק דוד מה הדין ב**טמון באש**, לרש"י מעשה בא לפניו ששרפו אנשיו גדיש של ישראל, ושאל אם חייבים לשלם כלים הטמונים בו, והתוס' (ד"ה מאי) הוכיחו שלא היה זה נ"מ למעשה. ולא ידוע מה ענו לו, ועוד הסתפק באחד מהספיקות דלהלן. והא דכתיב "ולא אבה דוד לשתותם", היינו שלא אמר הלכה זו בשמים, מפני שכל המוסר עצמו למות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו, ואמר הלכה זו בסתמא.

לרב הונא הסתפק אם מותר **להציל עצמו בממון חבירו** והיינו אם חייב לשלם כשהציל עצמו בממון חבירו. (תוד"ה מהו). מפני שהיו הפלישתים מתחבאים בגדישים של שעורים ושל עדשים של ישראל (דכתיב חד קרא "ותהי חלקת השדה מלאה שעורים", וכתיב חד קרא "ותהי חלקת השדה מלאה עדשים"). וענו לו שלכל אדם אסור, אמנם מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו, ומ"מ לא הניח לשורפה כיון שיש בזה איסור.

וי"מ שהסתפק אם מותר לקחת משעורים של ישראל לבהמתו ולתת במקומם עדשים של פלישתים, וענו לו שהגזול ומשלם חשיב גזלן, דכתיב "חבול ישיב רשע גזילה ישלם" אע"פ שמשלם את הגזילה נקרא רשע, אבל מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו, ומ"מ לא הניח להחליפם כיון שיש בזה איסור.

עד היכן חייב כשהתפשטה האש

אש שהתפשטה ברוח מצויה, חייב המבעיר לשלם מה שהזיקה, אולם היכא שהאש התפשטה למקומות שלא היה עליו להעלות בדעתו שתיגע לשם פטור, וכדלהלן.

ס"א. אש שעברה גדר - אם האש קולחת מתמרת ועולה למעלה, לרב עד גדר של ד' אמות ולא עד בכלל, חייב, ומד'

ולמעלה פטור, ואפי' בשדה קוצים שהאש נוחה לבעור בהם ולדלג, פטור אם יש משפת קוצים ולמעלה ד' אמות, ולשמואל אפי' בגדר כל שהוא פטור. ואם האש נכפפת שהרוח כופפת אותה לצדדים לרב חייב אפי' במאה אמה, ולשמואל עד ד' אמות חייב. ותניא כוותיה דרב. וכתבו התוס' (ד"ה עברה) שמדובר שהשלהבת יותר גבוהה מהגדר, דאל"כ אין חילוק בין קולחת לנכפפת, ואיירי שעצי הדליקה נמוכים או שוים לגדר, דאם הם גבוהים מהגדר חייב. והוסיפו התוס' שנראה שגבוה ד' אמות היינו שהגדר גבוהה מעצי הדליקה ד' אמות. ולרב פפא צריך שגם משפת הקוצים ולמעלה יהיה ד' אמות. עוד מביא רש"י ש"מ שנכפפת היינו אש נמוכה שנשרכת בעשבים וקיסמים שעל גבי קרקע, ולכן חייב אפי' בעברה דרך רה"ר רחבה מאד.

עברה רה"ר ט"ז אמות (דילפינן מעגלות דדגלי מדבר) פטור, וכר"א. ואם האש נכפפת ועצים מצויים לה, אפי' מאה מיל חייב.

עברה נהר או שלולית שהם רחבים ח' אמות פטור. לרב הכונה לנהר ממש, ואפי' אין בו מים פטור כיון שהוא רחב, (ואע"פ שברה"ר חייב עד ט"ז אמה, נהר שהוא עמוק וגם יש בו קריוות מתחת המים שעוברים בו תמיד, מספיק ח' אמות. תוד"ה מאן). ולשמואל הכונה לאריתא דדלאי – יאור קטן שדולים ומשקים ממנו שדות, ודווקא אם יש בו מים פטור.

אלו מפסיקים לפאה - הנחל, והשלולית (י"מ דהיינו מקום שמי גשמים שוללים שם, וכ"ש אמת המים, וי"א אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה, אבל מי גשמים אין מפסיקים), ודרך היחיד ד' אמות, ודרך הרבים (קמ"ל שאפי' דרך הרבים אינו הפסק לזרעים אלא רק לאילן, ואיתא בפאה ששביל היחיד מפסיק, וקמ"ל שאע"פ שהוא קטן מדרך הוא מפסיק כיון שהוא קבוע, ובדרך היחיד שהיא רחבה קמ"ל שהיא מפסיקה אע"פ שאינה קבועה, ובשביל הרבים קמ"ל שבין בשביל היחיד בין בשביל הרבים אינו מפסיק אלא בקבוע גם בימות הגשמים. תוד"ה אלו).

ס"א: חיוב אש במדליק בתוך שלו - לר"א בן עזריה רואים אותו כאילו הוא באמצע בית כור וחייב בקולחת עד חצי בית כור, (ובנכפפת עד מאה מיל חייב, וכנ"ל), ולר"א חייב עד ט"ז אמות, ולר"ע עד נ' אמה, ולר"ש (וכן הלכה) חיוב ההרחקה הוא לפי גובה הדליקה, דאש גבוהה וגדולה יותר מתפשטת למרחק, ואם הרחיק כראוי והזיקה פטור לר"ש, וכמו שמצינו שאמר ר"ש שהמעמיד תנור בבית צריך שיהיה מעליו ד' אמות, ובעליה צריך שתהיה מעויבה ג' טפחים מתחתיו, ובכירה טפח, לרש"י בני העיר יכולים לחייב אותו להרחיק שעורים אלו, ולתוס' (ד"ה לא) בעלי העליה והבית מעכבים זה על זה, אם הבית של אחד והעליה של אחר. ואם הרחיק כנ"ל והזיק פטור, (ולת"ק חייב).

שרף גדיש עבד וגדי - המדליק את הגדיש ושרף גם עבד וגדי, אם הגדי היה כפות והעבד סמוך חייב על הגדי, ועל העבד פטור ממיתה ותשלומין כיון שהיה לו לברוח, ואם העבד כפות והגדי סמוך פטור, דכיון שהוא חייב מיתה על העבד, קם ליה בדרבה מיניה, ואפי' אם לא התרו בו, שאינו נהרג, קיימא לן דחייבי מיתות שגוגין פטורים מתשלומין. ואם הגדי סמוך ולא כפות, י"א שאם אין קלבד"מ חייב, וי"א שגם בגדי פטור משום שהיה עליו לברוח.

טמון באש

כפי שנתבאר לעיל (ס.) חכמים לומדים מדכתיב "או הקמה" שדבר הטמון בתוך דבר אחר אין חייבים עליו משום אש, ורבי יהודה מחייב. ולהלן יבואר באלו באופנים הדבר נחשב טמון, וחילוקי הדינים שיש בדין טמון בין מדליק בתוך שלו למדליק בתוך של חבירו, ומה הדין במי שקיבל רשות לעשות גדיש בשל חבירו והטמין שם ונשרף הגדיש, ועל מי מוטלת חובת ההוכחה מה היה טמון.

מחלוקת רבי יהודה וחכמים - המדליק את הגדיש והיו בו כלים ונשרפו, לר"י חייב על הכלים, ולחכמים אינו משלם אלא גדיש של חיטים או שעורים, ורואים את מקום הכלים כאילו הוא מלא תבואה, אמנם המדליק את הבירה אף לחכמים משלם כל מה שבתוכה, שדרך בני אדם להניח בבתיים.

באיזה אופן נחלקו - לרב כהנא המחלוקת היא במדליק בשלו, אבל במדליק בשל חבירו חייב לכו"ע דהוי כמזיק

בידים. ולרובא נחלקו בתרתי, במדליק בתוך שלו פליגי אי מיחייב על טמון, ורבנן פטורים אפי' בכלים שדרך להטמין בגדיש, דפטור טמון הוא גזירת הכתוב, ור"י סובר שטמון באש חייב, ומחייב ר"י אף בכלים שאין דרך להטמין בגדיש, ובמדליק בשל חבירו לר"י חייב על כל מה שבתוכו ואפי' ארנקי, ולחכמים אינו חייב אלא על כלים שדרך להטמינם שם כגון מוריגין וכלי בקר, ובמדליק את הבירה חייב על כל מה שבתוכה, מפני שדרך בני אדם להניח דברים בבית, ואם טוען שהיה בבירה כוס כסף, אם הוא איש אמיד, או שהוא איש נאמן שמפקידים אצלו, חייב, ואם לאו פטור, דס"ל לחכמים שפטור טמון איירי במדליק בתוך שלו, דכתיב "כי תצא אש", ובמדליק בשל חבירו לא פטרה תורה, ודבר שאין דרך להטמין פטור מסביר. דלא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה שניחא אדם ארנקי בגדיש. תוד"ה אלא.

ס"ב. המשאיל מקום לחבירו להגדיש גדיש והטמין בגדיש, אף לרבי יהודה פטור על הכלים אם הבעירו בעל השדה, מפני שלא קיבל על עצמו שמירה אלא על גדיש. ואם ביקש רשות להגדיש חיטים והגדיש שעורים, או איפכא משלם דמי שעורים, ואיירי שהדליק בתוך שלו, שאם הדליק בשל חבירו משלם דמי חיטים, כיון שראה שזה חיטים. (תוד"ה שאיננו). וכן אם הגדיש שעורים וחיפם בחיטים, או חיטים וחיפם בשעורים אינו משלם אלא שעורים דאמר ליה לא ראתי אלא שעורים, לפיכך לא נזהרתי בהם כ"כ.

עשו תקנת נגזל באש, והיינו שכמו שתיקנו שנגזל ישבע כמה גזלו ויטול, כך מי שהזיקוהו באש ישבע כמה הטמין וישלם לו. וכתבו התוס' (ד"ה לרבי יהודה) שגם לרבנן היכא שמשלם כגון בבירה בכל דבר או מוריגים בגדיש ישבע כמה הזיקו ויטול. הגמ' מסתפקת אם עשו תקנת נגזל במסור, שישבע כמה הפסיד ויטול, היכא שיש עדים שמסרו ואיבד ממונו, אלא שלא יודעים כמה, למי"ד דדאין דינא דגרמי, תיקו, וכל תיקו דממונא לקולא, ודעת רב האי גאון שבתיקו דממונא ישבע ויטול מחצה. תוד"ה עשו. עוד כתבו התוס' ששיטת ר"ת שמדובר שהמוסר מכחיש, אבל אם הוא מודה ואינו יודע כמה, ישבע כמה הפסידו ויטול. ושיטת ר"י שספק הגמ' הוא אפי' במודה ואינו יודע כמה.

דיני מזיק בידים-

הנותן דינר זהב לאשה ואמר לה שתזהר בו כי הוא מכסף, אם הזיקתו בידיים משלמת של זהב, ולא דמי למשאיל מקום להגדיש שעורים והגדיש חיטים, דמבעיר אינו מזיק בידיים אלא בפשיעה. ואם פשעה בו שלא שמרה כדרך השומרים ואבד, משלמת של כסף, מפני שלא קיבלה שמירה על של זהב.

הבועט כספת של חבירו לנהר, וטוען הניזק שהיה בה זוזי, חייב, והגמ' מסתפקת מה הדין אם טוען שהיה בה מרגניתא. וכתבו התוס' (ד"ה מי) שאפי' ביש עדים שהיה שם מרגניתא יש ספק אם הוה ליה לאסוקי אדעתיה או לא, כיון שאין דרך כלל להניח שם מרגניתא, ומ"מ זה יותר שכיח מהנחת ארנקי בגדיש, ולא דמי לנותן דינר זהב לאשה, דשם מצווי יותר לשנות, מפני שירא שאם תדע שזו של זהב לא תסכים לשמור.

גזלן וחמסן - גזלן לא יהיב דמי, והוא פסול לעדות מדאורייתא, וחמסן יהיב דמי ולוקח אף אם הבעלים לא אומר רוצה אני, והוא פסול לעדות מדרבנן, ואינו נפסל אלא כשיכריזו עליו, אבל מדאורייתא כשר אע"פ שעובר על "לא תחמוד", דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו. (תוד"ה חמסן). ואם הבעלים אמר רוצה אני חלה המכירה.

ס"ב: גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב.

חיוב אש בחנוני שהניח נר דולק - גמול שהיה טעון פשתן ונכנס הפשתן לתוך החנות ונדלק מהנר של החנווני והזיק, חייב בעל הגמול, ואם הניח החנווני נרו מבחוץ החנווני חייב, ולר"י בנר תנוכה פטור, ואף אי נימא שאפשר להדליק נר תנוכה למעלה מי', י"ל שאינו יכול לטעון שהיה עליו להדליק מעל גובה גמל ורוכבו, דכיון שהוא עוסק במצוה לא הטריחוהו רבנן כולי האי.

נר תנוכה שהניחו למעלה מוכ' פסול דלא חזו ליה אינשי ולא מפרסם ניסא, (ואם הדליק למעלה מכ', צריך לכבות ולהוריד למטה מכ' ולחזור ולהדליק. תוד"ה פסולה). כסוכה וכמבוי.

מרובה

מתחילת המסכת עד כאן נתבארו דיני אבות נזיקין דמתניי (ב. שהם קרן שן ורגל בור ואש, וחלק מדיני אדם המזיק ממוון. בפרק מרובה יתבארו דיני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה, שהם מכ"ד אבות נזיקין שמנה רבי חייא (ד: -) גנג ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה, (ויבואר מתי גנג חייב כפל, ומתי טובח ומוכר חייב ד' וה', ולא דברים פוטרים טובח ומוכר מד' וה').

פרק החובל עוסק באדם שהזיק אדם שהוא חייב נזק צער רפוי שבת ובושת, שהם חמשה מתוך י"ג אבות נזיקין שמנה רב אושעיא (שם). ושני הפרקים האחרונים עוסקים בדיני גזלן (לעומת פרק מרובה שעוסק בדיני גנב. מאירי.).

תשלומי כפל וד' וה'

גנג שנמצאה בידו הגניבה, משלם תשלומי כפל. ואם גנג שור ושה וטבחו או מכרו, משלם ד' או ה' פעמים את שווי הגניבה, דכתיב כ: יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה". כמו כן שומר חינם שטען שהפקדון נגנב, ונשבע לשקר, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל, ואם טען שנאבד ונמצא שהוא גנבו, אינו משלם כפל. פרטי הדינים ומקורם יתבארו להלן, ואגב זה תבאר הגמ' כמה כללים בדרשת כלל ופרט וכלל.

הגונב אחר הגנג אינו משלם תשלומי כפל, והטובח והמוכר אחר הגנג אינו משלם תשלומי ד' וה'.

הטוען טענת גנג בפקדון משלם תשלומי כפל. לרבי יוחנן אם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה'. לל"ק הגמ' מביאה סייעתא לדבריו מהא דלא תני במתני' עוד חילוק בין כפל לד' וה', דס"ל דכיון דקתני מרובה, אין לומר תנא ושייר. וללישנא בתרא כיון דלא תני אין בין, אלא מרובה, תנא ושייר. וכתבו התוס' (ד"ה מרובה קתני) שהתנא שייר ג"כ טענת גנג באבידה משלם כפל, ואם טוען טענת גנג בפקדון אינו משלם ד' וה', ה"ה בפקדון, ועוד שייר שותף שגנג מחבירו משלם כפל ולא ד' וה'. עוד כתבו התוס' (ד"ה מרובה) שאף במקום שכתוב אין בין, לא בא למעט אלא לגבי אותו ענין שבאו ללמד, ולא כוללים את כל ההבדלים שיש ביניהם.

ס"ג. תשלומי כפל נוהגים אף בדבר שאין בו רוח חיים, דכתיב "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבידה". להו"א ילפינן מכלל ופרט וכלל כל דבר שהוא מיטלטל וגופו ממוון, ונתמעטו קרקעות שאינם מטלטלין (ונ"מ במשיג גבול או במחובר לקרקע כגון שטוען שנגנבו לו כמה גפנים מחוברות לקרקע ונמצא שהוא גנבם. ואף שאין נשבעים על הקרקעות, ואין כפל אלא בשבועה, נ"מ להיכא שנשבע ע"י גלגול. תוד"ה יצאו), ועבדיש שהוקשו לקרקעות דכתיב "והתנחלתם אותם וכו' " ושטרות שאין גופם ממוון (וקמ"ל שאפי' כשמחזיר בעין א", לתת כפל, אבל בלאו הכי אף למאן דדאין דינא דגרמי אינו אלא מדרבנן. תוד"ה יצאו), והקדש דכתיב "רעהו". והגמ' שואלת שא"א לרבות עופות טמאים, דאי כתיב שור וה"א שרק בדבר הקרב לגבי מזבח משלם כפל, ואי כתיב חמור וה"א שדווקא בדבר הקדוש בבכורה משלם כפל, ומ"שה" מרבים עופות טהורים דומיא דשה שמטמאים בגדים אבית הבליעה, ועופות טמאים אינם מטמאים בבית הבליעה, דכתיב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" יצאו אלו שאיסורם משום לא תאכל טמא, ולא משום לא תאכל נבילה וטריפה, ומ"שלמה" א"א ללמוד לבעלי חיים, שהרי דורשים כל פרט בפני עצמו היכא דאיכא פרטי יתירי. ושי". והתוס' (ד"ה היא) כתבו שרק היכא שכתוב "על" בכל פרט דורשים כל פרט בפני עצמו, אי נמי אם כוונת התורה לרבות הכל היתה התורה כותבת רק שלמה. ולכן מבארת הגמ' ש"כל" זה רבוי, וממעטים מד' הפרטים קרקע עבדים שטרות, ודבר שאינו מסוים (לרשי"ה היינו דבר שאין בו סימן, ולתוס' היינו מסוים מסוים במדה משק ומנין, כגון שטוען בית או כיס מלא שאינו שרף, והלה אומר מה ששטרות אתה נוטל, (אבל היכא שזה אומר עד הזיו וזה אומר עד החלון חייב), אי נמי בא למעט חצי רימון וחצי אגוז). ומ"על כל אבידה" לומדים שהטוען שטענת גנג באבידה משלם תשלומי כפל, וכדלהלן.

תשלומי ד' וה' אינם אלא בשור ושה בלבד.

ס"ג. הטוען טענת גנג באבידה משלם תשלומי כפל, ודווקא כשנשבע, אבל אם לא נשבע משלם קרן, ואם נשבע ואח"כ הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.

ואם טען שאבד אינו משלם תשלומי כפל, דאין כפל אלא בטוען טענת גנב.

הטוען טענת גנג בפקדון ובאו עדים שגנבו משלם כפל, ואם טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה', ואם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. ואם טען שאבד ונשבע יש עדים שאכלו, משלם קרן, ואם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם.

מקורות הדינים הנ"ל-

הטוען טענת גנג בפקדון משלם תשלומי כפל, דכתיב **"אם לא ימצא הגנג** ונקרב בעל הבית אל האלוהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו וכו' ישלם שניים לרעהו", והיינו שאם לא ימצא כמו שאמר אלא ימצא שהוא עצמו גנבו, והגנג נקרב לבי"ד לשבועה (ואין הכוונה שנקרב לבית דין לפרוען, ולפי זה שומר חינם יהיה חייב בטענת גניבה, דכתיב הכא שליחות יד, ובהמשך כתוב שליחות יד, ושם מדובר על שבועה).

והא דכתיב בפסוק הקודם "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנג ישלם שניים", י"א שגם זה מדבר בטוען טענת גנג, ופסוק אחד ממעט טוען טענת אבד, ומה' ד"הגנג" מרבים שהטוען טענת גנג בפקדון וטבח ומכר משלם ד' וה', וגנג עצמו א"א ללומדו בק"ו מטוען טענת גנג, דנימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון, ולא יהיה חייב אלא בשבועה, אלא לומדים גנג עצמו מ"אם המצא תמצא בידו הגניבה וכו' " וכדלהלן. והא דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, לומדים מ"אשר ירשיעון אלוהים" פרט למרשיע את עצמו, אבל אם באו עדים אח"כ חייב.

וי"א שהפסוק "אם ימצא הגנג" מדבר בגנג עצמו, ומה' ד"הגנג" ממעטים טוען טענת אבד, וא"צ פסוק ללמד שהטוען טענת גניבה משלם תשלומי ד' וה', דהוקשו זה לזה כיון דסמיכי להדדי, (וה"מ שמה ששניהם משלמים כפל נחשב הקש ללומדם זה מזה, ולאוי מילתא היא, דזה בנין אב ולא הקש), ואף דאיכא למיפרך מה לגנג עצמו שכן חייב כפל בלא שבועה, תאמר בטוען טענת גנג שאינו חייב אלא בשבועה, אין משיבין על ההקש. ומ"אם המצא תמצא" לומדים שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, דכוונת הפסוק שדווקא אם המצא בעדים תימצא בדיינים, ומ"אשר ירשיעון אלהים" לומדים שמודה בקנס פטור. והא דכתיב "משור עד חמור עד שה חיים" אין למדים הלכה מפרטים אלו, דכל פרשה שנאמרה ונשנית, לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה למעט מודה בקנס.

ואין לומר שגנג עצמו לא ישלם כפל אלא בשבועה, דא"כ אפשר ללמוד גנג בק"ו מטוען טענת גנג, (שהרי גנג חמור דבאיסורא אתא לידיה), ולא איצטריך למיכתב "שנים ישלם".

ס"ד. כתיב "אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה חיים, שניים ישלם". לתנא דבי חזקיה אפשר ללמוד כלל ופרט וכלל מגניבה שור וחיים, ומרבים מזה כל דבר המטלטל וגופו ממוון, (ואף דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא, ס"ל כתנא דבי רבי ישמעאל שאף בזה דורשים כלל ופרט וכלל), דמשור לומדים דבר הקרב לגבי מזבח, ומשה לומדים דבר הקדוש בבכורה, ומחמור לומדים שאר בעלי חיים, ומכלל ופרט וכלל לומדים לרבות כל דבר. אמנם איכא למיפרך שכיון שהכלל האחרון הוא "חיים" א"א ללמוד ממנו דבר שאינו בעלי חיים, דבכלל ופרט וכלל הכלל האחרון הוא הרבוי, שבלעדיו היינו לומדים כלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, אבל הכלל הראשון אינו רבוי אלא מיעוט. שבלעדיו היינו לומדים פרט וכלל ומרבים הכל, ומכא הכלל הראשון ממעטים מה שלא דומה לפרט. וכתבו התוס' (ח"ה יאמו) שאף שאפשר לפרש חיים מלשון חשיבות, כדדרשינן אחיה לקן כעין שגנג, או לדרוש באם אינו ענין. מ"מ כיון שהמשמעות הפשוטה היא בעלי חיים, אין לעשות מזה כלל ופרט וכלל.

ס"ד: ולכן הגמ' רוצה לומר דכיון דכתיב "אם המצא תימצא", זה נחשב כאילו הוא נכתב אחרי הפרט, כדאמרי במערבא שכל מקום שאתה מוצא שתי כללות

סמוכים, הטל פרט וכתוב בצידן ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל. ואין לומר דיברה תורה בלשון בני אדם, אלא היכא שא"א לפרש בעיני אחר. (שם). והגמ' אומרת שלפי זה משור אפשר ללמוד כל דבר המטלטל וגופו ממוון, (דבעלי חיים לומדים מחיים), ומיתורא דחמור אפשר ללמוד דבר שאינו מסוים, (דאף שיש הרבה בהמות לא סימן, צריך יתור לרבותם), וא"כ שה למה לי. ואין לומר דאיצטריך לאתויי עופות טמאים שאינם מטמאים, דס"ל לתנא זה שכיון ששור ושה מטמאים במגע ובמשא, ועופות טהורים בבית הבליעה דווקא, אין לעשות מזה צד השוה. (שם).

ועל כן צ"ל שלומדים רבוי מיעוט ורבוי, (כדתנא דבי רבי ישמעאל שבמים במים זה לא כלל ופרט אלא רבוי ומיעוט), וא"כ מהרבוי מרבים כל דבר, ומשור חמור ושה ממעטים קרקע עבדים ושטרות, ומחיים לומדים שאם הוכחשה או הולא מחיים את הקרן ומשלם כעין שגנג.

ס"ה. ואף שמ"אם המצא תמצא" לומדים שגם אם נמצאה הגניבה בגגו חצרו וקרפפו (שהכישה במקל מחצירו של בעה"ב ונכנסה לגגו חצרו וקרפפו, וקמ"ל שחצר קונה אף לחובתו, דהיכא שהשליח אינו בר חיובא יש שליח לדבר עבירה. תוד"ה אין) חייב, מ"מ מדלא כתיב המצא המצא או תמצא תמצא שמע מינה תרת".

שיעור חיוב הגנג כשהשתנה המחיר

גנג (בסתר) וגזלן (החוטף בגלוי) חייבים להחזיר את החפץ לבעלים, אף אם הוזל או הוקר (בבא מציעא מ"ג.). ואם אין הגניבה קיימת חייבים לשלם לבעלים את דמיה, ובגנג יש גם חיוב כפל, ואם טבח או מכר משלם ד' וה'. הגמ' דנה באופן שיש הבדל במחיר הגניבה בין שעת הגניבה לשעת העמדה בדיון, לפי אזהר מן משלם הגנג קרן כפל ד' וה'.

הגונב חפץ והחפץ התייקר כגון שעלה מחיר החפץ או שהבהמה נתפסמה מאיליה, או הוזל, או נשבר מעצמו, משלם קרן כפי השווי בשעת הגניבה, אבל תשלומי כפל דו' וה' משלם כשעת העמדה בדיון, דכתיב בגניבה "חיים" - אחייה לקרן כעין שגנג.

וכתבו התוס' (ד"ה דתניא) שאין כוונת הפסוק "חיים" דווקא לפיות כוחו של הגנג, אלא אחיה הוא מלשון תשלומים והשלמת החסרון. עוד כתבו התוס' (ד"ה גופא) שעיקר חיודשו של רב הוא שכפל דו' וה' משלם כשעת העמדה בדיון, דמשמע מהפסוק שדווקא קרן משלם כעין שגנג ולא כפל דו' וה', אבל דין קרן לא בא רב ללמד, דמתני' היא כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה. עוד כתבו התוס' שאפי' היכא שהוזלה הגניבה לפחות משוה פרוטה, אם בא לשלם דמים משלם כשעת הגניבה, כדמצינו שהגונב חמץ ועבר עליו הפסח, שאם החמץ בעין אומר לו הרי שלך לפניך, ואם אינו בעין משלם כשעת הגניבה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אנא ולקמן ס"ו. ד"ה טלאים) שלמסקנת הגמ' היכא שנתפסמה מאיליה, משלם כפל דו' וה' כשעת הגניבה, שהרי לא גנג ממנו שמינה (וכדאימא לקמן לענין טלה ונעשה איל שמשלם כפל דו' וה' כעין שגנג, כיון שלא גנג אלא טלה, אפי' אם שינוי לא קונה), ואע"פ שחיוב ד' וה' הוא על שעת טביחה, מ"מ גם שעת הגניבה גורמת לחיוב, שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה, אבל לגבי יוקרא וזולא אינו יכול לטעון שלא גנג ממנו דבר יקר כיון שהדבר עצמו התייקר, וחיוב דמים כל עיקרו תלוי בשומת בי"ד שהם שמים בשעת העמדה בדיון, בזה דורשים אחיה לקרן כעין שגנג למעט ד' וה'. אבל שיטת ר"ת 'תוס' ס"ו. (שם) שגם לענין יוקרא אם עלה מחיר הבהמה או משלם ד' וה' אלא כשעת הגניבה, כמו לענין טלה ונעשה איל, דרק לגריעותא אמר רב שמשלם כשל עכשיו, ולא בא רב להחמיר על הגנג, ודווקא בהכחישה בידים משלם ד' וה' כעין שגנג. והיכא שהבהמה הוכחשה ממילא, עיין לקמן (לענין שמינה והכחישה) ב' ביאורים בתוס' אם משלם כדמעיקרא או כדהשתא.

ולקמן ס"ו. איתא שטלאים משלם כדמעיקרא, ודמים משלם כשל עכשיו, רשי"י מבאר שאם בא לשלם טלאים משלם לפי שווים מעיקרא, דטלה גנג טלה משלם, אבל אם בא לשלם דמים משלם לפי השווי של עכשיו. אבל לדעת התוס' (הובא לעיל) אין חילוק בין אופני התשלום, אלא בין אופני השינוי, לר"ת החילוק הוא בין נשתנו למעליותא שבוה משלם כעין שגנג, לבין נשתנו לגריעותא שבוה משלם כשעת העמדה בדיון. ולר"י אם השינוי הוא בגוף הבהמה לטובה או לרעה משלם כשעת הגניבה, וביוקרא וזולא משלם כשעת העמדה בדיון.

אמנם אם הגנג שבר את החפץ וכדו', משלם כפי היוקר, ואיתא בהמפקיד שהטעם בזה הוא שהגניבה נשארת ברשות הגנג בכל מקום שהיא, שהרי עליו להחזירו, וברשות הבעלים התייקר, ובשעה שהגנג שברו הוא גוזל, ורק בנשבר מעצמו שהחיוב הוא על הגניבה הראשונה, משלם כפי שוויו בשעת הגניבה.

ואם הבהמה היתה כחושה והשמינה על ידי הגנב, משלם כפל וד' וה' כשעת הגניבה, דאמר ליה אנא פטימנא ואת שקלת.

ואם היתה שמינה והכחישה בידים בטורח מלאכה או במקל, משלם כפל וד' וה' כעין שגנב, דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא, דמהאי שעתא דאכחשה אתחלה לה טביחה. רש"י. והתוס' (ד"ה מה) ביארו שכמו שלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף שאינו חייב ד' וה' אלא בסוף השחיטה, אין שמין לפי אותה שעה אלא לפי מה שהייתה שוה בתחילת השחיטה, כך גם בהכחישה אזלינן בתר מעיקרא, ולפי זה גם בהוכחשה ממילא משלם כשעת העמדה בדין. ובאופן אחר ביארו התוס' שכמו שבקטלא כולה החיוב הוא כדמעיקרא מפני שאז היא היתה של הנגנב, ולא כפי שוויה אח"כ שקנאה בשינוי, כך גם בקטלא פלגא משערים לפי שעת הגניבה, ולפי זה גם בהוכחשה ממילא משלם כדמעיקרא.

ט"ה: חיוב חומש ואשם במקום שמשלם כפל- בעה"ב שטען טענת גנב בפקדון ונשבע ובאו עדים, לרבי יעקב אם הודה לפני שבאו העדים משלם קרן וחומש, ואם הודה אחרי שבאו העדים משלם תשלומי כפל, ומביא אשם, וחומשו עולה לו בכפילו, לרש"י דין זה הוא דווקא כשתחומש והכפל שווים, דאל"כ לא נפטר מהחומש שהוא כפרה על השבועה, ולרבי"א (תוד"ה כפילא) גם כפל שהוא יותר מהחומש פוטר מחומשו. ולחכמים בכל מומן שאינו משתלם בראש שמשלם יותר מקרן אינו חייב חומש, דכתיב "בראשו וחמישיתו", אמנם אשם חייב להביא, אף דכתיב "בראשו וחמישיתו ואת אשמו", ד"ואת" מפסיק בין "בראשו" ל"אשמו". ולרשב"י אף אשם אינו משתלם אלא כשמשלם רק קרן, דו' ד"ואת" מלמד ש"בראשו" קאי גם על "אשמו, (ולחכמים א"כ לא לכתוב כלל "ואת", ולרשב"י איצטרין "את" להפסיק בין מומן גבוה –אשם, למומן הדיוט –חומש, דלא אורח ארעא וערובינהו בהדיא).

הגמ' אומרת שאין מרבי יעקב ראה לדברי רב שדבר שהיה שוה זוז והתייקר לד' שמשלם קרן כעין שגנב וכפל וד' וה' כשעת העמדה בדין, שאז שמים את החומש כמו הקרן כשעת הגניבה, ואת הכפל כשעת העמדה בדין, דאל"כ הכפל הוא פי ארבע מהחומש שהרי חומש על דבר ששוה ד' הוא א' (חומש מלבי), (לרש"י בזה אין הכפל פוטר מחומש, ולרבי"א (נה"ל) גם בזה נפטר, והשאלה היא שמלשון הברייתא משמע ששיעור שניהם שוה), ד"ל דאיירי שלא התייקר, אלא שנשבע לשקר והודה ד' פעמים, ומדכתיב "וחמישיתיו" לומדים ששייך להתחייב הרבה חומשים על קרן אחת.

קנין וכדו' ע"י שינוי וע"י יאוש

הגונב חפץ מבעלי, הרי החפץ נשאר בבעלות הבעלים, ואינו של הגזלן, אולם היכא שהחפץ השתנה מאיך שהיה בשעת הגניבה, או שהבעלים התייאש מלמצוא את הגניבה, יש אופנים שהגזלן קנה את הגניבה. הגמ' דנה האם כשהחפץ השתנה כמו (שינוי השם), או שהשתנה מהותו (שינוי מעשה), או שעבר לרשות אחרת (שינוי רשות), או כשהבעלים התייאש, האם הגנב קונה את הגניבה. ודברים אלו הם נ"מ גם לדינים נוספים, כמו לענין אבידה, או לאיסור אתנן, או להיתר הקרבה, וכו', והגמ' מבארת מה הדין בכל המקרים הללו.

גנב טלה ונעשה איל או עגל ונעשה שור-

לרב אילעא הוי שינוי וקנה, והיינו לענין שאם טבח ומוכר הוי כטובח ומוכר בשליו ופטור מד' וה', אבל קרן משלם כי השתא, וכפל משלם כעין שגנב או כשעת העמדה בדין. והא דתני בברייתא שמשלם ד' וה' היינו לב"ש דס"ל לגבי אתנן (להלן) שינוי במקומו עומד, וממילא לא נפיק מרשות בעלים. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שאם שינוי קונה, זה מראה שאותו חפץ שהשתנה נחשב כאחד, וממילא ראוי להתיר באתנן, וגם אינו מאוס. אמנם רבא סובר (צ"ד.) שרק לגבוה זה מאוס.

ולרבי חנינא לא קנה ומשלם תשלומי כפל וד' וה', ומ"מ משלם כעין שגנב ולא כשווים עתה מפני שלא גנב ממנו איל אלא טלה. והא דלא קנה בשינוי השם משום ששור בן יומו קרוי שור, דכתיב "שור או כשב או עז כי יולד", ואיל בן יומו קרוי איל, דכתיב "ואילי צאנך לא אכלתי" וודאי גם כבשים יעקב לא אכל. אמנם לענין קרבן איל היינו בן ב' שנים, מדכתיב במקום אחר "כבש בן שנתו. תוד"ה איל.

שינוי באתנן- הנותן חיטים באתננה ועשאן סולת וכדו', ב"ש אוסרים דכתיב "גם" לרבות שינוייהם, (ו"הם" ממעט ולדותיהם, דלענין אתנן יותר ראוי להתיר את הולד, כיון שעיקר דעתה על הפרה, מאשר לאסור דבר שהשתנה, ששם עיקר דעתה על הקמתו. אבל לגבי איסור נעבד יותר מסתבר לאסור ולד, משום שגם לפני הלידה זה נחשב בהמה אלא שמקום יציאת הולד סגור, אבל חיטים שנעשו קמח שנשתנו י"ל שלא נאסרו. תוד"ה הם), וב"ה מתירים דכתיב "הם" ולא שינוייהם (ולא ולדותיהם).

ט"ו: לרבה שינוי קונה דכתיב "אשר גזל" אם כעין שגזל יחזיר, ואם לאו משלם דמים. וכן מבואר במתני' שאם גזל עצים ועשאן כלים, או צמר ועשאו בגדים משלם כשעת הגזילה. עוד מבואר שאם לא נתן ראשית הגז לכהן עד שצבעו פטור. וכתבו התוס' (ד"ה לא) שגם אם גזז חמש רחלות שחל עליו חיוב ראשית הגז פטור כשצבעו, ואם צבע מקצת והניח מקצת לא נפטר אלא מה שצבע, ואם צבע לפני שחל החיוב, מה שצבע לא מצטרף לחיוב. עוד כתבו התוס' שאין נ"מ אם צבע מה שהפריש לכהן, דלא שייך הפרישה בראשית הגז. עוד כתתבו התוס' (ס"ה ד"ה הן) שמה שאף שבה"ה לומדים "הם" ולא שינוייהם, איצטרין "אשר גזל" לומר שגם שינוי החוזר לברייתו קונה, וגזל עצים ועשאן כלים וכדו' איירי בשינוי החוזר כגון בעצים משופים.

רבה מסתפק אם יאוש שקונה בגניבה שא"צ להשיב את החפץ ודיו אם מחזיר דמיו, אם זה מדאורייתא כמו באבידה שיאוש קונה דכתיב "אשר תאבד ממנו" לאפקוי טספה נהר שהיא אבודה מכל אדם, שכיון שנתייאשו הבעלים קנה, אם היאוש היה לפני שהגיעה האבידה לידו, או שאין לדמות לאבידה דהכא באיסורא אתא לדידה, ומ"מ סובר רבה שקונה מדרבנן, מפני תקנת השבים שלא יהיה צריך לחזר ולטרוח אחרי הגזילה עצמה. (והא דיאוש קונה באבידה ילפינן מדכתיב שמלה", שחיוב השבה הוא רק בדבר שיש לו סימנים וממילא אין הבעלים מתייאשים, כשמלה, (ודלא כרש"י שפרש שהכונה שיש לו בעלים כשמלה, דפשיטא שבשל הפקר אין חיוב השבה, מפני שאין למי להחזיר). ולמ"ד סימנים לאו דאורייתא, דס"ל שאין מחזירים אבידה אלא על פי עדים, צ"ל דמ"מ כשיש סימנים אינו מתיאש מפני שבדבר שיש לו סימן יכול לשאל אנשים אם ראו דבר זה. (תוד"ה מוצא). עוד כתבו התוס' (ד"ה הכא) שאף שיאוש אינו מועיל באבידה אחרי שבאה לידו להפטר מהשבה, מ"מ יאוש מועיל לענין שיכול להחזיר את דמי החפץ, וממילא אפשר ללמוד שגם בגזילה שהתייאש אחרי הגזילה, אינו חייב להשיב את החפץ אלא את דמיו. עוד כתבו התוס' (ד"ה כיון) שמכאן משמע שיאוש אינו הפקר גמור, דאי הוי הפקר גמור היה לו להועיל גם היכא דבאיסורא אתא לדידה). ומודה רבה שאם אינו רוצה לקנות אינו קונה ביאוש, דהא תנן שאם גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, אע"פ שודאי הבעלים התייאש בהגיע זמן האיסור.

לרב יוסף יאוש אינו קונה אף מדרבנן וצריך הגנב לשלם את החפץ עצמו.

ט"ז: קנין יאוש בקרבן- קרבן גזול פסול דכתיב "קרבנו". אביי מוכיח מכאן שיאוש לא קונה, דבהכרח איירי באתר יאוש ואם יאוש קונה חשיב "קרבנו" ולא מיפסיל משום מצוה הבאה בעבירה, כיון שהוא קנוי לו לפני ההקדש, ובהכרח יאוש אינו קונה, ומ"מ חלה הקדושה, מפני שיש כאן יאוש ושינוי רשות, או שינוי השם. (תוד"ה שמע), דאם גזל בהמת חולין והבעלים לא התייאש פשיטא שפסול, שהרי הגזול חפץ ולא נתייאשו הבעלים, גם הגנב וגם הבעלים אינם יכולים להקדישו. (תוד"ה אילימא). ורבא אומר שאין מזה ראייה, די"ל דאיירי שגזל קרבן שחבירו הקדיש והבעלים לא התייאש, ואיצטרין לאשמועינן שאינו עולה לרצון אף לבעלים הראשונים. (ד"ה דגול קרבן) הוכיחו שהקרבן עולה לבעלים, והקשו מאי קמ"ל שאינו עולה לגזלו, שהרי לא הופרש לשם כך, וכתבו שאולי לומדים לקרבן פסח (באם אינו ענין), ששייך בו מכירה. וללישנא בתרא ברש"י קמ"ל קרא שאף אם הבעלים התייאש הגזלן לא קונה, דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה. (כמו לגבי הא דילפינן משמשכב גזול אינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם, דכתיב "משכבו" ולא הגזול, דאיירי שגזל משכב מחבירו, דאם עשאו בעצמו הוי שינוי מעשה וקנה לכו"ע. כתבו התוס' (ד"ה דגול משכב) שמרש"י משמע שהגזול משכב גמור של חבירו, יש גזה"כ שאינו מטמא משכב. וכתבו שזהו תימה. והתוס' ביארו שמדובר שגזל עורות המחוסרים רק יחוד במחשבה). ולקמן ס"ז: איתא בשם רבא שיאוש אינו קונה דכתיב "קרבנו" למעט גזול,

ומבואר דלא איירי בגזל קרבן מחבירו. והגמ' אומרת שרבא חזר בו, או שאחד מהדברים נאמר על ידי רב פפא.

קבלת טומאה בעורות- עורות של בעה"ב שאינו עשוי למוכרם, מחשבה שהשב להשתמש בהם כמות שהם בלא חסרון מלאכה, מביאתם לידי קבלת טומאה, ושל עבדן העשוי למוכרם אין מחשבה מטמאתם דעביד דמימליך למוכרם, והלוקח יעשה מהם מנעלים, ונמצא שלא נגמרה מלאכתם, של גנב מחשבה מטמאתם דקסבר שבסתם גניבה הבעלים מתייאש כי הוא לא יודע מי הגנב, ושל גזלן אין מחשבה מטמאתם, דכיון שיועד מי גזל אינו מתייאש ועתיד לתובעו לדין. ולר"ש בגזלן המחשבה מטמאה שכיון שהוא אלים הבעלים מתייאש, ובגנב אינה מטמאה לפי שהבעלים לא התייאשו. הגמ' רוצה להוכיח מדין זה שיאוש קונה, דליכא למימר דאיירי בקיצען שיש גם שינוי מעשה, (ויחד עם היאוש זה קונה, אבל קיצוע לבד אינו שינוי מעשה המועיל לקנין. תוד"ה כגון), שהרי איירי בעיצבא כעין שולחן, ועיצבא אינה צריכה קיצוע כדי לעשותה כלי לקבלת טומאה שהקיצוע אינו אלא כדי ליפות. (אמנם היכא שחשב לקצעה, טהורה עד שיקצינה, ומ"מ כיון שהיא ראויה להשתמש בלא קיצוע לא חשיב מעשה כלל. תוד"ה ועיצבא.) ואחר כ"ב שנים כשנעשה רב יוסף ראש ישיבה תירץ דקנה בשינוי השם, דשינוי השם כשינוי מעשה, והיינו לקנות יחד עם יאוש או שינוי השם, אבל שינוי השם לבד אינו קונה, (ובקורה הגמ' רוצה שיקנה אף בלא יאוש, כיון שזה שינוי השם גדול.) או י"ל שלרב יוסף שינוי השם לבד קונה, (ומה שצריך יאוש בעורות, היינו כדי שמחשבת היחוד של הגזלן תועיל, ובהקדש צריך יאוש כדי שיחול ההקדש, אבל היכא שיש שינוי מעשה בלי היאוש, שינוי מעשה לבד קונה).

קורה גזולה שקבעה בבנין לא קנאה, ותיקנו שישלם דמיו מפני תקנת השבים. רב יוסף מבאר שאף ששינוי השם קונה מ"מ לא קנה את הקורה, דעדיין שמה קורה. או מפני ששינוי החוזר לברייתו אינו קונה בשינוי השם.

ט"ז: צינור שקבעו במקוה להמשיך אליו מי גשמים או נהר, אם חקקו לפני שקבעו הרי הוא פוסל את המקוה משום מים שאובים, (והתוס' (ד"ה צנור) דנים אם מדובר דווקא כשיש לו לבזבז מד' רוחות, או דאיירי אפי' פרוץ מב' רוחות כמו צינור רגיל, אלא שחטטו לקבל צורות, כדי שלא יעכבו את הגשמים), ואם קבעו ואח"כ חקקו, אינו פוסל את המקוה, דלא חשיב כלי אלא ארעא סמיכתא. הגמ' מבארת שאף אם שינוי השם שאינו חוזר לברייתו הוי שינוי, הכא דפסול מים שאובים והיינו מה שמקוה נפסל כשהמטוה לתוכו ג' לוגין מים שאובים, אינו אלא דרבנן, אינו פוסל, ורק אם היה עליו תורת כלי לפני שקבעו הרי הוא פוסל.

גנב גזלן ואנס שהקדישו או תרמו או עישרו, מהני וההקדש אסור בהנאה והתרומה אסורה לזרים. ואף לרב יוסף שיאוש לא קונה, הכא קנו בשינוי השם, דנשתנה שמו מטבל לתרומה או מחולין למעשר. ואף שזה שינוי החוזר לברייתו אם ישאל על ההפרשה, מ"מ כיון שאינו שכיח לא חשיב שינוי החוזר לברייתו. תוד"ה מעיקרא.

שיטת רב חסדא- ללישנא קמא סובר רב חסדא ששינוי מעשה קונה דכתיב "אשר גזל" דדווקא כעין שגזל חייב להחזיר ואם אינו כעין שגזל יחזיר דמים. (ואף דקרא אתי למעוטי שאינו מוסיף חומש על גזל אביו אפילו נשבע אביו לשקר (אבל קרן חייב), מדכתיב "אשר גזל" ולא כתיב גזילו שמע מינה תרת"י). וללישנא בתרא סובר רב חסדא ששינוי אינו קונה, דכתיב "הגזילה" מכל מקום, ומ"אשר גזל לומדים שאינו מוסיף חומש על גזל אביו.

שיטת עולא שיאוש אינו קונה, דכתיב "והבאתם גזול ואת הפסח", מה פסח אינו לו תקנה אף גזול אין לו תקנה, ואפי' אחר יאוש. שיטת ר"ת (ד"ה אמר עולא) שלעולא יאוש קונה, ורק לענין קרבן ומצוה יש בזה משום מצוה באה בעבירה, ושיטת ר"י שלעולא יאוש לא קונה, ורק יאוש ושינוי השם קונה, ולענין מצוה הבאה בעבירה, היכא שהיה קניו לו אלא מחמת שהקדיש וכדו' הוי מצוה הבאה בעבירה, ומ"מ לענין ברכה דאין זה מברך אלא מנאץ, אף אם קנה לפני ההפרשה, י"ל שאין ראוי להזכיר שם שמים עליו. עוד כתבו התוס' (ד"ה אף) שאף שגזול יש לו תקנה כגון בטלה ונעשה איל, מ"מ כמות שהוא אין לו תקנה.

ס"ז: **תשלומי ד' וה' אינם נוהגים אלא בשור ושה בלבד**, ואין לומדים שור שור משבת לרבות חיה ועוף, דכתיב "כי יגנוב איש שור אוֹ שֶׁה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה", ולא כתיב "כי יגנוב איש שור וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן תחת השה. ואף שמספיק "שור" כדי ללמוד משבת, שהרי בשבת לא כתיב שה, מ"מ אי לא כתיב שה היינו אומרים ששאר בהמות משלם בהם ארבע כמו בשה, קמ"ל. (תוד"ה שור). אמנם אי הוי כתיב "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחתיו וארבע צאן ישלם תחתיו", היינו אומרים שישלם תשע פעמים את שויו, ימדכתיב תחתיו היינו לומדים שאם גנב שור ששוה מנה לא ישלם שור כחוש, וכן אי הוי כתיב "כי יגנוב איש וטבחו או מכרו וכו' ", היינו אומרים שרק אם גנב שתי בהמות ומכר או טבח אחד מהם, (אמנם לא היינו אומרים שצריך לטבוח או למכור את שניהם, דכתיב "וטבחו או מכרו" בלשון יחיד, ולא היינו אומרים שצריך לטבוח אחד ולמכור את השני, דכתיב "או").

חיוב כפל וד' וה' לפני ואחרי יאוש

גנב משלם כפל לבעלים, ואם גנב שור או שה וטבחו או מכרו משלם תשלומי ד' וה'. הגמ' דנה מה הדין היכא שהבעלים התייאש מהגניבה, האם החפץ נקנה לגנב או לא, ונ"מ אם הגונב מן הגנב משלם קרן או כפל, וכן מותר משלם תשלומי ד' וה', אם דווקא בטובח ומוכר לפני יאוש, דיאוש קני, או דווקא לאחר יאוש, דבעינן מכירה המועילה כמו שטביחה מועילה, או שבשני המקומים חייב, דיאוש לא קני וא"צ שהמכירה תועיל.

איתא במתני' שהגונב מן הגנב אינו משלם תשלומי כפל, (דכתיב 'וגונב מבית האיש' ולא מבית הגנב. ס"ט: . וכתבו התוס' ד"ה און) שלמ"ד ששני הפסוקים מדברים בטוען טענת גנב, לומדים דין זה מקרא אחרינא), ואם טבח או מכר אינו משלם ד' וה'.

ס"ח. **שיטת רב** שרק אם הבעלים לא התייאש הגונב מן הגנב פטור מכפל וד' וה', אבל אם הבעלים התייאש, הגנב השני חייב כפל לגנב הראשון כיון שקנאו ביאוש. הגמ' אומרת שלפי דברי רב גם חיוב ד' וה' בגנב הראשון הוא רק לפני יאוש, דאי לאחר יאוש ויאוש קני אינו משלם ד' וה', דשלו הוא טובח שלו הוא מוכר, (וכן סובר ריש לקיש), ולפי זה הסיבה שטובח ומוכר משלם ד' וה' לפני יאוש אינה מפני שנשתרש בחטא ע"י שקנה את הגניבה והועילו מעשיו, שהרי קודם היאוש לא נשתרש בחטא, דליכא מ"ד שיאוש קונה בלי שינוי רשות, אלא הטעם הוא מפני ששנה בחטא.

ולדבריו לא דמבואר בברייתא שמכירה שחייב עליה ד' וה' איירי במכירה שאינה חוזרת, דכתיב "וטבחו או מכרו" כמו שטביחה אינה חוזרת כך גם במכירה אינו חייב ד' וה' אלא במכירה שאינה חוזרת, איירי לפני יאוש, ובא למעט מכירה לל' יום דאינו משלם ד' וה' כיון שאינו אלא כשכירות בעלמא. אבל במכירה לאחר יאוש אינו משלם ד' וה' כיון שאינו חייב לשלם לבעלים אלא דמים, ושלו הוא טובח או מוכר.

ואם הגנב הראשון מכר את הגניבה, ובא אחר וגנב מהלוקח, אם הבעלים התייאש כאשר הגניבה היא ברשות הלוקח, הראשון משלם ד' וה', והשני משלם כפל ללוקח, ואם הבעלים לא התייאש כלל, הראשון חייב ד' וה' והשני אינו משלם אלא קרן, דשינוי רשות בלא יאוש אינו קונה, ואם הבעלים התייאש כבר כשהיתה הגניבה אצל הגנב הראשון, אין הראשון משלם ד' וה', והשני משלם כפל. ואם הראשון טבח לפני שהבעלים התייאש, ובא אחר וגנב ממנו, הראשון משלם ד' וה', והשני משלם קרן לגנב הראשון, דכתיב 'וגונב מבית האיש' ולא מבית הגנב, אבל אם טבחו לאחר יאוש קונה בשינוי מעשה, ואינו משלם ד' וה', והשני משלם כפל, ולב"ש ששינוי אינו קונה השני משלם קרן.

שיטת ריו"ח רב נחמן שגנב שמכר משלם ד' וה' בין אם מכר לפני יאוש בין אם מכר לאחר יאוש, דכתיב "וטבחו או מכרו" והרי מכרו. וס"ל שיאוש לא קני, ולא בעי אהנו מעשיו לחייב בד' וה'.

שיטת ר' יוחנן שרבי אלעזר שהמוכר לפני יאוש פטור, דבעינן מכירה דומיא דטביחה, דאהנו מעשיו, והמוכר לאחר יאוש חייב, דיאוש גרידא לא קני. וכתבו התוס' ד"ה מה) שמבואר שרבי אלעזר שינוי קונה, דאהנו מעשיו דטביחה היינו להוציא מרשות בעלים, דומיא דמכירה. אמנם שינוי שאין הגולן עושה בידים ס"ל שאינו קונה, כדאמר רבי אלעזר (לעיל י"א). שפחת נבילה שי"ך לגולל, ולא קנאה הגולן בשינוי. אי נמי אהנו מעשיו דטביחה אין הכונה לקנין, אלא שמחסרה מן הבעלים.

ס"ח: **האם סתם גניבה יש בה יאוש**- רבי אלעזר מוכיח שסתם גניבה יש בה יאוש מיד, שהרי בסתמא התורה מוחיבת

ד' וה' על המכירה, וצריך מכירה דאהנו מעשיו, דומיא דטביחה וכנ"ל, ואין לומר שמדובר ששמענו שהתייאש, דמכירה דומיא דטביחה, שחייב אף במכר דאלתר. ונמצא שאם שמענו שהוא לא התייאש פטור המוכר מיד' וה'. וכתבו התוס' ד"ה מה) שאינו הכונה שמכר דאלתר ממש לפני ידעת הבעלים, שהרי הלכה כאבי שאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, אלא איירי בהשיעור שהגנב יגיע לביתו. ורבי יוחנן דוחה שהרי גונב נפש ומכרו חייב אף שאין יאוש שאין אדם מתייאש על עצמו, והחמנו חיביה אף דלא אהנו מעשיו. וכתבו התוס' שאין הקש טביחה למכירה, אלא מסברא לומדים אחד מהשני, ועדת ריו"ח שעדיין ללמוד מכירה ממכירה.

גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל לבעלים, ואינו משלם ד' וה' דאין חיוב כפל להקדש, דכתיב "ישלם שניים לרעהו" ולא להקדש, ואין חיוב ד' וה' בלי כפל כיון שארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא שלשה וארבעה. והנה לא איירי כשהגנב הקדיש לפני יאוש, דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, דכתיב "ביתו". אלא לריו"ח איירי לאחר יאוש אבל קודם יאוש גם הגנב וגם בעה"ב אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו. ולר"ל איירי כשהבעלים הקדיש לפני יאוש, וס"ל שאדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו (כצנועים שהיו מניחים מעות ומחללים עליהם את כל הנלקט מכרם זה היום, כדי שלא יאכלו ממנו עוברי דרכים בל פדיון, ומבואר שאף שכבר אינו ברשותם חל הפדיון ונתפסו הדמים בקדושה. וכתבו התוס' ד"ה הוא) שכיון שר"ל מודה שא"א להקדיש לאחר יאוש, צ"ל הדכא חשיב יאוש ששלא מדעת, דלא שכיח שקיחו, ולמ"ד יאוש שלא מדעת הוי יאוש צ"ל דס"ל כ"רש שבסתם גניבה אין יאוש. עוד כתבו התוס' שאף שאדם יכול לחלל הקדש של חבירו, שאני התם שכבר יצא ההקדש מרשות הבעלים, אבל רבעי שהבעלים זכאים לאוכלו ביהושלים, אין אחר יכול לפדותו), ולפי זה צ"ל דאיירי שעמד בדין לפני שהקדיש, ואמרו לו ב"י"ד חייב אתה ליתן לו, (ומשמע דלא הוי גמר דין. תוד"ה חייב), דאל"כ כיון שהקדיש חזרה הקרן לבעלים ואין חיוב כפל אלא אם נמצאה הגניבה ביד הגנב, ואם אמרו ב"י"ד צא תן לו פטור הגנב מיד' וה' אפי' אם לא הקדיש, דכיון שנפסק הדין ולא שילם הוי גנב.

סיכום הסוגיה - לרב וריש לקיש חיוב ד' וה' זה רק אם טבח ומכר לפני יאוש, דאחר יאוש פטור, דיאוש קני, ושלו הוא טובח שלו הוא מוכר, וכן סובר רב שהגונב מן הגנב שמשלם קרן היינו דווקא לפני יאוש, אבל לאחר יאוש משלם כפל לגנב. ולרבי יוחנן ורב נחמן משלם ד' וה' בין לפני יאוש בין לאחר יאוש, דס"ל שיאוש אינו קונה, וחייב ד' וה' אף בלא אהנו מעשיו. ולרב ששת ורבי אלעזר חייב רק לאחר יאוש, דס"ל שיאוש לא קני, ובעינן אהנו מעשיו. גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר, משלם כפל לבעלים ואינו משלם ד' וה', לריו"ח איירי לאחר יאוש שקנאה הגנב, ולר"ל איירי כשהבעלים הקדיש, ואיירי בעמד בדין ואמרו לו חייב אתה ליתן לו, דאל"כ הגנב פטור, דע"י ההקדש חזר הקרן לבעלים.

הקדש באינו שלו או אינו ברשותו

ס"ט. דעת ריו"ח שנגזל וגזלן שניהם אינם יכולים להקדיש את החפץ הגזול, **זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו**, והגמ' שואלת עליו מכה סתם משנה (דכרם רבעי דלהלן), ומסקנת הגמ' (ס"ט:): שריו"ח סמך על סתם משנה הפוסרת גונב אחר הגנב מכפל, ואינו משלם לא לבעלים ולא לגנב, והטעם הוא שלבעלים זה אינו ברשותו ולגזלן זה אינו שלו, ומסייע ליה קרא דכתיב "איש כי יקדיש את ביתו" דבעינן ברשותו דומיא דביתו.

ציון הפירות כדי שלא יכשלו בהם - כרם רבעי היו מסמנים אותו ברבגי אדמה, לסימן שיוכלו להנות ממנו אחר פדיון, כמו שרגב אדמה אפשר להנות ממנו לאחר הרישה זריעה וקצירה. וערלה היו מסמנים בחרסית לסימן שאסור בהנאה. (ואף שכסוי הדם מועיל בחרסית למרות שאין מכסים אלא בדבר שזורעים בו ומצמיח, כיון שפירותיה מועטים חשיב דלית בה הנאה. תוד"ה מה), וקברות היו מסמנים בסיד שהוא לבן כעצמות, וממחה את הסיד במים ושופך סביבות הקבר כדי שיהיה ניכר. ואמר רשב"ג שלא היו עושים כך אלא בשביעית, אבל בשאר השנים שהפירות אינם הפקר והם באים לגזול "הלעיטוהו לרשע וימות". והצנועים היו מניחים מעות ואומרים "כל הנלקט מזזה היא מחולל על המעות הללו".

וכתבו התוס' (ד"ה הצנועים) ששביעית נוגהת בכרם רבעי, ולפי זה לא מדובר כאן בשביעית. דהכיטא שזוכים מן ההפקד א"א לחללו. עוד כתבו התוס' ד"ה כל הנלקט) שהיו מניחים מעות בבוקר ואומרים שכל מה שילקטו אחר כך יהיה מחולל אחרי הקליטה, דאין לומר שאמרו בערב, שהרי אין זה מועיל למה שכבר אכלו. ולא היו מחללים כל הכרם בבת אחת, מפני שהיו רוצים להליך שאר הפירות לירושלים, או מפני שהחילול לא היה מועיל למה שיגזל אח"כ.

ולגבי לקט שהכלל בזה ששני שיבולים הם לקט ושלש אינם לקט. וכיון שאין כל העניים בקיאים בזה ואוכלים בלי מעשר כדין לקט שכחה ופאה, מצינו שרלבי יהודה היה בעה"ב אומר בשחורית כל שילקטו עניים יהא הפקר, והפקר פטור ממעשר, וצ"ל שבעה"ב לא מתייאש, אלא הוא מתייאש למ"ד יאוש כדי קני כבר קנו ביאוש והפקר פטור מועיל. והיאוש אינו פטור ממעשר כחקק, מפני שרק יאוש באצידה פטור ממעשר, אבל יאוש בגניבה לא. ועוד דמסתמא לא היה מתייאש אלא לעניים,

והפקר לעניים אינו פטור ממעשר. (תודה' כל שלקטו). ולרבי דוסא היה אומר לעותותי ערב של מה שילקטו כבר יהא הפקר, ולא אמרו בבוקר שכל מה שילקטו היא מחולל אחר לקטו, כדי שלא יתפקרו עניים ללקט הרבא, אי נמי לא יאומר בשחורית שזאל לא יפירש שזה יחול אחרי הקליטה.

הגמ' רוצה להפוך את השיטות בברייתא זו, ולפי זה הצנועים (הנ"ל) היו אומרים כל המתלקט, ומבואר שאפשר לפדות במחובר, דאחר שבא לרשות אחרים אין הבעלים יכולים לחלל. (תוד"ה אימא). ואף שלא היה מועיל החילול למה שגזל אח"כ, היו מתקנים מה שאפשר, ועוד דשמא היה בטל ברוב, דמדאורייתא אין דבר שאין לו מתיירן בטל ברוב. (תוד"ה כל הנלקט). וכמותם דס"ל.

וכן מיושבת שיטת רבי יהודה דס"ח אין ברירה (שהלוקח יין מביין הכותים בערב שבת בין השמשות וקודש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש, אינו יכול לומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש יהיו תרומה וכו' ומחלל על מעות שיש לו בבית דמה) שיכול לתקן צריך לתקן (ושותה מיד, ולר"מ אפשר). הגמ' אומרת שלפי זה יש סתירה בדברי ריו"ח דס"ל אין ברירה (האחים שחלקו לקוחות הם ומחזירים זה לזה ביובל, ולא אמרנו שהוכרר שזה החלק המגיע לכל אחד והוי יושה שאינה חוזרת ביובל), וא"כ בהכרח אמר ריו"ח כל הנלקט, וריו"ח סתמא אחרנא אשכח, וכנ"ל, ולפי זה ר"י סובר שיש ברירה, ומ"מ לא יאמר שני לוגין וכו', שמא יבקע הנוד.

ס"ט: הגמ' מביאה שריו"ח סובר שדברי הצנועים לגבי הפקרת פירות השדה לתקנת הגנבים, ודברי רבי דוסא לגבי הפקרת הפירות לתקנת העניים, הם דבר אחד. ואביי סובר שהיה מקום לחלק, שאין הטעם מושם שגזל ולא נתייאשו הגנבים שניהם אין יכולים להקדיש ולחלל ולהפקיר, כמו שסובר ריו"ח, אלא נמנחת תקנה העמידו רבנן ברשותו לחלל ולהפקיר, כדי שלא יכשלו עניים בגזל, (תוד"ה ה"א) וי"ל שצנועים סוברים כרבי דוסא, אבל רבי דוסא סובר שרק לעניים עשו תקנה ולא לגנבים. ורבא סובר שהיה מקום לחלק שבלקט אין יכול להפקיר אם אינו ברשותו, אבל כרם רבעי חשיב ברשותו, אע"פ שאינו ממונו, וכשיטת ר"מ לגבי מעשר שני שאע"פ שהוא ממון גבוה, לענין פדיה אוקמה רחמנא ברשותו לחייב חומש, (שהרי יכל הבעלים מוסיף חומש, דכתיב "לפי ממעשרו", וממה שהוא יכול לפדותו ואין אחר יכול לעכב עליו אין ראיה, דמה שיכול לפדותו הטעם הוא מפני שהוא בידו, אבל כשהוא ביד אחרים לא יוכל לפדותו, אבל אם מצינו שהוא מוסיף חומש, שי"מ דאוקמיה רחמנא ברשותו אין כשהוא ביד אחרים. תוד"ה קרייה), דיליף כרם רבעי קודש קודש ממעשר, אבל לקט שהוא ממונו אינו יכול להפקירו אא"כ הוא ברשותו. ורבינא סובר שהיה מקום לומר שצנועים היינו רבי דוסא, וממילא אין הלכה כסתם משנה שהיא דעת יחיד.

ע. **כתיבת הרשאה על מטלטלין** - לנהרדעי אין כותבים הרשאה על מטלטלין אם הם אצל אחר, כיון שאינם ברשותו. לרש"י איירי בפקדון, ולתוס' ד"ה לא) פקדון נחשב ברשות המפקיד ויכול להקדישו, והגונב מבית הפקדט משלם כפל לבעלים, אלא איירי במטלטלין שגזלו. וי"א שדווקא אם אותו אדם כופר בהם אין כותבין הרשאה, משום דמחזי כשיקרא, אבל בלא כפירה כותבים. ולהלכה כותבים הרשאה על מטלטלין אע"פ שכפר בהם ואין חוששים למחוז כשיקרא. (תודה' אמטלטלין). ועוד אמרו נהרדעי שהרשאה שלא כתוב בה "זיל דון וזכי ואפיק נפשך" אין בה ממש, דיאמר לו לאו בעל דברים דידי את, ומ"מ מהני לתת לו שיזכה למחצה שליש ורביעי, ואם תפס השליח לעצמו, וי"מ שהשליח תפס מהפקדט היכא שלא היה כתוב בהרשאה שיזכה לעצמו), י"א שיכול הבעלים להוציא ממנו, דאינו אלא שליח (ולביאור השני הטעם משום דהוי תופס לעצמו חוב מנקום שחף לאחרים), וכן הלכה, וי"א שאין מוציאים ממנו, וי"א שעשאו שותף ויכול להוציא חצי.

ע: עדות על חצי דבר -

שיטת ר"ע דבעינן עדות על "דבר" ולא על חצי דבר, ולכן אם העידו ג' כותות על ג' שני חזקה, לא הוי עדות. ולרבי יוסי ואבא חלפתא הוי עדות, ו"דבר" מלמד שאם ב' עדים ראו שערה אחת בגבה וב' עדים ראו שערה אחת בכרסה, לא הוי עדות לעשותה גדולה לענין עונשים או לענין שהיו קידושיה קידושי, מפני שלפי כל עדות בפני עצמה היא קטנה. מ"ש"א' לענין חזקה שהעדים על השנה הראשונה ראו כל מה שהם יכולים לראות באותה שנה, וכדמצינו שאשה ששלחה שליח קבלה לזה ולזה לא יעדים על השליחות וב' עדים אחרים שהשליח קיבל את הגט וקרעו. והר"ף מפרש שבחזקה לא הוי חצי דבר כיון שהעדות הראשונה מועילה לענין פירות שאכל באותה שנה. (תודה' למעוטי).
הגונב על פי עדים, וטובח או מוכר על פי עדים אחרים, במתני' איתא שהוא חייב ד' וה'. הגמ' אומרת שי"ל שמתני' כר"ע, אע"פ שבלא פדיון העדות על הגניבה י"ל ששלו הוא טובח, דאע"פ שעדיי הטביחה צריכים את עידי הגניבה, הוי שעדיי הגניבה אינם צריכים לעידי הטביחה ומכירה, לא חשיב חצי דבר, וכמו שמהני עדים על קידושין ועדים אחרים על ביאה של איש אחר אחרי זמן הקידושין, ונאמנים לחייב מיתה (אע"פ שלא הוחזקה לאשת איש. תודה' דאף), כיון שהעדים על הקידושין א"צ לעדים על הביאה.

תשלומי ד' וה' באופנים מסוימים

גנב ומכר בשבת חייב ד' וה'. ואם אמר לו שיקטוף תאנה מתאנתו בדמי הגניבה בשבת וזכה תיקנה לו הגניבה וכך עשה ונתחייב מיתה, פטור מד' וה', י"א שבאופן זה לא חלה המכירה כלל כיון שאינו חייב לשלם, ולרבה זה נחשב מכירה כדמציעו שהתורה אסרה אתנן להביאו למקדש לקרבן אפי' בבא על אמו שאינה יכולה לתבוע אותו על זה בבית דין, משום שהוא חייב לתת לה כדי לצאת ידי שמים, אפי' אם זה לא היה בחציצה. (תוד"ה אילו). עוד כתבו התוס' (ד"ה אתנן) שהמקור שבאנן כזה אסור הוא, שהרי עיקר אתנן נאמר בעריות. ואין לומר דאיידי באמר לא אחר הילך טלה זה ושכבי עם בנך, שזוהי אינו חייב מיתה והוי אתנן, דפשיטא דקרא איידי בסתמא שהובעל נותן את האתנן. עוד כתבו התוס' (ד"ה באומר) שאם הגניבה נמצאת בחצרו של הלוקח בשעת קטיפת התאנים, קנה הלוקח בקנין חצר, אמנם אין זו מכירה שהרי אף אם היה אומר לו שיקנה אם יקטוף תאנה משל עצמו היה קונה, ואף שיש חיוב ד' וה' גם במתנה, מ"מ מתני' איידי במכירה. ואם אין הגניבה בחצרו, אף לולא חיוב שבת לא קנה, דקיימא לן כרב נחמן שפירות לא עבדי חליפין, אמנם לר"ת דס"ל שרק לקנין סודר פירות לא מועילים, אבל בחליפי שוה בשוה פירות קונים, אף הקא קונה.

ואם אמר שיזרק את הגניבה לחצירו ויקנה אותה והוא ישלם לו מעות, לר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונחה וכיון שסופו לנזח כמונה דמי, א"כ חיוב המיתה היא בזמן כניסתה לחצר בשעת הקנין, ופטור מד' וה', אבל לרבנן שלא אומרים קלוטה כמי שהונחה, לא התחייב מיתה עד הנחה, וחייב גם ד' וה', אא"כ אומר שלא יקנה את הגניבה עד שתנוח בקרקע החצר. וכתבו התוס' (ד"ה כמאן) שלר"ע מדובר שזרק לחצר דרך חלון או פתח, דאינו קונה אלא כשנכנס לתוך המחיצות, ולענין שבת א"צ מחיצות כלל. והנה רבי סובר ג"כ קלוטה כמי שהונחה, אמנם לרבי זדוקא במקורה אמרין קלוטה כמי שהונחה, דביטא כמאן דמליא דמי. עוד כתבו התוס' (ד"ה לענין) שלפי האמת אף היכא שחיוב שבת הגיע אחרי הקנין שייך קלב"מ, כדאיתא בכתובות ל"א. שהזרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו פטור, דעקירה צורך הנחה היא. אמנם לשיטת ר"ת רבי ירימה חולק על הסברא שעקירה היא צורך הנחה, וסובר שאין בזה קלב"מ.

ע"א. דיני גונב וטובה בשבת או ביוה"כ, ודין טובה ע"י אחר – גנב וטבח ביוה"כ פטור מד' וה', כיון שהוא חייב מלקות, דקיימא לן שהלוקה אינו משלם אפי' קנס (תוד"ה והא). ולר"מ חייב ד' וה', דס"ל שהלוקה משלם, ובמזיד אין חיוב מיתה אלא כרת. אמנם ר"מ מודה שאם מת אינו משלם, ולכן בגנב וטבח בשבת פטור מד' וה', ולרבה דס"ל (כתובות ל"ד) שלר"מ בקנס אע"ג דמיקטיל משלם אף בשבת חייב ד' וה', ומתני' איידי בלא אתרו ביה, וכרייהו דס"ל שהיבי מלקות שוגגים חייבים בתשלומין. (תוד"ה בטובה). והא דתניא שאם גנב וטבח בשבת חייב ד' וה' (וחכמים פוטרם), איידי שטובה ע"י אחר דחייב, ואע"ג דמי איכא מידי דאילו עבדי איהו לא מתחייב ועביד שליח ומחייב, שאני הכא שאף הוא היה חייב לולא דין קלב"מ, ולפי זה גם לרבנן חייב.

הטובה ע"י אחר חייב, לרבה הטעם הוא דכתיב "וטבחו או מכרו" מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ובבי רבי ישמעאל למדו כמ"א" לרבות שליח, ומ"ז ד"או" מיבעי ליה לחלק, לומד מ"תחת" תוד"ה א.

ע"א: גנב ומכר לעבודה זרה חייב ד' וה'. ואם טבח לע"ז, לר"מ חייב, ואיידי באומר שהוא עובדה רק בגמור שחיטה, אבל בלאו הכי כיון דשחט פורתא נאסרה בהנאה משום זבחי מתים, (ואפי' למ"ז אינה לשחיטה אלא לבסוף האיסור חל בהתחלה, מפני שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה. תוד"ה כיון), ולאו דמריה קא טבח דלגבי טביחה ענין וטבחו כולו. (וצ"ל שכל טובה אינו קונה בתחילת השחיטה בשינוי מעשה קטן זה, דאם קונה א"כ לאו דמריה קא טבח. תוד"ה איסור). ורבנן פוטרם בטובה לעבודה זרה או בשור הנסקל, משום

דס"ל כר"ש ששחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, וכמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו בעשה מעשה. ואיידי כשנתן רשות לשליח לשחור כרצונו ואפי' לע"ז, דאין שייך לומו לצעור בעלים קמיכון. וכו' השליח סבור שזה של הגנב. (תוד"ה בשלמא). ומ"מ בשוחט בשבת ויוה"כ, אף דאיתא בחולין שאע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה, ס"ל לתנא דמתני' כרייהו הסנדלר שהמבשל בשבת במזיד אסור עולמית, דכתיב "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" דאסור באכילה כמו קודש, (ומ"מ מותר בהנאה דכתיב האיסור אלא מדרבנן, ודורשים "הוא" קודש ואין מעשיו קודש, ולדבריהם הוי שחיטה ראויה וחייב ד' וה'). (ושוגג מותר לאחרים במוצאי שבת). ולר"מ אם בישל בשוגג מותר אפי' לו עצמו ואפי' בו ביום, ובמזיד אסור בו ביום אף לאחרים. ולר"י בשוגג מותר במוצאי שבת אף לו עצמו, וכו' ביום אסור אף לאחרים, ובמזיד הוא אסור עולמית אבל לאחרים מותר.

גנב שזר הנסקל וטבחו לר"מ משלם ד' וה' (וחכמים פוטרם). הגמ' שואלת שכיון שזה איסורי הנאה אין השור של הבעלים. ורבה מעמיד דמסרו לשומר והזיק בבית השומר והועד נוגמו דינו בבית השומר, וס"ל כרבי יעקב שיכול השומר להחזיר לבעלים שזר שנוגמו דינו לסקילה שהרי יכול לומר הרי שלך לפניך, וכר"ש דדבר הגורם לממון שהרי יכול להחזיר לבעלים ולהפטר, כממון (ומחייב בגונב קדשים מבית בעלים שהבעלים חייב באחריותם כגון באומר הרי עלי עולה והפריש בהמה זו). וכתבו התוס' (ד"ה וסבר) שאף שר"מ מחייב דבינא דגרימי כשורף שטרותיו של חבירו, אף שאין עיקרו ממון, אין ראייה שהוא מחייב בדבר הגורם לממון, ד"ל שר"מ מחייב רק בדבר שראוי לכל העולם, ולא בדבר שגורם לממון לאדם אחד. וי"מ שגם אם ר"מ מחייב בדבר הגורם לממון קרן, אין ראייה שהוא מחייב ד' וה'. ורבי"א מפרש שר"מ מחייב בגרמי רק מדרבנן.

גנב וטבח ומכר משל אביו ואח"כ מת אביו, משלם ד' וה'. ואם גנב שור של שני שותפין וטבחו והודה לאחד מהם ונפטר מחלקו משום מודה בקנס, חייב ד' וה' על חלק חבירו כשיבואו עדים, דחמשה בקר היינו אפי' חמשה חצאי בקר (ואף שבערב לפני כן אמר רב נחמן שאין חיוב חמשה חצאי בקר, רב נחמן חזר בו), וכן מבואר ממה שהגונב משל אביו ומת אביו חייב ד' וה'. (ויש לדחות דאיידי שעמד בדין). ואם גנב משל אביו ומת אביו ואח"כ טבח ומכר פטור מד' וה', דאין כאן "וטבחו" כולו באיסורא. וכתבו התוס' (ד"ה סיפא) שחיוב כפל יש אע"פ שלא עמד בדין. והוכיחו התוס' מהסוגיה שאדם מוריש קנס לבניו, והתוס' דנים אם זה דווקא כשעמד בדין, כדמבואר בכתובות מ"ב, או שרבה ורב נחמן חולקים על הסוגיה שם וסוברים שאף בלא עמד בדין אדם מוריש קנס לבניו (חוץ מאונס ומפחה שאינו מוריש כיון שגם את בתו אינו מוריש).

גנב וטבח ואח"כ הקדיש חייב ד' וה'.

גנב וטבח לרפואה או לכלבים חייב ד' וה' אף לר"ש דזה נחשב שחיטה ראויה.

ע"ב. השוחט ונמצאת טריפה והשוחט חולין בעזרה חייב ד' וה', ור"ש פוטר. הגמ' רוצה להוכיח ממה שהשוחט חולין בעזרה חייב, שאינה לשחיטה אלא לבסוף ונמצא שבכל זמן השחיטה היא של הבעלים ורק בסוף היא נאסרה, (הנ"מ היא לענין מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו או שלא לשמה, דאינה מחשבת א"כ חשב בסוף השחיטה), דאי ישנה מתחילה ועד סוף, היא נאסרה בתחילה ולאו דמריה קא טבח. אמנם ממה שחייבה תורה חולין בעזרה ושחוטו חוץ אין להוכיח שאינה לשחיטה אלא לבסוף, ד"ל דבהאי חיוב רחמנא. (תוד"ה אד). ורב הונא בריה דרבה רצה לומר שחייב על תחילת הטביחה. ורב אשי דחה שאינו חייב אלא על טביחה שלימה,

ומתני' איידי ששוחט מקצת סימנים בחוץ וגומרם או השלימם לרוב בפנים. ויש ששונים את כל המו"מ הנ"ל לדון אם מוכרחים לומר שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא לריו"ח דס"ל ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, דאם ישנה מתחילה ועד סוף נאסרה בפורתא, ואיך לאו דמריה קא טבח, ואין לומר שהחיוב הוא על הפורתא, דבעינן "וטבחו" כולו באיסור. וכתבו התוס' (ד"ה דאי) שתקרובת ע"ז אסורה באכילה מדאורייתא, אבל בהנאה י"ל שאינה אסורה אלא מדרבנן.

עדים וזממים

עדים שהעידו על אדם לחייבו ממון, ובא עדים אחרים ואמרו שהוא לא חייב, זה נחשב כמקשה, אבל אם העדים השניים אמרו שבזמן העדות היו עמוהם בבקום אחר, התורה אומרת שהעדים השניים נאמנים, והעדו נפסלת, והם חייבים לשלם את הממון שהפסידוהו בעדותם, והעדים נפסלים לכל העדותיו.

ולהלן יבואר מה הדין בעדות על גניבה וטביחה ומכירה, אם החזמו על הכל או רק על חלק מהעדות, האם הכל בטל או רק חלק, וכמה הוא והעדים חייבים לשלם, וכן יבואר האם רק מכאן ולהבא אם פסולים לעדות, או כבר מזמן העדות.

בתשלומי כפל וד' וה' – אם כת אחת העידה על הגניבה ועל הטביחה והמכירה והוזמה, חייבים ד' וה'. ואם כת אחת העידה על הגניבה ואחרת על הטביחה ומכירה והוזמה, הראשונים משלמים תשלומי כפל והאחרונים משלמים תשלומי שלשה לשור, וכגון שהוזמו האחרונים תחילה, דאם החזמו תחילה עידי הגניבה בטלה עדות השניים, דשמא הוא הבעלים, ואינם חייבים לשלם כשהוזמו, ואם רק האחרונים הוזמו הוא חייב כפל והם את השאר, ואם הוזם אחד מהאחרונים בטלה העדות השניה והוא משלם כפל והם פטורים, דאין משלמים ממון עד שיזומו שניהם, ואם הוזם אחד מהראשונים בטלה כל העדות והוא והם פטורים, ואפילו חזרו והוזמו האחרונים פטורים כיון שכבר נתבטלה עדותם. וע"ע להלן.

ממותי עד וזמם נפסל – לאבי עד זומם פסול למפרע משעת העדות, דמחייב שעתא הוי רשע, ולרבה פסול מכאן ולהבא משהוהם, והלכתא כותיה דאביי ביע"ל קג"ם והע' זה עד זומם.

מדברי התוס' בסוגיה –

הקשו התוס' (ע"ב: ד"ה רבא) שמבואר בב"ב ל"א. שלפי רבא בשנים שדנים על קרקע וכל אחד אומר שהיא של אבותיו, ואחד מביא עדות שהיא של אבותיו והחזיק בה, והשני מביא רק עדים שהחזיק בה, העדות מוכחשת, ואם מכאן ולהבא הוא נפסל למה העדות שהיא של אבותיו מוכחשת. ואי נימא דטעמא דרבא משום שזה חידוש ניהא [דשם מיירי בהכחשה ולא בהזמה], ולמאי דמחלק התם בין אותה עדות לעדות אחרת ניהא, דבקרקע הכל עדות אחת, אבל בטביחה ומכירה אין זה נחשב לאותה עדות.

שיטת רב חסדא (ב"ב ל"א). שמסברא בין בהכחשה בין בהזמה לא מאמינים לאף אחת מהכתות, והחידוש בהזמה הוא רק מה שהמזימים נאמנים, והגמרא אומרת שרבא סובר כרב חסדא, ולפי זה בהכחשה טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות, דאינימא שגם לרב חסדא יש חידוש במה שהם נפסלים, דמסברא הוי ספק איהו כת פסולה, ואין מוציאים ממון מספק על פי עדותם, וכן הדין בעדות מוכחשת, אבל בהזמה חידשה התורה שהמזומים פסולים לגמרי אפילו להחזיק ממון, וחידוש זה שהם פסולים בודאי אינו אלא משעת הזמה, ולפי זה אם הם מעידים להוציא ממון בשטרי מלוה ומקח, לטעמא דפסידא דלקוחות נאמנים להוציא, ולטעמא דחידוש הוא אינם נאמנים. תוד"ה אין.

אין העדים המזימים נאמנים במיגו שהיו אומרים שהראשונים גולנים, דבשני בני אדם לא שייך מיגו, דאין דעת שניהם שוה ומה שיטען זה לא יטען זה, ועוד דדמי קצת למיגו במקום עדים, והא דאיתא בכתובות י"ח: ששנים החתומים על השטר נאמנים לומר כתב ידינו הוא זה אבל קטנים או אנוסים היינו, אם אין קיום אחר לשטר, שם זה מועיל מדין הפה שחסי ולא מדין מיגו. שם.

אף לרבה שטר שנראה לאחר הזמה פסול גם אם זמנו לפני ההזמה, דשמא כתבוהו אחר הזמה וכתבו בו זמן שלפני ההזמה. תוד"ה מכאן.

חדש

סיכומים ללומדי מסלול הלימוד החדש העמוד היומי ו'מפעל הש"ס.

גיתן להרשם לקבלת הסיכומים במייל 7692282@gmail.com

יצא לאור ספר תמצית ההלכה (טור ובית יוסף שו"ע ומ"ב) על הלכות החגים, מראש השנה ועד הלכות חנוכה ופורים. המחיר 20 ₪ בלבד.

מבחיני 'לדעת'

מבחינים שבועיים על דף היומי / משנה ברורה / חפץ חיים / אהבת חסד

גיתן לעשות את המבחינים מיום ו' בבוקר עד יום ג' בשעה 7:00 בבוקר

- בטלפון 0737-289-669

- במייל 7692282@gmail.com

- בגדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת 'פה גוף', 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'פה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

גיתן להשיג את גליגות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**

- **מייל 7692282@gmail.com**

- **בפקס 0799-414144**

בנוסף גיתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום.

מבחן 208 ויגש בנא קמא נב - נח

לדעת חכמה

1. באיזה אופן צריך לומר לך משרד וקני כשקונה עדר בהמות?
א כשקונה במשיכה ולא מסר לו משכבית.
ב כשקונה במשיכה אך מסר לו משכבית.
ג כשקונה במסירה.
2. מגיל שחייבים עבור על כל בהמה היה ועוף?
א דבתי "פקד ישיב לגעילי".
ב דבתי "זמות יהיה לך".
ג לומדים משבת.
3. תיזה בחמה הותרה וזאאר הזאקה מה הדין?
א דיב.
ב פטור.
ג חיוב לך תחילתו בפשיעה וטופו כאנס חיוב.
4. מתי אם נפלח לגינה ונתנית משלם מה שהנתית לכולי עלמא?
א בחולקת כמתי גמלי.
ב בדחפה חכמה.
ג כשי האופנים יש מחלוקת.

שאלה מדברי התוס'

באיזה אופן המוסק בור במסכה שאינו ראוי לגמלים ועברו גמלים ונפלנו ב' חיוב?
א רק אם מצויים שם גמלים.
ב גם אם אין מצויים כלל.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בנמדות 'נדרים פנים' (לדעת) 7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
במיי: 7692282@gmail.com

תערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בבליה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 שבחמו.
פרס שני זכיב 400 ש' ביפה נוי'.
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש' ביפה נוי.

מבחן 207 ויגש בנא קמא מה - נא

לדעת חכמה

1. באיזה אופן לא אמרים לפי רב יהודי לה שלא תאכל?
א באכלה פירות שהם סם המוות חיובי אך כדני אדם.
ב כשבעל החצר קיבל שמירה.
ג בכל אופן אומרים יהיה לה שלא תאכל.
2. שנים שנזכרו לרשות אחר ברשות היוזמי זה את זה או הווקי זה בור, האם חייבים לשלם?
א חיוב.
ב פטורים.
ג היוק חיובים, הווקי פטורים.
3. מה הדין בחופי בור תחת רה"י ופתח הבור ברשות ולא הפקדי רשותי?
א חיוב.
ב פטור.
ג מחלוקת.
4. באיזה בור אין הכל?
א עבור שירבו יתיר מענוקו.
ב עבור שמונו ורובם ב' טפחים מים אין הכל למטה.
ג עבור שהוא צד מלמטה ורובו מלמעלה.

שאלה מדברי התוס'

אדם שעשה גובה ברה"י בלא שום חפזי, נתקל בו אדם ונזכט בקרקע עולם, האם חייב לפי שמואל?
א דיב.
ב פטור.
ג תלוי ב' הידוע הדינים'.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בנמדות 'נדרים פנים' (לדעת) 7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
במיי: 7692282@gmail.com

תערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בבליה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 שבחמו.
פרס שני זכיב 400 ש' ביפה נוי'.
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש' ביפה נוי.

מבחן שבועי בדף היומי

1. שור שהזיק או הווק אצל השומר, והשומר ידע שהוא נגזן והתחייב לשומר, האם השומר חייב?
א דיב.
ב פטור.
ג אם הווק חיוב ואם הווק פטור.
2. שור תם ששמו שמירה פחורה, האם חייב או פטור?
א דיב.
ב פטור.
ג מחלוקת.
3. באיזה אופן תולקו רב ושמואל במוזר שור להבידו ונמצא נגזן?
א כשהזיק שור להזיקה ולהזיקה שור והרוב קונים להזיקה.
ב כשהרוב קונים להזיקה וא"פ שאר המזיק שור.
ג כשא"פ המזיק שור א"פ שהרוב קונים להזיקה.
4. פרה מעוברת או תיגמלת שהזיקו בתמותה, האם גוזמים מהעובר או מהכיצור?
א כן.
ב לא.
ג מהעובר כן ומכיצור לא.
5. שור שנזכר שלא ברשות והפרי שם בור ונכלל תחת הפקדי רשותי, מי חייב בנזק הבור?
א בעל השור, כופי שורו הפקר.
ב בעל החצר, מפני שהוא מלוי לכנסת את הבור.
ג שניהם פטורים, דבתי "ע' יכירו אש בור" ולא שור בור.
6. באיזה אופן שור שהפיל עובר חיוב בדמי וולדות לפי?
א כהויק כמות.
ב כשפחת.
ג בכל אופן פטור.
7. כיצד שמים דמי וולדות לפי רשב"ג?
א שמים את הולדות עצמם.
ב בלידה הראשונה שמים את הולדות, ובשאר הולדות שמים כמה פחתה האשה.
ג שמים כמה פחתה האשה, ובלידה הראשונה שמים כמה אשה פחתה בלידה שניה.
8. הווקל באשת ג' לאחד מיתות הגז ועובדה מתי, לפי הווקל משלם?
א לאשה.
ב פטור מלישם.
ג מחלוקת.
9. מה אמר אהרן חסיד למי שפסקו אבנים מרישנותו לרשות הרבים?
א מפני מה אמר מפסק לרשות שילך לרשות שילך.
ב מפני מה אמר מפסק לרשות שילך לרשות שילך.
ג מפני מה אמר מפסק לרשות שילך לרשות שילך.
10. איזה נפקא מינה בגמרא הגמרא במחלוקת רב ושמואל אם חייבים עבור רק על הכל או גם על הכמות?
א כופלי לבור לאחוריו.
ב עבור מלא ספיגו של צמר.
ג בעיניה מקום הבנה.

ניתן לעשות את המבחנים:
בטל: 0737-289-669
בנמדות 'נדרים פנים' (לדעת) 7692282@gmail.com
במיי: 0799-414-144
במיי: 7692282@gmail.com

תערכת המבחנים פתוחה מיום שישי בבוקר עד יום שני בבליה
הגרלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 שבחמו.
פרס שני זכיב 400 ש' ביפה נוי'.
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש' ביפה נוי.

